

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я

Б Е Л А Р У С К А Я

Г А З Э Т А

ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Прыватнае прадпрыемства «Суродзічы». Выходзіць штотыднёва, у чацвярткі

9 771819 161008

2008 паваротны?

У НУМАРЫ

Чаму кватэры не таньеюць

Другасны рынак жыльля:
вынікі і прагнозы. Піша
Раман Мамчыц.
Старонка 6.

Ад выбару амэрыканцаў залежыць і цана нафты

У ЗША стартавала
найбольш інтрыгуюная
прэзыдэнцкая кампанія
апошніх дзесяцігодзьдзяў.
Піша Алесь Кудрыцкі.
Старонка 10.

На Беларускую елачку

ў Горадні прыйшло ў 4
разы болей людзей, чым
летася. Піша Ігар
Кузьмініч. Старонка 26.

Бадзёрая кома
афіцыёзу і шыкоўныя
здабыткі ў кароткім
мэтражы і андэграфаўндзе.
Беларускае кіно на мяжы
2008. Піша Андрэй
Расінскі.
Старонка 28.

ЮЛІЯ ДАРАЦКЕВИЧ

Алесь Таўстыка: Мне ніхто ня зможа перашкодзіць

Працягваеца забастоўка
прадпрымальнікаў. «Усе
кажуць пра гроши. А мы
гублем ня гроши, а сумленыне
і будучыню», — гутарка зъ
лідэрам прадпрымальніцкіх
пратэстаў. Старонка 3.

Сустрэчы з нашаніўцамі ў Менску, Віцебску, Полацку, Маладэчне

У чацвер 17 студзеня а 17-й у бібліятэцы імя Пушкіна (вул. Гікалы, 4) адбудзеца прэзэнтация кнігі Артура Клінава «Малая падарожная кніжка па Горадзе Сонца».

У прэзэнтациі возьмуць удзел Валянцін Акудовіч, Уладзімер Арлоў, Адам Глёбус ды іншыя вядомыя дзеячы беларускай культуры.

18 студзеня ў Менску на Ўправе БНФ (вул. Варвашэні, 8) пройдзе прэзэнтация раману Наталкі Бабінай «Рыбін горад». Апроч аўтаркі ўдзел бяруць Валянцін Тарас, Вольга Іпатава, Міхась Скобла. **Пачатак а 18-й.**

19 студзеня пісьменнік Уладзімер Арлоў, рэдактар ARCHÉ Валер Булгакаў і рэдактар «Нашай Нівы» Андрэй Скурко наведаюць Полацак і Віцебск. Сустрэча ў Полацку пачненца а 16-й, у Віцебску — а 19-й. У рамках сустрэчы будзе прэзэнтаваныя кніжка У.Арлова «Імёны свабоды», часопіс ARCHÉ, новыя выданыні з сэрыі «Кнігарня «Наша Ніва». Даведкі па т.: (029) 510-91-06 (Полацак), (029) 662-71-26 (Віцебск).

26 студзеня ў Маладэчне (вул. Чыстая, 26) пройдзе прэзэнтация гісторычнай публікацыі «Кароткі нарыс беларускага пытання» з удзелам Валера Булгакава і гісторыка Алеся Пашкевіча. **Пачатак а 16.00.**

Арыштаваны рэдактар зачыненай «Згоды»

Менскі гарадзкі суд узнавіў крымінальную справу супраць былога намесніка галоўнага рэдактара газеты «Згода» Аляксандра Зьдзівіжкова. Яго абвінавачваюць у парушэнні артыкулу 130 ч 1. КК «Распальванье рэлігійнай варажнечы». Пра гэта «НН» паведаміў тагачасны галоўны рэдактар «Згоды» Аляксей Кароль. 30 сінтября ён атрымаў пазоў зьявіцца ў Менскі гарадзкі суд 11 студзеня ў якасці съведкі па гэтай справе.

Крымінальная справа супраць Зьдзівіжкова і газеты «Згода» была заведзеная ў 2006 годзе, напярэдадні прэзыдэнцкіх выбараў, за зъмяшчэнні ў выданыні карыкатураў на прарока Мухамэда, якія рагней былі надрукаваныя ў дацкай

прэсе. «Згоду» тады зачынілі, а скончыць справу супраць Зьдзівіжкова не змоглі, бо той на пэўным этапе съледзтва некуды зьнік. Дзе ён знаходзіўся да гэтай пары, ніхто ня ведае. Суд тады пастанавіў прыпыніць съледзтва праз адсутнасць галоўнага абвінавачнага.

Аляксей Кароль кажа, што карыкатуры на Мухамэда ў газэту трапілі з асабістай ініцыятывы Аляксандра Зьдзівіжкова. Сам Кароль даведаўся пра гэта толькі па выхадзе нумару, пасля чаго адразу забараніў яго распаўсюджваць.

Аляксей Кароль кажа, што змог датэлефанавацца ў Менскі гарадзкі суд, дзе яму паведамілі, што Зьдзівіжкоў знаходзіцца пад арыштам, але не ўдакладнілі зь якога часу. Частку съведкаў выклікалі на 14 студзеня.

Слуханьні па справе пачнуцца 11 студзеня а 11 гадзіне ў зале Менскага гарадзкога суда (вул. Дуніна-Марцінкевіча, д.1, корп. 3). Паводле гэтага артыкулу Аляксандру Зьдзівіжкову можа пагражаць да пяці гадоў пазбаўлення волі.

Зъміцер Панкавец

Шаноўныя людзі!

«Наша Ніва» шукае распаўсюднікаў для продажу газэты на вуліцах і ў электрычках. Справа выгадная і надта патрэбная.

Продаж ажыццяўляецца на аснове дамоваў.

Зъвяртца прац тэл.:
(017) 284-73-29, (029) 260-78-32,
(029) 618-54-84

«Ты зашыбісь, бульбаш!»

Можна было б парадавацца за АНТ, якое нарэшце паспрабавала зрабіць эксклюзіўную навагоднюю перадачу «Паўлінка new». На тле НТВ, якое хацела ў навагоднюю ноч завабіць гледачоў голымі цыцкамі, насы выглядалі прыстойна.

Шмат беларускіх песень у новай «Паўлінцы», цікавыя вобразы артыстаў. Усё б добра, але сапсовалі настрой апошняя кадры праекту, фінальная песня пра тое, што «ты бульбаш і я бульбаш». Піша Руслан Равяка. Старонка 13.

ПРАВАПІС

— Ці можа нацыянальнае выданыне друкавацца на акупацыйным дыялекце — наркамаўцы, што прыдумалі бальшавікі нам на згубу?

— Наркамаўка — гэта не дыялект, а правапіс. Мова ў нас адна, не паддаваймася на правакацыі падзелу, беларусы. «Наша Ніва» найбольш пасълядоўна і цвёрда тримаеца клясычнага правапісу, і таму, хто калі не яе рэдактар мае поўнае права сказаць: правапісныя традыцыі важныя, як любыя традыцыі, а ўсё ж культура мовы найважнейшая. Прывяду паралель з хрысьціянства: сіла веры важнейшая за абраад, важнейшая за тое, хрысьціца чалавек трима пальцамі, ці двума, ці пяцьцю, ці ўвогуле ня хрысьціцца. Абраад, бывае, мярцвее, і тады жывая вера нараджае новы абраад. А вось калі веры не застаецца, тады няма рады. Так і з мовай і правапісамі.

З адказаў Андрэя Дынікі на інтэрнэт-канфэрэнцыі з чытачамі, якую можна прачытаць на сایце nn.by

Алесь Таўстыка: Мне ніхто ня зможа перашкодзіць

Гутарка зь лідэрам прадпрымальніцкіх пратэстай.

Алесь Таўстыка крыху спазыняецца на інтэрвю. У гэты час мяне з Андрэем Лянкевічам чаем з цукеркамі частую ягоная жонка Натальля. На ўкраінскім тэлеканале «Інтер» ідзе нейкая перадача пра тое, як зынішчалі аднаасобнікаў у Савецкім Саюзе, пра «спэкулянтаў і таргашоў». Пераглядаемся і ўсыміхаемся, здаецца, больш актуальнай перадачы знайсьці ў тэлераскладзе проста немагчыма. Натальля кажа, што раскулачылі і Алесявага дзеда, якога пасъля яшчэ й саслалі. Зноў углядаемся ў экран. Праз нейкі час зъяўляецца і сам Алесь Таўстыка, толькі з марозу. Мощны поціск рукі і прыязная ўсымешка.

«Наша Ніва»: Раскажыце троху пра сябе, як так і шмат пра Вас вядома?

Алесь Таўстыка: Я нарадзіўся ў мястэчку Крывічы Мядзельскага раёну. Я з шматдзетнай сям'і. Бацька вышываў, сямейны цяжар несла маці. Галоўную ролю ў маім выхаванні ў маленстве адыгралі бабуля і дзядуля. У школе быў нават кірауніком савету атраду піянэрскай арганізацыі. У камсамол зь першага разу не прынялі за нейкія мае погляды. Памятаю, што яшчэ ў школе пры маім удзеле адбылася невялікая рэвалюцыя, калі пераканалі настаўнікаў, што мы таксама людзі і нельга ламаць указкі на нашых сыніх. Вывучай ангельскую мову для паступлення ў іншыя, удзельнічаў у школьніх алімпіядах па ангельскай мове. Марыў быць пераклад-

чыкам на караблі, бо нехта сказаў, што яны шмат атрымліваюць. Удзельнічаў у роканструкцыі Крывіцкай царквы. Пасъля гэтай працы нешта ў маім жыцці зъмянілася. Зъяўрнуўся да бабулі, каб яна звадзіла мяне ў царкву. Быў такі сувятаў Пётра Кузымічоў, які пазней пасябраваў з айцом Аляксандрам Надсанам, ён вельмі паўплывав на мяне. Удзельнічаў у першых крэживых хадах у Менску. Потым пайпоў у войска. Давялося панасіць бесказырку на флёце ў Таліне. Да службай ужо ў Менску.

«НН»: Дык пасъля службы Вы пайшлі некуды вучыцца?

АТ: Вырашыў, што вучыцца можна пасыпець заўсёды, а трэба жаніцца. Знайшоў сабе дзяўчыну, сёлета ўжо пятнаццаць гадоў як мы разам з жонкай. Спачатку Натальля пайшла вучыцца ў нарғас, я за ёе нават здаваў іспыты па бела-

рускай мове. Пасъля ўжо я скончыў завочна Горацкую акадэмію, факультэт эканомікі і кіравання. Тамсама, дзе некалі вучыўся Лукашэнка. Ведаеце, некалі мне стукнула ў галаву, каб перамагчы Лукашэнку, трэба прайсьці ягоную дарогу, таму паступіў менавіта туды. Давялося панасіць ягоную курсавыя і дыплёмныя работы: «дзесяць трактарыстаў павінныя мець у жонках дзесяць даярак, жыць на сваім хутары і працаўць на карысць дзяржавы».

«НН»: А прадпрымальніцтвам калі заняліся?

АТ: Трэба было за нешта жыць. Мне сустрэўся мічман, зъ якім я служыў, ён і прапанаваў заняцца «бізнэсам». Адкрываўся стадыён «Лякаматыў», які толькі-толькі пачынаў працаўцаў. Я набываў на Чэрвенскім рынку ў алькашоў ржавыя ражковыя ключы, адчышчаў, фарбаваў і перепрадаваў. У той час быў вя-

Алесь Таўстыка

нарадзіўся ў 1973 г. у мястэчку Крывічы (Мядзельшчына). Прадпрымальнік. Жыве ў Менску. Гадуе двух дзяцей — сына Антося і дачку Кацярыну.

лізны попыт на інструменты, бо машынаў тады накуплялі шмат. Хадзілі па розных крамках, шукалі «тармазуху», якую пасъля таксама перапрадавалі. Бізнэс, ведаеце, знаходзіць сваё асяроддзідзе, дзе яго можна хутчэй разыўваць.

«НН»: А на сёняшні дзень, што ўяўляе Ваш бізнэс?

АТ: Пасъля, як кажуць: «Не ўкладайце ў акцыі рэсурсы, укладаеце іх у адрасы IP- і IT». У Беларусь тады толькі пачыналі прыходзіць кампютары. На гэтым пачаў троху зарабляць грошай, будаваўся. Сёньня я працягваю займацца кам-

Алесь Таўстыка: Мне ніхто ня зможа перашкодзіць

Працяг са старонкі 3.

путарамі, гандлюю ў Ждановічах. Працую адзін. Можна было наняць рабочых, але тады я ўвесь час буду мучача сумненнямі, ці зробіць яны за мяне справу. Прыйнаюся, што працаўцаў цяпер стала цяжэй. Скажам, у 2000 годзе арэндае месца каштавала 15 даляраў, падаткі былі — 50. Сёння толькі арэндае месца — 100 даляраў.

«HN»: Галоўнае патрабаванне прадпрымальнікаў — адмена ўказу прэзыдэнта № 760, які не давае дробным гандлярам мець наёмных рабочых. Здаецца, што Вас гэты ўказ не закранае, дык дзеля чаго тады ўзвязліся ў змаганьне за правы прадпрымальнікаў?

АТ: Мне часта задаюць гэтае пытаньне. Гэты ўказ не закранае мяне сёняня, але я ня ведаю, што будзе заўтра. Мы патрабуем прыняць закону аб малым і сярэднім бізнесе. У мяне не стаіць пытаньне, каб разбагаці на мільярд. Дайце мне толькі нармальная працаўцаў, больш я нічога не хачу. Проста заўтра ці пасылязуўтра зачыніць усіх індывідуальных прадпрымальнікаў і нічога з гэтым ужо не паробіш. Трэба дабівацца свайго цяпер. Я не перарэгістраўся ў ЧУПа, бо ня бачу ў гэтым сэнсу. Ад называю нічога, апроч колькасці падаткаў, ня зменіцца.

«HN»: Дык як Вы сталі адным з лідэраў прадпрымальніцкага руху?

АТ: Ня ведаю. Трэба запытаць у крыві. Проста не люблю ніпраўду і несправядлівасць. Чыноўнікі не займаюцца эканомікай, а толькі душаць прадпрымальнікаў падаткамі. Пасыля нашых першых страйкаў была створаная рабочая група з удзелам чыноўнікаў, дык яны працавалі,

як супрацоўнікі КДБ ці съледчыя: куды ездзіце? колькі воўзіце? на якія сумы? Я казаў Тутру: «Дайце нам выступіць на тэлебачанні». Адказу ніякага.

«HN»: А сысыці з рынку ня хочаце?

АТ: Пакуль не. Насамрэч дзякуючы прадпрымальніцтву выявіў у сабе нейкія лідэрскія якасці. Можа, гэта і дзякуючы нейкай напорыстасці, нават калі стамляесясь, то ўшчуваеш сябе, што гультай, што трэба працаўцаў, бо гэтага патрабуе людзі. Дзеля тыхіх людзей я і буду працаўцаў. Прыйдзе час — можа і сыду з гэтага. Але нават калі я

чырынкі таксама не працујуць. Алесь Макаеў таксама паведаміў, што не працуе «Паркінг». Хутчэй за ўсё, працуе толькі Biggz, дзе ўсе ў цяпле.

«HN»: А калі Вы не даб'яцеся свайго, то 15 студзеня зноў выйдзене на працу?

АТ: Будзем працаўцаў зь людзьмі, каб данесыці да ўсіх інфармацыю, што з 1 лютага будзем зноў пачынаць страйк і ня сплачваець падаткаў.

«HN»: Але ці пойдуньці на гэта прадпрымальнікі, бо ад гэтага губляюцца вялікія грошы?

АТ: Усе кажуць пра грошы. Ня варта на іх так часта актры-

і ня хочуць мець з намі нічога супольнага. Як гэта так? Некалі яны былі з намі, а цяпер ужо — не. Дзіўна. Дасягнуць дамоўленасці з Анатолем Шумчанкам удалося, ён падтрымай нас.

«HN»: На сваіх мітынгах прадпрымальнікі высуваюць толькі эканамічныя лёзунгі, ці палітычныя таксама?

АТ: Я асабіста лічу, што ававязкова павінны. Ня зменіцца ўнутраная палітыка краіны, то пра якое развіццё прадпрымальніцтва можна гаварыць тады?

«HN»: А самі сысыці ў палітыку ня хочаце?

АТ: На парламэнтскіх выбарах я буду дапамагаць Алесю Лагвінцу. У выбарах павінна ўдзельнічаць сапраўдная каманда, а не адзін чалавек. Я готовы пайсці ў палітыку. Насамрэч палітыцы траба дзесьці вучыцца. Я вельмі ўдзячны лёсус, што мне даводзіцца вучыцца ў Школе палітычных даследаванньняў пры Радзе Эўропы. Спадзяюся яе скончыць. Трэба шмат чытаць і ведаць, каб ісці ў палітыку. Я б запыталаўся ў Віктара Ганчара, як ісці ў палітыку. Запыталаўся бу дэпутата Станкевіча, як поўтым не працаў краіну [дэпутат у Вярхоўны Савет 12-га скликання ад Мядзельскай акругі, родам з Крывічоў]. Што трэба перш піярдыць: законы і ўказы, ці ўсё ж краіну і людзей?

«HN»: Можа і прэзыдэнцкія амбіцы маецца?

АТ: Раскажу адну гісторыю з жыцця. Мы быў з жонкай у Жыровіцкім манастыры. Тады яшчэ жыў айцец Мітрафан, гэта святар, які прадказаў людзям іхныя лёсусы, да яго шмат звяргталіся па дапамогу. Мая жонка Наталья запыталася ў айца Мітрафана «а што мне з мужам рабіць?» Святар сказаў, што нічога ня трэба: «Ён ведае, што робіць». Я ведаю, што мне ніхто ня зможа перашкодзіць. Я не хачу быць прэзыдэнтам, я хачу, каб людзям праства добра жылося. Прэзыдэнцкая амбіцы? Пабачым, я нічога не хачу загадваць наперад.

«HN»: Пры агульнай праблеме прадпрымальнікі ўсё адно не зьяўляюцца малітнай сілай. Чаму?

АТ: Саюз прадпрымальнікаў Беларусі — гэта людзі, якія ніколі не былі дробнымі гандлярамі. У іх буйны бізнес — фуры зь півам і нешта яшчэ. Яны кажуць, што ўжо знаходзяцца на іншым узроўні

**Гутарыў Зыміцер
Панкавец**

Рэйтынгі Лукашэнкі і Мілінкевіча падаюць

Зарэгістраваны ў Вільні Незалежны інстытут сацыяльна-еканамічных і палітычных досьедаў (НІСЭПД) апублікаваў дадзеныя апытання жыхароў Беларусі. Незалежныя сацыё-

ляті адзначаюць падзеньне рэйтынгу Аляксандра Лукашэнкі. На пытаньне «Калі б заўтра адбыліся выбары прэзыдэнта Беларусі, за каго б Вы прагаласавалі?», адказ «за А. Лукашэн-

ку» далі 39,9% апытаных.

Знізіўся і рэйтынг асноўнага канкурэнта А. Лукашэнкі ў масавай съядомасці. А. Мілінкевіч атрымаў бы сёняня 9,8%.

Проці аналягічнага апытання, праведзенага ў траўні 2007 году, рэйтынг дзеянага прэзыдэнта знізіўся на 10 %, а ягонага апанэнта — на 4 %.

Буг

Мілінкевіч сфармуляваў умовы-мінімум ўдзелу ў выбарах

5 студзеня ў Горадні прайшла сустрэча Аляксандра Мілінкевіча з дэмагратычнымі актывістамі рэгіёну. Адбылося абмеркаванье стратэгіі ўдзелу ў палітычнай кампаніі 2008 году на Гарадзеншчыне.

Меркаванын падзяліліся. Моладзь выступіла за ўдзел у выбарчай кампаніі. На думку моладзі, падобныя палітычныя кампаніі даюць дадатковыя магчымасці камунікацыі з насельніцтвам.

Са свайго боку, актывісты з досьведам выказаліся за няждзел у так званых «выбарах», бо выбарчыя камісіі цалкам фармуяцца зь людзей, якія задавальняюць уладную вэртыкаль.

На думку Аляксандра Мілінкевіча, ўдзел у парламэнцкіх выбарах можа быць толькі пры пэўных умовах:

— Калі будзе забясьпечанае прадстаўніцтва дэмагратычных сілай ў выбарчых камісіях, а таксама калі будзе гарантаваны роўны доступ усіх кандыдатаў да дзяржаўных сродкаў масавай інфармацыі. У адваротным выпадку, на варта выключачы, што адбудзеца масавае зыняцце дэмагратычных кандыдатаў з выбараў.

Буг; інф. з сайту А.Мілінкевіча

Грузія за Саакашвілі і за НАТО

Міхail Саакашвілі прайграў у Тблісі, але ў краіне ў цэлым набраў каля 52 % галасоў. У кандыдата ад аўдзінай апазыцыі Левана Гаччыладзэ — каля 27 % галасоў.

Паводле ўсіх звестак, абсолютная большасць выбарцаў прагаласавала за ўступленне Грузіі ў НАТО на паралельна праведзеным рэфэрэндуме.

Спачатку вынік Саакашвілі балансаваў на мяжы 50%. Гэта прымусіла апазыцыю паспадзявацца на другі тур. Аднак з паступлением звестак з рэгіёнаў, вынік Саакашвілі зноў пачаў расыці.

Вінны магнат Леван Гаччыладзэ перамог у сталіцы (39 % галасоў супраць 31 % у Саакашвілі), але зь вялікім адрывам саступіў у рэгіёнах.

Гаччыладзэ яшчэ больш нэгатыўна на-

строены ў дачынені да Расеі, чым Саакашвілі, і выступаў за выхад Грузіі з СНД. Дарэчы, 6 з 7 кандыдатаў падтрымлівалі пра-заходні выбар Грузіі. Толькі адзін, лідэр лейба-ристы, выступае за пераарыентацыю краіны на Москву.

Вынікі выбараў, абвешчаныя ЦВК, супадаюць з вынікамі апытання на выхадах з участкаў і альтэрнатыўнага падіку галасоў, арганізаванага няўрадавымі арганізацыямі.

Паводле ўсіх звестак, абсолютная большасць, каля дзвюх трэцінаў выборцаў, прагаласавалі за ўступленне Грузіі ў НАТО на паралельна праведзеным рэфэрэндуме.

Буг

На псыхбалальніцы

перадаць адсуджаныя ў «Новага часу» гроши Мікалай Чаргінец.

Пра гэта ён заявіў на прэс-канферэнцыі 3 студзеня. Па сло-вах сэнатара, ідзю яму падказа-лі публікацыі «Народнай волі».

Нагадаем, што 20 сінегляд суд задаволіў пазоў Мікалая Чаргінца да газеты «Новы час» і журналіста Аляксандра Тамковіча аб абароне гонару і годнасці.

Паводле рашэння Першамайскага суду Менску прыватнае прадпрыемства «Час навінаў» мусіць выплатіць дэпутату Савету Рэспублікі 50 млн рублёў, журналісту Аляксандру Тамковічу — 1 млн рублёў.

Адначасова Чаргінец даў

адказы на актуальныя палітычныя пытаньні. Вось што ён паведаміў пра «Канстытуцыйны акт саюзнай дзяржавы Беларусі і Расеі»:

«Папраўдзе кажучы, Канстытуцыйныя акты — гэта мой нейкі душэўны боль. Я ўдзельнік усіх рабочых груп па падрыхтоўцы Канстытуцыйных актаў. Спачатку ён ствараўся ў рамках парламэнтава Беларусі і Расеі, пасля ў рамках кожнай з краін, затым — стварылі нейкі сымбіёз з папярэдніх груп, а ўжо затым два прэзыдэнты стварылі рабочую группу. Мы працавалі

вельмі прадуктыўна, бо мелі добрыя напрацоўкі. Я лічу, што мы падрыхтавалі вельмі добры Канстытуцыйны акт. Там засталося некалькі ня-высьветленых момантаў, якія будуть рашаць самі кіраўнікі дзяржаваў. Гэта пытаньне, каму кіраваць саюзной дзяржавай: прэзыдэнту зь віцэ-прэзыдэнтам, ці пакінуць вышэйшы савет, як цяпер, ці прыдумаць яшчэ нешта. І другое пытаньне: адзіны эмісійны цэнтар. Я лічу, што гэтыя пытаньні не такія ўжо складаныя. Цяпер да выбараў прэзыдэнта ў Расеі, пытаньне акту вырашавацца, ясная справа, ня будзе. Сёлета мы, магчыма, дайшлі ўжо да той кропкі пасля якой дарогі назад няма. На гэта трэба спадзявацца».

Зыміцер Панкавец

Чаму кватэры не таньнеюць

Другасны рынак жыльля ў Менску.

Сёлата эксперты прагнавалі зьніжэньне цэнаў на жыльлё ў Менску, асабліва на другасным рынку. Аднак паводле вынікаў дасьследавання на падставе дадзеных прадстаўніцтва ўкраінскай інвэстыцыйнай кампаніі Kings Capital, пакуль другасны рынак паказвае станоўчую дынаміку. Гэта сьведчыць пра тое, што ва ўмовах ніzkіх магчымасцяў вядзення легальнага бізнесу ў Беларусі нерухомасць застаецца найбольш ліквідным фінансавым інструментам і сродкам хэджаванья финансовых рызык.

Паводле вынікаў 2007 году, сярэдняя вартасць квадратнага метра нерухомасці ў шматкватэрным жыльлі на другасным рынку складае цяпер 2017 даляраў, што вышэй за паказынік сінегля мінулага году на 14,47 адсоткаў. Безумоўна, у параўнаныні з тым ростам цэн, які адбываўся ў 2006 годзе, у наяўнасці значнае зьніжэньне тэмпаў прыросту, аднак гэткія лічбы зусім ня съведчаць пра тое, што рынак можа абрынуцца — гэта нармалёвы, стандартны паказынік для большасці ўсходніх краін. Хутчэй, гэта съведчыць пра тое, што другасны рынак менскай нерухомасці ўваходзіць у цывілізаваную фазу, калі рыэлтары ўжо не намагаюцца штучным чынам «напакруціць» цану кватэры.

Насамрэч, сапраўдны адсотак так званых «інвэстыцыйных закупаў» жыльля ў Менску невядомы нікому, можна толькі здагадвацца пра іх аб'ёмы. З гледзішча здаровага сэнсу, якраз паслугаў гэтага кшталту меней ня стала: крэдыты на

жыльлё сталі больш даступнымі, тады як даходы насельніцтва і агульная эканамічная сітуацыя не паказваюць асабліва пазытыўнай дынамікі (прынамсі, у параўнаныні з цэнамі на жыльлё). Калі б на рынку не было спэкулянтаў, дык тады б сапраўды мела месца стагнацыя: наадварот, шматлікія менчукі прадаюць кватэры, каб на гэтыя гроши пабудаваць катэдж у перадмесціях. Колькі б менскія ўлады ні палохалі спэкулянтаў нейкімі санк-

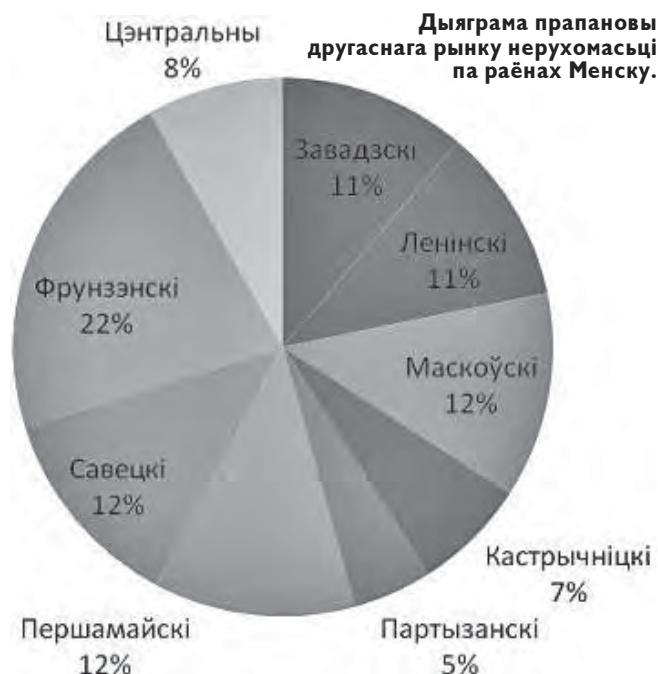
цыямі, менавіта яны будуть замаўляць музыку на гэтым рынку, напрыклад, у цэнавай структуры па раёнах.

Пра тое, што другаснае жыльлё працягвае выконваць біржавую функцыю, съведчыць захаваныне лідерскіх пазыцыяў, мякка скажам, ня вельмі прыдатнымі для жыцця адзінкамі нерухомасці — пакоямі ў камуналках. Квадратны мэтар у камунальнай кватэры каштует, у сярэднім, 2500 даляраў — гэта найдаражэйшы сэгмент жылой нерухомасці ў Менску. У суседніх сталіцах — Кіеве, Мас-

кве, Варшаве, Вільні — пакой ў камуналках даўно ўжо зьяўляюща неліквідам. Навату Сімферопалі, сталіцы Аўтаномнай Рэспублікі Крым, дзе я працаваў за нерухомасцю дастаткова доўга, цяпер камунальная жыльлё папулярнае нават меней за старавыя жылы фонды у гарадзкіх трушчобах — Старым Горадзе. У Кіеве і Маскве працадцы жылплошчу ў камуналках вельмі цяжка. Выкарыстаныне рыэлтарамі гэтых пакояў пры альтэрнатыўных угодах (разъездах і г. д.) звычайна не выклікае такай дыспрапорцыі цэнаў:

Таблица I: сярэдняя вартасць жылплошчы ў кватэрах з рознай колькасцю пакояў (\$/кв.м.)

Район	Пакой ў камунальных кватэрах	1-пакіёвые кватэры	2-пакіёвые кватэры	3-пакіёвые кватэры	Шматпакіёвые кватэры
Завадзкі	3167	1853	1740	1694	1488
Ленінскі	2397	2024	1930,5	1864	2017
Маскоўскі	2357	2061,5	1982,5	1890	1879
Кастрычніцкі	2564	2028,5	1840	1908	2200
Партызанскі	2085	1978,5	1785	2179,5	2136,5
Першамайскі	2694	2153	2000	2258	1975
Савецкі	2525	2202	2120	2177	2250
Фрунзенскі	2500	2059	1931	1898	1820,5
Цэнтральны	3333	2167	2142	2279,5	2456
Сядзібы на горадзе	2500	2059	1931	1908	2017

З іншага боку, мы бачым, што вартасць кв.м. у шматпакіёвых кватэрах высокая, нават вышэйшая за паказынік ў сэгмэнце двухпакіёвых кватэр. Відавочна, значны адсотак у агульнай масе гэтых кватэр складаюць тыя кватэры, якія былі куплены альбо на стадыі будаўніцтва, альбо пабудаваныя праз долевыя схемы — на першасным рынке апошнім часам значна павялічыўся адсотак кватэраў вялікай плошчы.

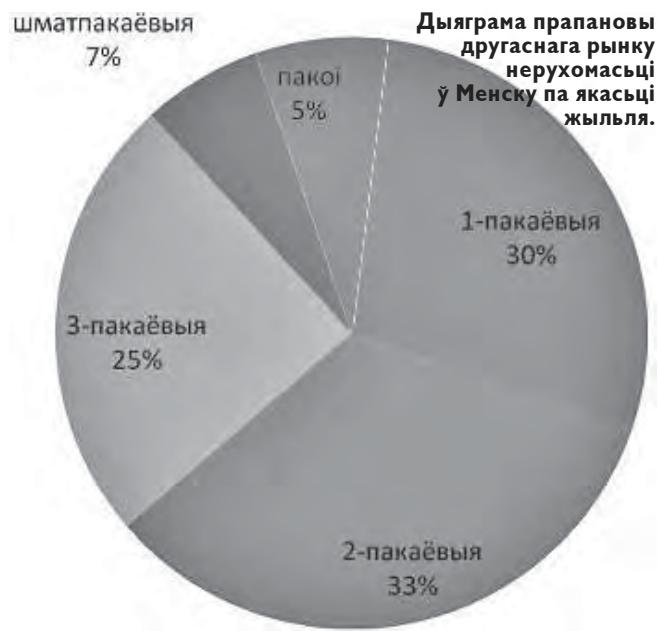
Структура прапановы другаснага рынку па раёнах цалкам пацвярджае гіпотэзу пра «спэкуляцыйны рухавік» працэсаў: як і на першасным рынке, дамінуюць прапановы па Фрун-

зэнскім раёне, які, як вядома, займае ў гэтым годзе першае месца па колькасці здадзенага дзяржкамісіі жыльля.

Найбольшая колькасць прапановаў кватэр на другасным рынку нерухомасці (22 %) прыпадае на Фрунзэнскі раён, найменшая — на Партизанскі, таксама прапанова абменжаваная ў Цэнтральным і Кастрычніцкім раёнах. У структуры прапановы дамінуюць двухпакаёвія кватэры (25 %). Менш за ўсё прапановаў пакояў у камунальных кватэрах (5 %). Раней, да буму нерухомасці, у структуры прапановы двухпакаёвія кватэ-

ры былі дэфіцытам, яны ж былі і найдаражэйшымі, паколькі набываліся для пражывання, а не для перепродажу.

Цэнавая структура па мікрараёнах досьцік складаная. Хаця звычайна рыэлтары выкарыстоўваюць афіцыйны падзел на раёны, больш слушна выглядае разъмеркаваньне мікрараёнаў паводле аддаленасці ад цэнтра і кірунку адносна яго. Прынамсі, такая систэма выкарыстоўвае аналітыкамі буйных заходніх кампаніяў (Colliers, Knight Frank, Jones Lang LaSalle і іншых). Таму выходзіць наступная структура:

Район	Мікрараён	Вартасць, км.п. па мікрараёнах	Вартасць, км.п. па раёнах
Цэнтар — I (гістарычная частка)	Парк Гарэкаў — Чырвонаармейская	3331	2968
	Траецкіе прымесці — Старожоўка	3143	
	Р-н адм. Прывядзенія	3167	
	Гарадзішчы Ван — Няміга — Пл. Снабежаў	3103	
	Сінэгірэя цэнтар	2968	
	Вакзал — ст. «Дынамо» — Студзярэдак — Ліней БДУ	2842	
	Ілоцца Церамог	2791	
	Плошча Незалежнасці — Плошча Мясціцтва	2663	
Цэнтар- II (у межах Другога кальца)	Раманаўская Слабада	2439,5	2136,75
	пр. Першамайскі — Кіевамольскія заводы	2863,5	
	Акадэмія пазнук	2500	
	Заслаўская	2424	
	Камароўка	2380	
	Залатая Гора	2386,5	
	Азранчонка	2217	
	Чэркескі рынак	2191	
	пгт. Багданов — універмаг «Рыга»	2187	
	Пудахава	2139,5	
	Чкалаўскі	2134	
	з/т «Кіеў»	2094,5	
	з/т «Ракета» — пр. Менск-Усходні	2075	
Субцэнтральныя раёны	Грушынка	2032	2056,5
	Каралі Лібкніх — Розы Люксембург	1984	
	Харкіўская	1908	
	Кальварыя	1875	
	Лайтагбрэсцкая — Уранская	1867,5	
	Трактарны завод	1827	
	Парк Чалюскінцаў	2635	
	Парнікова-шашчыны камбінат — БТРК	2364	
	Тракторная фабрыка	2208	
	Прылуцкая	2092	

Район	Мікрорайон	Вартасць кв.м. на мікрорайонах	Вартасць кв.м. на раёнах
Захоўнікі спальныя раёны	Захад	2111	2005
	Кунцаўчына	2081	
	Чырвонае Бер	2016,5	
	Сухарана	1993,5	
	р-н ст. м. «Пушкінскага»	1941	
Усходнія спальныя раёны	р-н ст. м. «Спартакізда»	1912	
	Сядзібна	2021	2001
	Сыліванія — Дракня	1981	
Паўднёвыя спальныя раёны	Менск-Паўднёвы — Маяшўскага	1990,5	1925
	Серабровка	1970	
	Лошиці	1925	
	Серава	1855	
	Курасоўшчына	1817	
Паўночныя спальныя раёны	Сельгастэхплак — Усходнія	2167	2134
	Шчучыніца — Навіні — Ціхінка	2134	
	Зялёны Луг	2043,5	
Паўднёва-захоўнікі спальныя раёны	Паўднёвы Захад	1983	1979,5
	Малінаўка	1976	
Паўночна-захоўнікі спальныя раёны	Вільнянка	2193	2056,75
	Маскоўшчына, Патра Глебій	1920,5	
	М. «Маскоўсці» — Севастопальскі парк	2661	
Паўночна-Усходнія спальныя раёны	Уручча	2213	2197
	Усход	2182	
	Усходні	2097	
	Захадні пасёлак	1956	
Паўднёва-Уходнікі спальныя раёны	Сосны	1800	1788
	р-н м. Аўтозаводзкі — МАЗ	1880	
	Паўднёны пасёлак	1788	
	Чыкоўка	1770	
	Ангарская	1762	
	Шабаны	1735	

Як мы бачым, найдаражэйшыя кватэрны ў раёне парку Горкага. Відавочна, што ў сэгмэнце элітных, найдараражэйшых кватэр — жыўля ў «сталинках» альбо ў новых дамах клясы дэ люкс альбо бізнес, адзыгryвае ролю наяўнасць побач прыгожых краявідаў, асабліва водных аб'ектаў. Спокулятыўны момант тут прысутнічае ў меншай ступені. Таму лідэрамі застаюцца парк Гор-

кага, Траецкае перадмесце і Старажоўка. Найбольшы рост цэнаў назіраецца ва ўсходніх спальных раёнах, найменшы — у паўднёва-захоўніх. Пры гэтым, раёны Зялёны Луг, р-н вуліцы Усходняя абышлі паводле гэтых паказнікаў шэраг цэнтральных раёнаў.

**Раман Мамчыц,
куратар рэгіянальнага
развіцця Kings Capital
у Беларусі**

Імпарт аўтамабіляў вырас на 20 %, мабільнікаў — на 50 %

Колькасць увезеных у Беларусь легкавых аўтамабіляў у студзені—лістападзе 2007 году склала 166,2 тыс. коштам \$985,7 млн. Гэта амаль у 1,2 разы больш праці таго ж пэрыяду 2006 году. Большасць аўтамабіляў была ўвезена з Нямеччыны,

Францыі, Рәсей і Японіі. За той жа час было ўвезена амаль у 1,5 разы больш сотовых тэлефонаў праці 2006 году. Найбольшая колькасць мабілаў была ўвезеная з Вэнгрыі — 129,9 тыс. штук, Карэі — 103,5 тыс. штук і Кітаю — 96,8 тыс. штук.

Беларусь захоўвае імпарт сельгастэхнікі

Урад рабіту адправедны

Таблица: рост цэнаў за 2007 год (%):

Цэнтар- I (гістарычная частка)	40,4638
Цэнтар- II (у межах Другіх кільцаў)	16,57119
Субцэнтральныя раёны	22,59314
Захоўнікі спальныя раёны	14,24501
Усходнія спальныя раёны	50,11253
Паўднёвый спальныя раёны	20,84118
Паўночныя спальныя раёны	22,08238
Паўднёва-захоўнікі спальныя раёны	16,13376
Паўночна-захоўнікі спальныя раёны	7,767881
Паўночны-Усходнія спальныя раёны	13,30583
Паўднёва-Уходнія спальныя раёны	16,25488

СЪЦІСЛА

праект дакумэнту, што грунтуюцца на прапановах аблывканкамаў. Пры канцы мінулага году А. Лукашэнка заявіў пра забарону імпарту сельгастэхнікі цягам 2008 году. А. Лукашэнка падкрэсліў тады, што выключэнны будутьмагчымыя толькі з ягоной асабістай згоды. Заява Лукашэнка па часе супала з адмовай нямецкага канцэрну

Claas беларускаму «Гомельмашу» ў арганізацыі сумеснай вытворчасці зернеуборачных камбайнаў на базе камбайна Lexion.

Ад Новага году у Гомелі не працуюць 90 % маршрутак

Гэта звязана з пераафармленнем уладальнікаў таксі —

Золатавалютныя запасы дасягнулі амаль 5 мільярдаў

За год яны вырасьлі прыкладна на 3,2 мільярда, збольшага за кошт росту замежнай запазычанасці, што вырасла за год на 5 млрд даляраў.

На пачатак сінёжня 2007 г. міжнародныя рэзэрвовыя актывы Беларусі ў нацыянальным вызначэнні складалі \$3402,8 млн, павялічыўшыся за студзень—лістапад на \$1679,5 млн. Да канца сінёжня золатавалютныя рэзэрвы дасягнулі амаль \$5 млрд, бо краіна атрымала 1,5 мільярда даляраў крэдыту ад Рәсей.

Гэты прырост быў пераважна забясьпечаны за кошт за-

межных пазыкаў, якія за 2007 год выраслы прыкладна на 5 мільярдаў даляраў, з 6,7 млрд на пачатак году да больш чым 11,5 млрд пры канцы.

Калі ад сумы набраных крэдытаў (5 млрд) плюс сумы, атрыманай ад продажу 12,5% акций «Белтрангазу» (0,625 млрд) і контрольнага пакету «Вэлкаму» (апошняя лічба трывае ў таямніцы: магчыма, гэта каля 0,7 млрд),

аднап'ять лічбу прыросту золатавалютнага запасу (3,2 млрд), можна апціць страты Беларусі ад павышэння цэнаў і зъмены ўмоваў паставак расейскіх эканомічных суб'ектаў — прыкладна 3 мільярды даляраў.

Да 2010 году краіна мае намер нарасьціць міжнародныя рэзэрвовыя актывы да \$10 млрд. Гэта неабходна, каб дасягнуць стандарту Міжнароднага валютнага фонду па

наяўнасці рэзэрваў у памеры 3-месячнага імпарту, што мае забясьпечыць Беларусь ад паўтору расейскага энэргетычнага шантажу.

Асноўнымі напрамкамі гравірова-кредытнай палітыкі Рэспублікі Беларусь на 2008 год прадугледжана, што міжнародныя рэзэрвовыя актывы краіны павялічацца на менш як на \$280 млн, галоўным чынам за кошт наплыву замежнага капіталу па фінансавым рахунку. У той жа час пры прызначэнні ў эканоміку \$2,5 млрд непасрэдных замежных інвестыцый прырост золатавалютных рэзэрваў дзяржавы прагназуецца ў памеры амаль \$2,2 млрд.

Буг; інф. БЕЛТА

Heineken набывае «Сябру»

Галяндзкая кампанія Heineken набывае бабруйскі бровар «Сябар». Набыццё адбудзеца прац паглынаныне яе матчынай структуры, зарэгістраванай на Кіпры ды ўтворанай пры ўдзеле амэрыканскай інвест-групы Detroit Investment Ltd. і Міжнароднай фінансавай карпарацыі (IFC). У прэс-рэлізе не паведамляеца пра суму ўгоды. Вядома, што фінансаваные яе распачнеца ў гэтым годзе і завершицца ў 2012 г.

Рэгіональны дырэктар Heineken па Цэнтральнай і Ўсходняй Эўропе Ніка Нусмэйер адзначыў, што «гэта ўгода адпавядае нашай стратэгіі зайнання лідэрскіх пазыцыяў на рынку». «Беларусь — гэта дынамічны рынок і гэта дазволіць стварыць пудоўную плятформу для развицця нашых брэндаў на такім жа ўзроўні, як і у Рәсей», — паведаміў

Ніка Нусмэйер.

Расейскія СМІ называюць цану ўгоды. Паводле іх, бабруйскі бровар ацэнены на 100 даляраў за гекталітар, гэта значыць — на 60 мільёнаў даляраў (толькі ў мадэрнізацыю бровару «Сябар» ціперашнія акцыянэры ад 2004 г. уклалі каля 35 мільёнаў даляраў). Гэта менш, чым Heineken заплаціў за пакупку ПИГа (160 даляраў за гекталітар), але болей, чым аддаў SUN InBev за «Тинькофф» (\$83,75 за гекталітар).

Аналітык Deutsche Bank Аляксей Крывшапка лічыць ацэнку «Сябру» завышанай, аднак, зважаючы на палітычныя рызыкі, з якімі можа сутыкнучца замежны бізнэс у Беларусі, называе цану ўгоды апраўданай. У прыклад ставіцца сітуацыя вакол няўдалай спробы расейскай «Балтыкі» прыватызаваць бела-

рускі бровар «Крыніца».

Галяндзкая кампанія Heineken N.V. упэўнена прасоўваеца на піўным рынке ня толькі Цэнтральнай, але і Ўсходняй Эўропы. Нядавна яна набыла сэрбскую піваварную кампанію Rodic Brewery.

Па выніках мінулага году ў Бабруйску зварылі 5,08 млн дал піва, што на 50 % больш, чым пазалетася. Гэта стала магчымым дзякуючы чарговай рэканструкцыі вытворчасці. Доля бровару на беларускім рынке складае каля 15 %, што дазволіла яму апнуцца на другім месцы пасля «Крыніцы». Кіраўніцтва піваварні не хавае сваіх намераў стаць № 1 у Беларусі.

СЗАТ «Броварная кампанія «Сябар» утворанае ў 2004 г. Заснавальнікамі зьяўляюцца кампанія Detroit-Belarus Brewing Company LLC (DBBC), утвораная пры ўдзеле амэрыканскай інвестыцыйнай групы Detroit Investment Ltd. і Міжнароднай фінансавай карпарацыі, і ААТ «Дзеднава» (г. Бабруйск).

Сямён Печанко

СЪЦІСЛА

індывідуальных
прадпрымальнікаў у
юрыдычных асобы.

**КДК загадвае
рыэлтарам выйсьці
з цену**

Паводле папярэдніх разылікаў Камітэту дзяржкантролю, рыэлтарская арганізацыя штогод хаваюць ад бюджetu на менш за \$10 млн. Паводле

праверкі КДК распачатыя 6 крымінальных справаў, анульваныя 5 ліцэнзіяў, 8 рыэлтарскіх арганізацыяў атрымалі загад выпраўліць парушэнні.

**БВФБ у 2007 годзе
прадала 6 млрд
даляраў і 1 млрд зўра**

Аб'ём біржавых угодаў з замежнымі валютамі ў

мінулым годзе вырас у паразнаны з 2006 г. на 6,6 %. Цягам мінулага году на таргах Беларускай валютна-фондавай біржы (БВФБ) было прададзена 6 млрд 168 млн даляраў, 1 млрд 22 млн зўра, 75 млрд 636 млн расейскіх рублёў ды іншых валютай на суму 223 млрд 496,671 млн беларускіх рублёў. Дзясятка вядучых апэратораў па аб'ёмах падпісаных угодаў з

замежнай валютай на БВФБ у 2007 г. выглядае наступным чынам: Нацбанк, ААТ «Прыёрбанк», ААТ «АСБ Беларусбанк», ААТ «БПБ-Банк», ЗАТ «Банк ВТБ (Беларусь)», ААТ «Белінвестбанк», ААТ «Банк Москва—Мінск», ЗАТ «Межторгбанк», ААТ «Белзынешканомбанк» і ЗАТ «Белаграпрамбанк».

СП; БЕЛТА

Так вибірають амэрыканцы

У ЗША стартавала найбольш інтригоўная прэзыдэнцкая кампанія апошніх дзесяцігодзьдзяў. Піша Але́сь Кудрыцкі.

Прадказаць яе вынік немагчыма. Абама можа зрабіцца першым у амэрыканскай гісторыі прэзыдэнтам-мулатам, Хакабі — першым прэзыдэнтам-пастарам, Ромні — першым прэзыдэнтам-мармонам, Маккейн, якому 71 год, — найстарэйшым прэзыдэнтам, а Клінтан — першай прэзыдэнткай.

Неяк наведаўся да дзядоў у вёску. Палесьсе, Чарнобыльская зона, праблемаў хапае. Зайшла ў госьці знаёмая цётка, пагаманіць. Прыслала тэлевізар паглядзець, а там — навіны. Ужо праз якую хвіліну ажно ўсхадзілася ўся: «А што ён, Буш енты, усё лезе ды лезе? Што яму трэба?» Вось жа, не пра цану на торфабрыкет, не пра тое, што каня няма ў каго ўзяць, ці што пэнсія малая — а пра Джорджа Буша пачалася размова. Съярбіць нам тая Амэрыка зь яе прэзыдэнтамі, як той мазоль.

А можа, і ня варта съмяяцца з той цёткі? Усё-ткі, глябалізацыя на двары, і нават цана на торфабрыкет, хоць і ўскосна, але залежыць ад таго, колькі тэрактаў адбываецца ў акупаваным амэрыканцамі Іраку, прымушаючы ва-гащца кошт нафтавага барэля, а зь ім і іншых энэрганосбітаў. Можа і сапраўды, каб ня лез «Буш енты», куды ня трэба, то і не раслі б цэны на чорнае

золата? Так ці іначай, а за падзеямі на іншым баку зімной паўкулі сачыць варта, тым больш, калі там распачынаеца перадвыбарчы маратон.

Па традыцыі, першыя перадвыбарчыя зборы партыйных актыўістаў адбыліся ў мінулы чацвер у Аёве. Партыйцы вызначаліся з кандыдатам,

Упершыню ў гісторыі прэзыдэнтам можа стаць мулат (Абама), пастар (Хакабі), мармон (Ромні) або найстарэйшы прэтэндент на пост прэзыдэнта ў гісторыі ЗША (Маккейн, якому 71 год). Ці першая жанчына — Хілары Клінтан.

якога яны жадаюць выставіць на сёлетніх прэзыдэнцкіх выбарах. Вынікі аёўскіх перадвыбараў сапраўды сэнсацыйныя. Сэнатарка Хілары Клінтан, якую лічылі фаварыткай гонкі, апінулася ажно на трэцім месцы ў сьпісе кандыдатаў ад дэмакратаў, а на першым — чарнаскуры сэнатар Барак

Сэнатар Маккейн найлепш абазнаны ў беларускім пытанні.

Абама, які апярэдзіў былу першую лэдзі на 9 %, набраўшы каля 38 % галасоў выбаршчыкаў.

У Клінтан, якай год трymалася лідерам нацыянальных аптыганняў, толькі 29 %, і ў яе штабе пануе паніверка. Яе абагнаў яшчэ й няудачнік папярэдняй выбарчай кампаніі Джон Эдвардз. Праўда, Біл Клінтан нагадвае, што ён у свой час у Аёве заняў толькі чацвертася месца.

У рэспубліканцаў нечакана перамог былы губэрнатар Арканзасу Майк Хакабі (34 %), пра якога яшчэ пару месяцаў тому за межамі ягонага роднага штату мала хто чув. На другім месцы былы арганізатор Алімпійскіх гульняў Міт Ромні (25 %). Трэцяе і чацвертае падзялілі сэнатары Джон Маккейн і Фрэд Томпсан (па 13 %). Іншы фаварыты, былы мэр Нью-Ёрку Рудзі Джуліяні, прыйшоў на фініш толькі шостым.

А вось на перадвыбарах у штаце Нью-Гемпшыр сітуацыя кардынальна зьмянілася. Клінтан дыхтоўна ператрэсла сваю каманду, набраўшы новых палітычных дарадцаў. Яны паразілі ёй прайўляць больш эмоцыяў, а замест былых паплечнікаў мужа накшталт Мадлен Олбрайт выводзіць падчас сваіх выступаў на сцэну звычайную моладзь. У выніку Хілары здолела заўяваць галасы большасці нью-гемпшырскіх дэмакратаў, набраўшы 39 %. Аднак Барак Абама адстас ад яе толькі на 3 % галасоў.

Нью-Гемпшырскія рэспубліканцы таксама падрыхтавалі сюрприз, аддаўшы большасць сваіх галасоў за сэнатара Маккейна, ветэрана в'етнамскай вайны.

У мінулым той, што выиграваў

За пастара Хакабі (на фота з бас-гітарай) у Аёве агітаваў актор-карэтыст Чак Норис.

Жанчыны-дэмакраткі ў Аёве больш схільныя галасаваць за Абаму.

праймерыз у Нью-Гемпшыры, становіўся прэзыдэнтам ЗША. Праўда, гэта заканамернасць парушылася ў 1992 г. у выпадку Біла Клінтана і сённяшняга прэзыдэнта Джорджа Буша ў 2000 г. Натуральная, вынікі перадвыбараў у Аёве ды Нью-Гемпшыры не перадвызначаюць вынік кампаніі, але прымушаюць зрабіць сякія-такія высновы, а дзе-нідзе нават правесыці паралелі зь беларускай ситуацыяй. Апошнім часам усё часцей і часцей у сувеце пакепліваюць з амэрыканскай

Хілары Клінтан дарадцы паразітуяць больш эмоцыяў.

систэмы. Маўляў, гэта такая дэмакратыя, дзе ўсё перадвырашана, дзе палітыкі перамагаюць адно дзякуючы сувязям ды ўплывовым дынастыям, дзе ўсёмагутныя лабісты торгаюць лідэраў за нітакі, бы тыя лялькі, дзе ў выніку ўсё вырашаюць грошы, укладзеныя ў кампанію. Але першыя раўнды амэрыканскіх перавыбараў пацвердзілі: у дэмакратычнай систэме — той самай, якая, паводле Чэрчыля, «найгоршая, калі не лічыць усіх астатніх» — ня ўсё вырашаюць грошы.

Лабісты, агрэсіўныя палітычныя маркетынг і іншыя заганы дэмакратычнай систэмы сапраўды існуюць у ЗША. Больш за тое, у часе прэзыдэнцства Буша-малодшага яны, бадай, узмацніліся. І калі Буш гэтак турбуе цёткую з Палесся, то лёгка зразумець, як ён

абрыд амэрыканскім прыхільнікам дэмакратычнай партыі. Поўныя рашучасці не дапусціць рэспубліканцаў кіраваць краінай яшчэ чатыры гады, яны мабілізавалі ўсё свае сілы, і вынік не прымусіў сябе доўга чакаць. Гэтак, на перадвыбараў у Аёве звязвіўся рэкордны лік дэмакратаў — больш за 239 тысячаў чалавек (у 2004 г. было толькі 125 тысячаў). Рэспубліканцы, дарэчы, змаглі сабраць толькі 108 тысячаў выбрацаў — але гэта таксама рэкорд. Калі ўлічыць, што ў Аёве, аддаленым сельскагаспадарчым штаце, жыве толькі 3 мільёны чалавек, гэта вельмі добрыя паказчыкі палітычнай актыўнасці.

46-гадовы Барак Абама — малады палітык. Здавалася, як мулат ён на мяў вялікіх шанцаў перамагчы Хілары Клінтан у штаце, населеным пераважна беласкурымі амэрыканцамі. Ажно выявілася, што Хілары не заўжды дапамагае нават жаночая салідарнасць: у Аёве нават жанчыны-дэмакраткі былі больш схільныя галасаваць не за яе, а за Абаму. У чым тут справа? Бадай, у тым, што і Абама, і Эдвардз абіцаюць радыкальна змяніць краіну. Яны здолелі абудзіць у людзях энтузіязму.

Хілары Клінтан рабіла акцэнт не на зъменах, а на сваім палітычным досьведзе, прыдатнасці да прэзыдэнцкай пасады. Ажно, як выявілася, амэрыканцы жадаюць ня праста зъмены прэзыдэнта, але зъмены палітыкі краіны. Фэрмэры з Аёвы выявілі сваю грамадзянскую пазыцыю, дзе важная сутнасць кандыдата, а ня пол ці колер скурсы. А вось у Нью-Гемпшыры Клінтан ужо выступала пад слоганамі, якія таксама заклікалі да пераменаў — і перамагла.

Ёсьць іншы нюанс, які грае не на карысць Хілары Клінтан. Яе перамога дала б падставы казаць, што Амэ-

Міт Ромні, які ўклай у сваю кампанію 20 млн даляраў, спрабуе сібе ў ролі грылера перад аёўскімі выбарцамі.

рыка ператвараеца ў свайго роду дынастычную дэмакратыю: калі Хілары зробіцца прэзыдэнткай, то ад 1989 да як найменш 2012 году ўлада ў краіне будзе належаць па чарзе сем'ям Клінданаў ды Бушаў. Але правал у Аёве ды цяжкая перамога ў Нью-Гемпшыры съведчаць: мець тату ці мужа — сабраць рэкордныя 100 мільёнаў даляраў на перадкампанію, як Клінтан, яшчэ ня значыць гарантавана перамагчы. Экс-губэрнатар штату Массачусэцтс, рэспубліканец Міт Ромні інвеставаў у сваю кампанію ў Аёве 20 мільёнаў даляраў, а экс-губэрнатар Арканзасу Майк Хакабі — у 15 разоў меней, але ўсё роўна атрымаў першое

Працяг на старонцы 12.

Зьлева направа:
Барак Абама,
Майк Хакабі,
Міт Ромні,
Джон Эдвардз
у перальнику
дэбатаў у Нью-
Гемпшыры.

Так выбіраюць амэрыканцы

Працяг са старонкі 11.

месца сярод рэспубліканцаў. У чым сакрэт Хакабі? У tym, што яго падтрымала актыўная сетка вернікаў-пратэстантаў — сам ён баптыскі пастар. Але таксама ў асабістай сымпатычнасьці. Ён іграе на бас-гітары і мае выдатнае пачуцьце гумару. Арганізаваная і добра матываваная каманда падтрымкі можа зрабіць тое, чаго не дасягнуць мільёнамі даляраў.

У беларускіх пытаннях найбольш абазнаны сэнатар Маккейн, і яго перамога ў Нью-Гемпшыры ня можа ня цешыць. Пра дэмакратаў гаварыць складана: Барак Абама ў галіне замежнай палітыкі — абсолютнае белое поле. Якой была бы ягоная замежная палітика, невядома.

Сыстэма перадвыбараў у ЗША цікавая. У кожным штаце яна свая, прычым людзі трymаюцца за традыцыі. У Аёве выбары адбываюцца на сходах партыйных актыўістуў, якія дужа нараджаюць шляхецкія соймікі.

Рэспубліканцы агітуюць за сваіх кандыдатаў лямантам, хто каго перакрычыць. Так «галасуюць» у першасным сэнсе гэтага слова хвілінаў 10, а часам і гадзіну. Пасыля таго галасуюць, укідаваючы паперкі ў капілюш. Гэта, у Аёве такіх соймікі адбылося 1787 — столькі ў штаце адміністрацыйных адзінак.

А ў дэмакратаў людзі галасуюць, збораючыся ў розных месцах залі, аддзеленых лініямі. Пасыля пачынаюць агітаваць адзін другога, урэшце праз пэўны час паразуноўваюць, колькі ў якой частцы народу засталося.

А вось у Нью-Гемпшыры традыцыі іншыя — тут адбываецца звыклас прамое галасаванье.

Наступнымі эстафету перадвыбараў пераймаюць жыхары малога штату Нью-Гемпшыр. Тут ужо адбываецца звыклас простае галасаванье.

Кандыдаты ад абедзьвиюх партый яўшчэпіцца між сабой, прайшоўшы праз чысьцец стамляльнага маратону. У кожным штаце перад галасаваннем яны ладзяць сотні сустрэчаў з выбарцамі. Часам апошняя сканчаеца а 2.30, а 6.00 ужо адбываецца наступная ў суседнім мястэчку. Амэрыканскія СМИ поўняцца пералікамі праколаў і памылак, зробленых кандыдатамі, якія

тыднямі сяпяць па трох — чатыры гадзіны ў суткі. Трэніроўка! Прэтэндэнты выступаюць у актавых заліх школаў, у судах, у пажарных станцыях — дзе заўгодна, абы сабраліся людзі. Выбарцы слухаюць іх, задаюць пытанні, спрачаюцца да хрыпаты. Які кантраст зь беларускімі выбарамі, калі ўлады імкнуща абмежаваць контакт кандыдатаў з народам да мінімуму.

Перадвыбарчая гонка ў ЗША працягваецца. 15 студзеня пройдуць прай-

мэрый у Мічигане, 19 студзеня — рэспубліканскі ў Нэвадзе і Паўднёвой Караліне. 26 студзеня дэмакраты праўядуць свае праймэрый у Паўднёвой Караліне, 29 студзеня агульныя перадвыбары ў Фларыдзе.

5 лютага — супэрайдорак. У гэты дзень праймэрый пройдуць у 20 штатах уключаючы Нью-Ёрк, Нью-Джэрзі і Каліфорнію, там і вызначацца кандыдаты, што будуть змагацца за прэзыдэнцкую пасаду.

КАМЭНТАР

За каго быць беларусам у амэрыканскіх перадвыбараў?

У чацвёрт выбарцы амэрыканскага штабу Аёва даюць старт доўгаму маратону. Камэнтар.

У чацвёрт выбарцы амэрыканскага штабу Аёва даюць старт доўгаму маратону амэрыканскіх перадвыбараў, у часе якіх партыйныя актыўісты абіраюць кандыдата ад сваёй партыі на прэзыдэнцкія выбары, што адбудуцца пад канец наступнага году. Амэрыканская дэмакратыя такая, што з пэўнасцю прадказаць, хто стане пераможцам, надзвычай цяжка. Сымпатыі мняюцца, фармуюцца, гартуюцца ў часе незылічоных публічных дэбатаў і сустрэчаў з выбарцамі.

Вялікая частка беларускай эміграцыі традыцыйна падтрымлівала рэспубліканцаў як правых і схільных да больш жорсткай палітыкі ў дачыненіі да Савецкага Саюзу.

Сёньня ранейшыя падзелы мняюцца. Дэмакраты вабяць новую хвалю эміграцыі больш ліберальнымі стаўленнем да чужынцаў і меншасцяй.

Сярод рэспубліканцаў асабістая знаёмы зь беларускай сітуацыяй сэнатар Маккейн. Ён жа добра падрыхтаваны да вядзення справаў з Расеяй.

У дэмакратаў найлепш абазнаная ў міжнародных пытаннях сэнатарка Клінтан.

А вось хто з кандыдатаў — Маккейн,

Хакабі, Ромні, Джуліяні або Клінтан, Абама — прапанаваў найяксынейшае бачанье будучыні Амэрыкі і съвету, хто здолее заручыцца даверам, стане больш бачным, бадай, толькі пасля супэрайдорку.

Падставовым жа беларускім нацыянальным інтарэсам ёсць на сёньня пытаныне цнаў на нафту і іншыя энэрганосібіты. Кіраваньне Буша выпала для Беларусі фатальным, бо цны на нафту дасягнулі пры ім рэкордных памераў. Ёсць іронія лёсу ў tym, што напярэдадні перадвыбараў у Аёве ціна барэля нафты перакрочыла сымбалічную мяжу 100 даляраў.

Можна спрачацца, ці залежыць гэта ад інтарэсаў Буша і ягонай каманды ў нафтавым бізнэсе Тэхасу, але амаль адназначна, што беларускім інтарэсам на сёньня найлепш адпавядаў бы той кандыдат, які здолеў бы зынізіць цны на нафту. Гэта быў бы найлепшы ўнёсак у беларускую дэмакратию, гаспадарчае працьвітанье, але і найболышы ўдар па тыранічных рэжымах у съвеце, большасць якіх на сёньня грунтуюцца на даходах ад нафты або субсидыйах ад багатых нафтаю патронаў.

Вось толькі хто здатны? Адгадаць няпроста.

Барыс Тумар

Стэрэатыпы праз прызму «Паўлінкі-њю»

У ноч на 1 студзеня тэлеканал АНТ прадставіў разрэкламаваны праект — мозыкал «Паўлінка-New», паставулены паводле п'есы Янкі Купалы. Мясцовая публіка чакала праект даўно — і пацірала руکі ад задавальнення.

«Першая навагодняя пастаноўка!» — «Паводле Янкі Купалы!» — «На беларускай мове!» — «Нарэшце!» — «Моўная палітыка дзяржавы зъмянілася!»

Панове дарэмна радаваліся...

Нахабны прадусар-авантурнік пан Адольф Быкоўскі (рэзыдэнт «Comedy Club» Яўген Булка) прагнеш ажаніцца з Паўлінкай (салістка гурту «Топлес» Вольга Вайніловіч). Але сама Паўлінка, насуперак волі

бацькоў (Іна Афанасьевіч і Сяргей Журавель), цыгнецца да лазыніка Якіма (Георгі Калдун), чый брат (Дзымітры Калдун) і выкірывае прайдзісвета.

Экакурорт «Крынічка», турысткі ў кімано і камізэльках, тэлевядоўца Яўгена Лашкоўскі пад абцасам малавядомай съпявачкі Таціяны Лазоўскай (у ролі «садамазахісткі» Агаты Пустарэвіч). Грудастыя танцоркі, бліскучы цэляфан...

«Паўлінка-New» падаецца ад навагодніх расейскіх «Галубых аганькоў». «Захадняя мары» ўвасабляюць турысты, якія мараць пра аграгарадкі (!) — і Дзымітры Калдун, якія съпівае па-ангельску.

Паўлінка — і ейныя бацькі — мусіць размаў-

(удзельнік КВЗ Яўген Смарыгін).

Але — *nihil novi* — беларуская мова застаецца мовай з паніжаным рангам. Гэта мова песень, а таксама мова камічных пэрсанажаў — Адольфа Быкоўскага, у дзікунскім крыўляніні Булкі. Нагадаю, што ў Купалы Быкоўскі размаўляў з «шляхоцкім» польскім акцэнтам.

«Ты зашыбісь, бульбаш!»

Можна было б парадавацца за новую «Паўлінку», каб не фінальнае «ты бульбаш і я бульбаш». Піша Руслан Равяка.

Можна было б парадавацца за АНТ, якое нарэшце паспрабавала зрабіць эксклюзіўную навагоднюю перадачу «Паўлінка new». На тле НТВ, якое хацела ў навагоднюю ноч завабіць гледачоў голымі цыцкамі, нашы выглядалі прыстойна.

Шмат беларускіх песень у новай «Паўлінцы», цікавыя вобразы артыстаў. Усё б добра, але сапсавалі настрой апошнія кадры праекту, фінальная песня пра тое, што «ты бульбаш і я бульбаш».

Гэта, на мой погляд, зъяўляецца паказчыкам дзяржаўнай палітыкі па стварэнні беларускага грамадства, апірышчам якой

застаўся СССР. Немагчыма ўявіць сабе Білана, які съпівае: «І маскаль я, маскаль», ці Данілку, які б съпіваў, што ён хахол.

На жаль, колькі год таму даводзілася ўжо пісаць пра гэта. Калі народныя і заслужаныя дзеячы культуры, чынавенства ў дзяржаўнай газэце шчыра і прапростаму прызнаюцца, што яны бульбашы, то робіцца жахліва. Такое падобна да прызнання цёмнага селяніна на пачатку XX стагодзідзя ў «тутэйшасці». Нічога не зъмянілася ў лепшыя бок. І адукцыя не прыносіць чалавеку нацыянальнай годнасці.

Чынавенства ад культуры засталося з савецкімі поглядамі ў галовах. А маладое пакаленне, што гадуецца на дзяржаўнай ідэалёгіі, таксама, відаць, не зусім разумее, дзе жыве і што такое нацыянальны гонар. Якая ў

іх галавах мяшанка сечкі зь мякінаю — ужо выразна відаць. Мусіць быць у кожнага беларуса хация б нейкі малы гонар за сваю Бацькаўшчыну. Думаецца, тады б чалавек адмовіўся съпіваць пра сваю бульбашнесьць. Пра сцэнарыстаў годзе й казаць. Ня мусіць крыўдаваць, калі назавем іх «ганаровымі бульбашамі краіны».

Ня раз даводзілася чуць ад старэйшага пакаленія, якое служыла ў савецкім войску, што мы, бульбашы, самыя добрыя салдаты. Бо толькі нам расейскія браты і камандзіры маглі даверыць розныя справы і службу. Да хахлоў, лабусаў і чарнамазых нямашака даверу. «Ты зашыбісь, бульбаш!» — казаў ім у войску, паляпваючы па плячы. На маё пытаньне, ці спрабаваў адказаць таму: «А ты таксама зашыбісь, маскаль!» — я атрымліваў толькі зъдзіўленыя погляды, маўляў, як так можна казаць.

Саакашвілі перамог, але без элегантнасці

На выбарах у нядзелю ён набраў трохі болей за палову галасоў.

Аднак ня толькі праз арытмэтычны чыннык гэтая перамога харызматычнага лідэра, адрозна ад ягонага троныму чатыры гады таму, ужо ні ў якім разе ня будзе выглядаць элегантнай.

Імідж пальміянага дэмакрата назаўжды сапсанаваны восеньскім разгонам апазыцыі.

Хаця, што б ні закідалі дзейнаму прэзыдэнту, ступень празрыстасці тамтэйшых выбараў непараўнальная з нашай: пачынаючы ад літаральных рэчаў — празрыстых скрыніяў — і канчаючы відэаздымкай падпіку галасоў. Паказальна, што місіі назіральнікаў, як ад СНД, так і ад АБСЭ, пры тым што ў Беларусі іхняя высновы нязменна палярныя, там, у Грузії, пакуль што кожуць толькі пра шэраг тэхнічных хібаў, але, здаецца, гатовыя прызнаць выбары ўвогуле справядлівымі.

А цяпер перакінем масток да нашых рэаліяў.

Многім змагарам за съветскую нацыянальную будучыню мроіцца, што яна, гэтая будучыня, надыдзе нейкім

щудадзейным чынам, адразу. Што ў нейкі дзень Х ля стырна дзяржаўнае ўлады трывала стане маналітная каманда нацыянальна съядомых сілаў — і далей усё пойдзе бы маслам памазалі... І што народ будзе толькі пляскаць у ладкі ўсім новаўядзенням, сярод якіх, пэўна, ж будуць і даволі мулкія.

Пры тым, што ўсе паралелі кульгаюць, досьвед шэрагу каляровых рэвалюцый паказвае: калі не стае палітычнай культуры ні ў паспалітага люду, ні ў рэвалюцыйных правадыроў, з заганнага кола нацыі вырвашца надзвычай пяжка. Так што зноў дазволю сабе прывесці

вельмі важную, на мой погляд, думку Юр'я Дракаҳруста: «Ад якасыці апазыцыі не залежыць, калі адбудзеца зъмена рэжыму. Ад гэтай якасыці залежаць формы, у якіх адбудзеца зъмена: чым ніжэйшая якасыць — тым большая імавернасць крывавага пераходу. А самае галоўнае — ад якасыці апазыцыі залежыць тое, што будзе пасыля зъмены».

Вось пра гэта варта разважаць ужо сёняня.

Ну а што да Саакашвілі... У тэлесюжетах ягоная белая кашуля ды блакітны галштук выглядаюць элегантна, як заўсёды. Але час сапраўды элегантных перамогаў для яго мінуў назаўсёды.

Зрэшты, прэзыдэнты прыходзяць і сыходзяць. Важна, каб урэшце Грузія спраўдзілася як незалежная і дэмакратычная краіна. А на яе піснүць ведаеце як і ведаецце.

P.S. Даречы, Москва ўжо атрымала анучай па твары: на адначасным з выбарамі рэфэрэндуме бальшыня грузінаў выказалася за ўваходжанье ў НАТО.

На тле «інфляцыйнага спалоху»

На сайце Незалежнага інстытуту сацыяльна-эканамічных і палітычных дасьледаваньняў (Вільня) з'явілася нізка новых матэрыялаў.

Яны грунтуюцца на выніках сънежаньскага аптыманія. Сацыёлягі адзначаюць «інфляцыйны спалох» беларусаў. Калі ў чэрвені 2006-га рост цэнаў хваляваў 60,1 % жыхароў, то ў мінулым месяцы — ужо 84,2 %. Зынкла славутае пачуцьцё «стабільнасці». Прыходзіць асэнсаваныне хісткасці «беларускай мадэлі»: яна з'ведала вялікія праблемы, варта было Рәсей толькі трохі прыкруціць кранік...

На гэтым тле падае давер да палітыкі ўлады. Калі ў верасьні летась 50,2 % беларусаў лічылі, што краіна разъвіваеца ў правільнym кірунку, то ў сінежні — толькі 41,2 %.

Ну і нарэшце што да пэрсаналіяў.

Зь верасьні па сінежань 2007 году электаральны рэйтынг Аляксандра Лукашэнкі зменіўся з 44,9 % да

39,9 % (для парашунанія: у красавіку 2006-га, адразу пасыля прэзыдэнцкіх выбараў, гэты паказчык складаў 60,3 %). Зрэшты, нагадваюць сацыёлягі, рэйтынг афіцыйнага кіраўніка з'ведваў і горшыя часы. «Пасыля другіх прэзыдэнцкіх выбараў на мяжы 2002—2003 гг. ён дасягнуў свайго абсалютнага мінімуму — 27 %. Аднак да чаканага многімі апазыцыйнімі палітыкамі росту пратэставай актыўнасці гэта не прывяло. Аўтарытарны рэжым у Беларусі абапіраеца ў значайнай ступені не на падтрымку насельніцтва, а на ягоную пасыўнасць», — рэзюмуюць аўтары дасьледаваньня.

Не растуць, паводле сацыёлягі, і рэйтингі апазыцыйных палітыкаў. А вось незалежныя мэдіи ў сёнсে даверу — наперадзе дзяржаўных.

Новы год у аточанай крэпасці?

Уразіла антызаходнія, канфрантагацыйная стылістыка навагодній прамовы Аляксандра Лукашэнкі.

Гадзінай раней расейскія каналы круцілі сыпіч Пуціна. Пры тым, што цяпер у Москве антызаходні трэнд, крамлёўскі лідр выглядаў міралобна і ні словам не абломіўся пра нейкія пагрозы.

У нашым жа выпадку — рэмэйк савецкай стылістыкі 1920—30-х. Варожы імпэрыялізму і ўсё такое.

Адкуль жа гэты імпэт? З аднаго боку, напэўна, робіць сваё расейскі крэдытнагазавы допінг. З іншага, адчуваеца, што Амэрыка ўсё ж закранула за жывое сваімі санкцыямі. Зрэшты, атрымала сваёй Москва за «манштабны ўдар» у выглядзе росту цэнаў на энэрганосібы.

Карацей, з усіх бакоў ворагі.

Беларусам прапануюць адчуваць сябе, як у аточанай крэпасці. Гэта, пэўна, адэватна адпостроўвае ўладнія фобіі. Але падаеца, што бальшыні беларусаў такая ваяўнічая рыторыка глыбока... мякка кажучы, чужая.

Міністэрства юстыцыі настойвае на ліквідацыі ПКБ

Міністэрства падало пазоў у Вярхоўны суд аб ліквідацыі Партыі камуністаў.

У пазове адзначаецца, што нават пасыля пісьмовых папярэджању, камуністы працягвалі парушаць заканадаўства.

2 жніўня Вярхоўны суд прыпыніў дзейнасць ПКБ тэрмінам на шэсцьць

месяцаў, аднак, як мяркуе Міністэрства юстыцыі, партыя за гэты пэрыяд рабіла дзеяньні, якія ёй былі забароненыя заканадаўствам. У прыватнасці, ПКБ ставіцца ў правіну ўважаючы на аргамітэт па правядзеніі «Эўрапейскага маршу», а таксама падпісаныне 30 жніўня ўгоды аб прынцыпах удзелу ў парламэнцкіх

выбарах. Яшчэ ПКБ закідае актыўную міжнародную дзейнасць — удзел Сяргея Вазыняка ў кастрычніку ў канфэрэнцыі Партыі эўрапейскіх левых у Кішынёве, а Сяргея Калякіна — у з'ездзе Партыі эўрапейскіх левых у Празе.

Ліквідацыя ПКБ разам з падаўжэннем зняволенія Артура Фінькевіча і пагрозамі «вышпурнц» пасла ЗША зь Беларусі можа быць прайвамі новага павароту ў палітыцы пасыля атрымання гіганцкага крэдыту ад Москвы і абыццяння новых пазык.

Зыміцер Панкавец

Мітрапаліт Філарэт згадаў пра Канстанціна Астроскага

Мітрапаліт Менскі і Слуцкі Філарэт у сваім сёлетнім калядным пасланні згадаў праваслаўнага магната Вялікага Княства Літоўскага Канстанціна Астроскага. Не таго, які атрымаў знакамітую перамогу над маскоўцамі пад Воршай, а ягонага нашчадка, які задушыў казацкае пастынне Севярына Налівайкі. «Прыгадаем слова, якія прагучалі ў 1593 годзе з

вуснаў дабравернага князя Канстанціна Канстанцінавіча Астроскага. «Мы не паветра і ня вецер сыцеражэм, — звяртаўся ён да сваіх адзінверных суайчыннікаў, — але ісцінную веру, трymаючыся яе, захоўвам». Гэты верны сын Праваслаўнай Царквы і сапраўдны герой нашай Бацькаўшчыны ўмеў быць цvёрдым у сваёй веры, у яе абароне і ўмацаванні. У

надыходзячым годзе нам належыць аддаць князю Канстанціну Астроскаму даніну вечнай і ўдзячнай памяці, бо ўжо чатыры стагодзьдзі мінула з дня ягона-га спачыну. За гэты час гісторыя нашага народу шмат разоў пацьвярджала ісціннасць ягонага глыбо-кага пераканання ў тым, што толькі праваслаўная вера бацькоў можа зьяўляцца асноваю для нашай сва-

боды ад ілжэвучэння, для нашай незалежнасці ад стыхіі съвету гэтага і для нашага ўмацавання ў запаведзях Господа Ісуса Хрыстаса», — адзначае Філарэт.

Характэрна, што сёлета калядная трансъязычная съяточнай літургіі са Святым Духавага катэдральнага сабору вялася на беларускай мове. Усе рэпартажы з рэгіёнаў былі таксама па-беларуску.

ЗП

Кватэры ў сталіцы журналістам БТ

Група работнікаў Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі напярэдадні Новага году атрымала цудоўны падарунак ад прэм’ер-міністра Беларусі Сяргея Сідорскага. Ён падпісаў пастанову Саўміну аб выдзяленні падначаленым Аляксандра Зімоўскага службовых кватэр, паведамляе інтэрнэт-газета «Белорускій партызан».

Згодна з дакумэнтам, жытлом за бяспечылі ў асноўным супрацоўнікаў Агенцтва тэлевізійных навінаў. Так, кватэры ў новых дамах у прэстыжным сталічным квартале Ціміраzeva—Нарачанская—Радужная атры-

малі рэдактары АТН Вольга Ермакова (ёй далі кватэру агульной плошчай 45,20 кв.мэтраў на адну) і Юры Круглік (плошча кватэры 45,50 кв.мэтраў). Самую маленькую кватэрку плошчай 39,89 мэтраў на вуліцы Пртыцкага далі палітычнаму агліядальніку АТН Максіму Кароткіну. Як напісана ў пастанове Саўміну, службовае жытло групе тэлевізійщыкаў выдзелена «на пэрыяд захавання працоўных адносін з НДТРК».

На сёньня ў Менску такая аднапакаёвая кватэра каштует каля 2200 далераў за кв. мэтар.

буг

Ордэны, званыні, падзякі

Старшыня Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Аляксандар Зімоўскі ўзнагароджаны ордэнам Францыска Скарыны — «за высокія дасягненні ў прафесійнай дзейнасці, значныя асабісты ўнёсак у падрыхтоўку і забесьпячэнне паспяховага ўдзелу беларускіх выканаўцаў у дзіцячых конкурсах песні «Эўрабачаньне». Ганаровая званыні «Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь» прысвоенае намесніку старшыні НДТРК Юр’ю Азаронку.

Ну а хлопчыку Аляксею Жыгалковічу аб’яўленая «падзяка презыдента».

PHOTO BY M. DANILOV

Лябедзька: Буду палітычным невыязным № 1

Кіраўніку «Аб'яднанай
грамадзянскай партыі»
забаронены выезд за мяжу.

Апавяшчэнне пра гэта Анатоль Лябедзька атрымаў 1 студзеня. Падзабытая справа (паклён на презыдэнта Беларусі) была адкрыта ў 2004 годзе. Яе наяўнасць трох гадоў не замінала палітыку выяжджаць. Раней такія накаты на апазыцыю папярэднічалі вялікім палітычным кампаніям.

У апавяшчэнні з Аддзелу па грамадзянстве і міграцыі Цэнтральнага РУУС Менску палітыку паведамляецца, што рашэнне было прынятае на падставе таго, што ў дачыненіі да яго Менскай гарадской прокуратурой узбуджаная крымінальная справа паводле арт. 367 ч.2 КК (паклён на презыдэнта).

Таксама А. Лябедзька атрымаў поズу з прокуратуры, дзе гаворыцца, што прокуратура разглядае палітыка падазраваным, аднак мера спынення не абіралася, а абвінавачванье не было прад'яўленася.

«Ціпер вытворчасць папярэдняга съледства паводле крымінальнай справы прыпыненая на падставе п.5 ч.1 арт.246 КПК РБ, у сувязі зь немагчымасцю вытворчасці съледчых дзеянняў. Падставай для прыняцця рашэння паслужыла невыкананыне

PHOTO BY MEDIANET

праваахоўнымі органамі Рэспублікі ўзбуджанага прокуратурай гораду Менску хадайніцтва аб аказанні прававой дапамогі», — паведамляецца ў лісце прокуратуры, які цытуе telegraf.by.

Анатоль Лябедзька заяўлі, што яму забаранілі выяжджаць за мяжу з палітычных матываў: «Палітычныя ніткі тырчаць у кожным радку адказаў».

Тая падзабытая справа была адкрыта ў 2004 годзе (паклён у дачыненіі да презыдэнта Беларусі) пасля інтэрв'ю А. Лябедзькі праграмме «Зеркало» (тэлеканал «Россия») і публікацыі ў газэце «Народная воля» аб ценявым бюджетзе ў Беларусі і продажах зброі. Дагэтуль яе наяўнасць трох гадоў не замінала А. Лябедзьку выяжджаць за мяжу і вяртацца.

Звяртае на сябе ўвагу, што апавяшчэнне Лябедзьку амаль супала ў часе з намерамі Міністэрства юстыцыі ліквідаваць Партию камуністаў. За

два дні да таго А. Лукашэнка высступіў з рэзкім заявамі на адрес ЗША, а перад тым быў падоўжаны тэрмін зняволення Артура Фінькевіча.

Раней такія накаты на апазыцыю папярэднічалі вялікім палітычным кампаніям. Ці выбары, прызначаныя на восень, дастатковая нагода для гэтага? Ці ня будуць яны спалучаныя зь найкім рэфэрэндумам? Мікалай Чаргінец учора заяўлі, што рэфэрэндум па Канстытуцыйным акце саюзнай дзяржавы мае ўсе шанцы адбыцца да канца 2008 году. Падпісаныне такога акту, нават з выхалашчаным тэкстам, напэўна, гарантавала б новыя фінансавыя ўліваныні з Рэспублікай для адміністрацыі А. Лукашэнкі, а таму такога варыянту няможна выключаць.

Што да забароны на выезд за мяжу для дзеячаў апазыцыі, то час пакажа, будзе гэта адзіночная ці масавая мера.

Мікола Бугай

«Наша Ніва»: Што за гісторыя з крымінальнымі справамі і адмовай Вам у выезьдзе за мяжу?

Анатоль Лябедзька: Справа ў тым, што ў сакавіку 2004 году Генэральная прокуратура завяла на мяне дзіве крымінальная справы на факт абразы гонару і годнасці Лукашэнкі. Справы былі заведзеныя на факт майго інтэрв'ю расейскаму тэлеканалу PTP, а таксама артыкулу ў «Народнай во-

лі», дзе былі мае выказываныні пра ценявы бюджет, а таксама пра гандаль зброяй. Некалькі месяцаў я, як на працу, хадзіў да съледчага ў гарадzkую прокуратуру. Падалося, што я прадставіў съледчаму ўсе доказы, што мае словаў цалкам грунтуюцца на заявах А. Лукашэнкі ў СМИ. Болей мяне па гэтых справах не турбавалі, але іх не спынілі. Мне яны абсолютна ніяк не заміналі ў працы. За гэты

час я пасыпей памяняць трох замежных пашпарты і ніякіх проблем не было.

«НН»: А калі даведаліся пра новы паварот у гэтай справе?

АЛ: У пачатку лістапада я здаў дакументы для атрымання новага пашпарту. Заплаціў гроши за дазвольны штамп на выезд за мяжу на два гады, бо тады яшчэ ніякай пзунасці ці адменіць яго не было. Мне сказалі, што ніякіх проблем ня

будзе і праз два тыдні я змагу атрымаць яго назад. Праўда, пасля пачалі цягнуць з выдачай. 10 сінтября, калі я вярнуўся з Вашынгтону, мне паведамілі, што дазвольны штамп паставіць я ня могуць, бо на мяне ў 2004 годзе распачатыя крымінальныя справы.

«НН»: А тыя крымінальныя справы ня могуць атрымаць новае дыханье?

АЛ: Наўрад ці. Калі я

апошні раз вяртаўся з-за мяжы, то знаёмыя памежнікі мне паведамілі, што я ёсьць у сьпісах невыязных. Што ж, буду палітычным невыязным № 1. Перакананы, што невыязных будзе шмат. Нават не дзясяткі чалавек. Упершыню ўлады пачалі парушаць артыкул 30 Канстытуцыі, які гарантует грамадзянам бесспрэшкоднае перамяшчэнне. Ёсьць першы прэзідэнт.

«НН»: Пасыль гэтай забароны ў Вас не зрываша нейкія замежныя паздкі?

АЛ: У мене ўжо сарвалася сустрэча ў літоўскім Сойме. На шчасльце, сучасныя сродкі камунікацыі дазваляюць мене контакцаваць з замежнымі партнёрамі нават не выходзячы зофісу. Я не адзін, таму за мяжу будзем адпраўляць іншых сябраў партыі ці сябраў АДС.

«НН»: Як зybіраецца змагацца з гэтым рашэннем?

АЛ: Самае цікавае, што гэтую пастанову няможна абскардзіць у судовым падрадку. Па стараюся зрабіць нейкі свой унёсак у перамоны, якія вядуцца між Менскам і Брусэлем аб паліпшэнні адносін. Буду рабіць усё, што ад мене залежыць. Мне падаецца, што жорсткі прысуд Фінькевічу, зybіццё Хведарука, заявы аб ліквідацыі ПКБ, адмова мне ў выездах за мяжу могуць быць зybёнамі аднаго ланцуга. У атачэнні ідзе барацьба між групоўкамі тых, хто хоча лібералізаць, і тых, хто хоча працягнуць сёньняшні курс. Па ўсім бачна, што перамагаюць апошнія, да якіх схілецца і сам Лукашэнка. Разам з тым, гэта дае нам дакладны прагноз на 2008 год. Ці гэта будзе годам адлігі, ці годам беззаконья.

Гутарыў Зыміцер
Панкавец

Тыраж «Советской Белоруссии» ўпаў на сотню тысячаў асобнікаў

Наклад суботняга выпуску ад 5 студзеня склаў 404 496 экзэмпляраў. Такім жа накладам выйшаў нумар ад 9 студзеня. Тады як наклад апошніх леташніх нумараў склаў 500 687.

Рэдактар «Советской Белоруссии» ня разсыцьвярджаў, што наклад газэты фармуеца натураным чынам, без аваўязковай падпіскі, і што съпісаныне газэты з кіёску «Белсаюздруку» знаходзіцца ў межах нормы.

Зынажэнне накладу з новага года можна, аднак, звязаць з неабходнасцю эканоміі сродкаў. Загадка, чаму такая эканомія рэсурсаў ажыццяўляецца на пачатку году значайнай палітычнай кампаніі.

Мікола Бугай

Вручены премии
«За духовное возрождение»

беларусь
сегодня

Советская
Белоруссия
1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

1917-2007

www.sbsr.ru

БЕЛАРУСЬ

СОВЕТСКАЯ

БЕЛОРУССИЯ

19 сіння

Аднавілі крымінальныя справы

Крымінальныя справы за ўздел у незарэгістраванай арганізацыі аднавілі супраць актыўісту «Маладога фронту» **Андруся Цянюкі** ў Гомелі, **Кірылы Атаманчыка** ў Жлобіне і **Арсения Ягорчанкі** ў Светлагорску. Гэта адбылося напярэдадні суду над **Артуром Фінькевічам**.

Прымусілі адмовіцца ад страйку

У Берасці прадпрымальнікі рынку «Цэнтральны» не падтрымалі агульнанацыянальны страйк пад націскам кірауніцтва гандлёвага аўкету. Напярэдадні прадпрымальнікам было заяўлена, што калі яны ня выйдуць на працу 19 сіння, то будуць пазбаўленыя гандлёвых месцаў на рынке.

Вінаваціць у захопе зямлі

У Гарадку супраць **Леаніда Аўтухова**, аўтара крыжка ў памяць расстрэляных бальшавікамі беларусаў, зьбіраюцца завесыі справы. «Мне прыслалі пазоў у міліцыю. Супрацоўнік паведаміў, што на мяне хочуць скласыці пратакол паводле адміністрацыйнага правапарушэння, толькі пакуль ня вырашилі, па якім менавіта артыкуле. Але ім загадана любым чынам мяне пакараці, і, магчыма, гэта будзе справа па самавольным захопе зямлі пад крыж», — адзначыў Леанід Аўтухоў. Месяц таму крыж «Змагарамі за Свабоду», усталяваныя ля вёскі Фралова, зьнік. Распачатая па факце зьнікнення крымінальная справа прыпыненая.

21 сіння

Стань 1768-м!

Актыўісты «Руху «За Свабоду» выпусцілі сэршу значаку ў лічбай «1768». Нагадаем, кажучы пра апазыцыю на сваёй першай прэс-канфэрэнцыі, старшыня КДБ **Юры Жадобін** адзначыў: «Я б не сказаў, што яны ўяўляюць нейкую пагрозу нацыянальнай бяспечы, у так званую супольнасць дэструктыўных элемэнтаў уваходзіць усяго 1767 асобаў, і іх ня робіцца ні больш, ні менш».

23 сіння

Выслалі ксяндза да святаў

Грамадзянін Польшчы ксёндз **Гжэгаж Худак** вымушаны быў пакінуць Беларусь. 14 гадоў сівятар служжыў у парафіі каталіцкага касцёлу Рэчыцы. Рэчыцкая вернікі ўрачыста прадводзілі ксяндзу ў Польшчу. На пачатку лістапада мясцовыя ўлады адмовілі ксяндзу ў далейшай рэгістрацыі. Паводле неафіцыйнай вэрсіі, прычынай сталі выкіданыя сівятара аб сацыяльных проблемах у Рэчыцы, апублікаваныя ў польскай газэце **Tygodnik wschodni**.

24 сіння

Дзе Захаранка?

24 сіння сканчаецца тэрмін съледзтва паводле справы эксперністра ўнутраных справаў **Юр'я Захаранкі**. У верасні съледзтва паводле справы палітыка было працягнutaе на чарговыя трэх месяцы. Нагадаем, былы міністар ўнутраных справаў і адзін зь

лідэраў апазыцыі Юры Захаранка зьнік пры навысьветленых абставінах у траўні 1999 г.

25 сіння

Каляднае прывітаньне ад Мірона

У Віцебску над вуліцай Церашковай залунаў бел-чырвона-белы сцяг. Ён быў прымацаваны да высакавольтнага дроту. Да сцяга прыкладалася цыдулка: «Віншую ўсіх з надыходзімым Новым 2008 годам — годам Беларускай Народнай Рэспублікі. Слава героям БНР! Жыве Беларусь! Жыве вечна! Мірон». А ўноч з 31 сіння на 1 студзеня нацыянальны беларускі сцяг залунаў недалёка ад чыгуначнага вакзалу — над жылым домам па вуліцы Кірава.

26 сіння

Фінькевіч падаў касацыйную скаргу

Адзін з лідэраў незарэгістраванай арганізацыі «Малады фронт» **Артур Фінькевіч** падаў касацыйную скаргу на рашэнне суду Каstryчніцкага раёна Магілёва. А. Фінькевіч цалкам адмаўляе сваю віну, прызнаныне, зробленое ў часе суду, і лічыць прысуд незаконным. Свае дзеяньні на судзе ён тлумачыць тым, што ў той момант быў у дрэнным фізычным і псыхалягічным стане і ня мог адэкватна рэагаваць на ход працэсу. Касацыйная скарга павінна быць разгледжаная Магілёўскім абласным судом цягам месяца. Увесе гэтага час A. Фінькевіч будзе знаходзіцца ў СІЗО. Нагадаем, 20 сіння A. Фінькевіч быў прысуджаны да 1,5 году пазбаўлення волі з адбываннем пакарання ў калені агульнага рэжыму паводле арт. 415 КК (ухіленыне ад адбывання пакарання ў выглядзе абмежавання волі).

Салідарныя з Фінькевічам

Менская моладзь правяла акцыю салідарнасці з **Артуром Фінькевічам**. Яны разгарнулі расцяжку «Свабоду Фінькевічу» і бел-чырвона-белы сцяг наступаць будынку КДБ, а таксама гукали: «Артуру — свабоду». Акцыя доўжылася блізу пляці хвілінаў. З КДБ да пікетоўцаў нікто ня выйшаў, але было бачна, што шмат хто з супрацоўнікаў камітту назіраў з вокнаў. Нікога не затрымалі. У той жа дзень 12 маладзёнёў выйшли з партрэтамі Фінькевіча да дэпартамэнту выкананія пакаранняў. Міліцыйя былі затрыманыя пяцёра ўдзельнікаў акцыі — **Мікіта Шуцянкоў, Наста Ліпніцкая, Паліна Курніновіч, Паліна Дзялякова, Філіп Біканau**). Іх адвезлі ў РУУС Ленінскага раёну.

28 сіння

Выганяюць з офісаў

У Магілёве не была падоўжаная дамова аб арэнде памяшкання з партыямі **ПКБ** і **БСДП**. Офіс гэтых арганізацый месеціўся на вуліцы Ленінскай, 29. Яшчэ на пачатку тыдня існавала вусная дамоўленасць, што арэнда будзе працягнутая, аднак у апошні момент уласнік памяшкання адмовіўся заключаць новы контракт. З АГП новая дамова заключаная, але толькі на паймесяц. На месцы старшыні БСДП **Анатоль Сідаравіч** мяркую, што такім чынам магілёўскія

ўлады спрабуюць пазбавіць партыйныя структуры легальных офісаў.

2 студзеня

Гамяльчук змагаецца за беларускамоўныя шыльды

Дэмакратычны актыўіст **Канстанцін Жукоўскі** змагаецца супраць зъмены шыльдаў з назвамі вуліцаў Гомелю зь беларускай на расейскую мову. Ён накіраваў у Міністэрства юстыцыі, Адміністрацыю прэзідэнта, Канстытуцыйны суд і абласную пракуратуру адпаведную заяву. Старшыня КС **Рыгор Ва-сілевіч** паведаміў, што ў адпаведнасці з Канстытуцыяй дадзена пытанье разглядаецца як мае права і пераадрасаваў зварот актыўісту ўпраўнаважаному па справах рэлігіі і нацыянальнасцяў. У пракуратуры К. Жукоўскаму адказалі, што выкарыстаныне расейскай мовы не зьяўляеца парушэннем закона.

У Аўтуховіча сканфіскавалі маёмысць

Ваўкавыскі суд вызначыў, што з супольнай маёмысці сям'і Аўтуховічаў належыць прадпрымальніку **Мікалаю Аўтуховічу**, а што — ягонай жонцы Алене, і пастановіў сканфіскаваць мужжу частку. Этак спагналі штраф, які ўваходзіў у склад пакарання ваўкавыскага прадпрымальніка. Цяпер, паводле новага судовага рашэння, будуць сканфіскаваныя 13 таксовак, кватэра і два склады. Сям'і, аднак, пакінулі дом, які належыць ім разам. У зыяненага засталася таксама аўтабаза, палова ягоных таксовак і адзін асобны будынак. Агулам спагнаць належыць больш за 350 мільёнаў рублёў.

Нагадаем, што 7 ліпеня 2006 г. Мікалай Аўтуховіч зняволілі на 3,5 гады, аўтінавіціўшы ў навыплаке падаткаў у асабліва буйным памеры.

4 студзеня

Міністэрства юстыцыі настойвае на ліквідацыі ПКБ

Мін'юст падало пазоў у Вярхоўны суд аб ліквідацыі ПКБ. 2 жніўня суд прыпыніў дзейнасць ПКБ тэрмінам на 6 месяцаў, аднак, як мяркую Мін'юст, партыя рабіла дзеяньні, якія ёй былі забароненыя заканадаўствам. ПКБ ставіцца ў правіну ўваходжанье ў аргкамітэт па правядзенні «Эўрапейскага маршу», падпісаныне 30 жніўня ўгоды аб прынцыпах удзелу ў палімэнціях выбарах.

Яшчэ адну газэту выкінулі з шапікаў

Нясвіскіе аддзяленні «Белсаўздруку» з Новага года адмовіліся браць на рэалізацыю недзяржаўную газету «Нясвіжскі час». На пачатку больш за 5 гадоў калі 300 асобнікаў газеты разыходзіліся праз нясвіскія шапікі «Белсаўздруку» літаральна за некалькі дзён. Але на 2008 г. начальніца ўпраўлення падпісаць пагадненіне адмовілася, спаслужыўшыся на ўказаныне аднекуль «кзверху».

Цяпер рэалізацыяй выданьня зоймуцца супрацоўнікі рэдакцыі.

У стылі Вайновіча

Хочам вам распавесьці пра некалькі момантаў з жыцця невялікага гораду Навалукамля, што на Віцебшчыне.

У сінезні 2007 г. споўнілася 15 год першаснай арганізацыі Свабоднага прафсаюзу Лукамскай ДРЭС. Арганізацыя даўно працуе, зарэгістравана, стаіць на ўліку. Таму дырэктару ЛДРЭС Генадзю Каралёву была ад Свабоднага прафсаюзу пададзеная заява пра правядзенне прафсаюзнага сходу, прысьвечанага юбілею арганізацыі, у Палацы культуры «Энергетык». Тым больш, паводле Калектыву дамовы, Наймальнік павінен даваць памяшканыні для правядзення прафсаюзных мерапрыемстваў.

Дырэктар быў ня супраць і нават сам прапанаваў правесці сход 20 сінезні, але параіў запрасіць на мерапрыемства старшыню Навалукамскага гарвыканкаму Мікалаю Мацкевічу і старшыню Чашніцкага райвыканкаму Анфіму Міхалевічу. Абодвум былі накіраваны пісмовыя запрашэнні на сход Свабоднага прафсаюзу. І вось праз чатыры дні прафсаюз атрымлівае афіцыйны ліст ад дырэктара, у якім адміністрацыя паведамляе, што ня супраць правядзення ў Палацы культуры прафсаюзнага сходу Свабоднага прафсаюзу пры ўмове выканання палажэння Закону Рэспублікі Беларусь «Пра масавыя мерапрыемствы ў Рэспубліцы Беларусь» ад 1997 г. Савет Свабоднага прафсаюзу разгледзеў дырэктарскі адказ і вырашыў, што такім лістом нічога абменжаваць або забараніць немагчыма, бо закону ад

1997 г. не існуе, а закон ад 2003 г. нашага мерапрыемства ня тычицца. А ўжо ўвечары 19 сінезні старшыня Свабоднага прафсаюзу ЛДРЭС пад подпіс прынесці афіцыйны ліст ад старшыню Навалукамскага гарвыканкаму М. Мацкевіча, у якім правядзенне статутнага мерапрыемства прафсаюзу забаранялася на падставе Закону «Пра масавыя мерапрыемствы». На гэты час у ведамасны Палац культуры ўжо былі запрошаны чальцы Свабоднага прафсаюзу, ветэраны вытворчасці й госьці ад іншых арганізацыяў. На наступны дзень старшыня Свабоднага прафсаюзу Аляксей Габрыэль прыйшоў па тлумачэнні ў кабінет М. Мацкевіча, маючы на руках вытрымку з памянёнага заканадаўчага акту, дзе, у прыватнасці, у артыкуле 3, гаворыцца, што Закон «Пра масавыя мерапрыемствы» не распаўсюджваецца на прафсаюзныя сходы.

— А што гэта ў вас за закон, ад 2003 г.? — пакідаваць старшыня. — Дык у нас ёсьць найноўшы.

І дастае гэты самы закон, надрукаваны ў 2006 г. У друкарнях, у нас, дзякаў Божу, законаў пакуль не выдумляюць, і мэр быў вымушаны ня толькі прызнаць правамоцнасць закону ад 2003 г., але нават і прачытаць ягоны тэкст. І ў выніку зъняць забарону.

Але пасля гэтага візыту дзень у прафсаюзнага старшыні выдаўся надзвычай складаным. Тэлефон разрываваўся. Тэлефонаў з самых розных

дзяржаўных установаў. Усіх цікавіла тое самае: «Што гэта ў вас за зъезд такі «круты» пачынаецца?»

— Чаму зъезд? Чаму «круты»? — дзівіўся старшыня.

Раптам зразумеў:

— «Крутыя» госьці запрошаны! Адразу два вэртыкальшчыкі! Гарадзкі дыраўні! Сапраўды «круты зъезд»!

А ў Палац культуры «Энергетык» энэргетыкай усё роўна не пусцілі. Працоўныя прыйшлі разам зь сем'ямі, святочна апранутыя, ва ўрачыстым настроі. Дзіверы ў залю былі зачыненыя...

А Габрыэль тэрмінова звязаўся з дырэктарам ДРЭС.

— Дык я ж ня супраць, — «шчыра» здзівіўся той і параіў, — вы гэтае пытанье праз мэра вырашайце.

Дзверы ў залю, дзе мела адбыцца статутнае мерапрыемства Свабоднага прафсаюзу, так і не адчыніліся. Нягледзячы на тое, што абодва самыя «крутыя» ў Навалукамлі чалавекі — дырэктар ЛДРЭС і старшыня гарвыканкаму былі «ня супраць». Але сход адбыўся. У рэстарацыі.

Можа, яно так і было запланиравана. Ад самага пачатку. У рэстарацыі прыбыткі невялікія. А тут адразу столькі кліентаў!

Трэба дадаць, што гатуюць у навалукамскай рэстарацыі добра. А ўлады — пільныя. І далікатныя. Ані дырэктар, ані абодва запрошаныя вертыкальшчыкі ў рэстарацыю не

прыйшлі. Хаця прадстаўнікоў сваіх дэлегавалі. Пакуль чальцы прафсаюзу паміж стравамі абліяўвалі свае статутныя справы, на кухні сядзелі два малойцы ў штацкім. Галодныя, бо нічога ня елі, і сціплыя, бо на ўсе спрабы А. Габрыэля пакарміць іх прынамсі супам, адмаўляліся стандартна: «Не положено».

Запісаў **Андрусь** **Мычык**
са словаў старшыні
Савету Свабоднага
прафсаюзу працаўнікоў
Лукамскай ДРЭС
Аляксея Габрыэля і
іншых відавочцаў ды
удзельнікаў імпрэзы.

P.S. Дакладна вядома, што першасная арганізацыя дзяржаўнага прафсаюзу свае мерапрыемства з органамі дзяржаўнае ўлады не ўзгадняе. Што цалкам адпавядае Закону «Пра масавыя мерапрыемствы» ад 2003 г.

• • • • • • • • • • • • • • •
 «НН» з радасцю
друкue
ў газэце і на сайце
www.nn.by чытацкія
лісты, водгукі і
меркаваныні. З
прычыны вялікага
аб'ёму пошты мы
ня можам
пацьвярджаць
атрыманыне Вашых
лістоў, ня можам
і вяртаць
неапублікованыя
матэрыялы. Рэдакцыя
пакідае за сабой права
рэдагаваць допісы.
Лісты мусіць быць
падпісаныя, з пазнакай
адрасу. Вы можаце
дасылаць іх поштай,
электроннай поштай ці
факсам.

Наш адрес: а/с 537,
220050 Менск.
e-mail: nn@nn.by.
Факс: (017) 284-73-29

1948

«Яны адразу з машины былі зънятты і расьціснутыя грузавой аўтамашынай». Піша Віталь Тарас.

«У выніку наезду машины»

Сёлетні сьпіс трагічных гадавінаў гісторыі адкрывае 12 студзеня. Гэтая дата пазначаная далёка не ва ўсіх календарах. Між тым, у гэты дзень 60 гадоў таму адбылося адно з найбольш гнёсных злачынстваў XX стагодзьдзя...

13 студзеня 1948 году рабочыя аднаго зь менскіх заводаў, ідуучы на ранішнюю зъмснуну, на вуліцы ўбачылі мёртвия целы двух чалавек. Гэта былі знакамітыя яўрэйскі актор Саламон Міхоеўл і тэатральны дзеяч Голубаў-Патапаў. (Як потым высьветліцца — сакрэтны супрацоўнік дзяржбяспекі.)

Праз некалькі дзён Сталін атрымаў рапарт МУС СССР, заснаваны на папярэднім съледзстве беларускай міліцыі.

Трупы былі знайдзены ў 7 гадзінаў 10 хвілінаў раніцы. Міліцыя, якая выехала на месца здарэння, знайшла «...два мужчынскія трупы, якія ляжали тварам долу. Калі трупаў была вялікая колькасць крыві. Вопратка, дакумэнты і каштоўнасці не былі кранутыя... У абодвух былі паламаныя рэбры... Калі трупаў выяўленаы съяды грузавых машинаў, часткова занесеныя сънегам. Паводле агляду месца здарэння і першаснага заключэння мэдычных экспертаў, съмерць Міхоеўла і Голубава-Патапава адбылася ў выніку наезду аўтамашыны, якая ехала зь перавышанай хуткасцю і нагнала іх, ідуучы пад крутым ухілам...» (З матэрыялаў «Асобай папкі» Сталіна, якая захоўваецца ў дзяржаўным архіве РФ.)

З Москвы ў Менск выехала аператарска-рэдакцыйная группа. Міліцыя праверыла амаль 4 тысячи аўтамашын, якія ўнаходзіліся з 12-га на 13-

га студзеня адсутнічалі ў гаражах. Але съядоў крыві альбо футраў, якія былі на загіблых, ні на адной машыне не знайшли. Не было выяўлена й съядоў алькаголю ў крыві загіблых. Съледзства нават не спрабавала высьветліць, якім чынам два чалавекі, якія спыніліся ў гатэлі ў цэнтры беларускай сталіцы, апынуліся ўначы на ўскрайне гораду.

Пра съмерць Міхоеўла афіцыйна паведаміла радыё 14 студзеня: «Савецкі тэатар панес цяжкую страту...» Пра прычыны съмерці нічога не гаварылася. Нэкралёг ня быў падпісаны нікім зь вядомых дзяржаўных ці партыйных кіраўнікоў СССР. Але на пахаваныні ў Москве прысутнічалі вядомыя дзеячы культуры, а таксама жонка Молатава Паліна Жамчужына. (Пазней яе сашлюць у лягер.) Імя Міхоеўла было прысвоена Дзяржаўнаму яўрэйскому тэатру, у якім ён шмат гадоў працаваў. Яшчэ некалькі месяцаў яўрэйскі тэатар працягваў ставіць спектаклі, перш чым быў зачынены. Гэтаксама ў 49-м годзе будзе зачынены Дзяржаўны яўрэйскі тэатар у Менску, які існаваў з 1926 году.

13 студзеня 1953 году — яшчэ адна круглая дата савецкай гісторыі — агенцтва ТАСС паведаміла пра раскрыццё змовы «тэрарыстычнай групы лекараў», якія ставілі на мэце шляхам шкодніцтва лекавання скарациць жыццё ахтыўных дзеячаў Савецкага Саюзу». Роля лідэра «шкодніцтва» адводзілася прафэсару Мірону Воўсі. Галоўны тэрапэут Савецкай Арміі, генэрал-маёр мэдычнай службы Воўсі, нібыта, атрымліваў дырэктывы ад арганізацыі «Джойнт», створанай амэрыканскай выведкай, празь «вядомага буржуазнага нацыяналіста Міхоеўла». Прафэсар быў стрычным братам Міхоеўла, сапраўднасць імя й прозывіща якога — Шломэ Воўсі. Абодва браты родам зь Дзвінску Віцебскай губерні.

У адрозненіне ад іншага знакамітага нараджэнца Беларусі Марка Шагала, Міхоеўлу «пашчасціла» загінучы ў Менску не паводле лёсу, але воляю правоадвока, які думкамі пра Беларусь наўрад ці сябе абцяжарваў.

Ліквідацыя

Пасля съмерці Сталіна Лаўрэнцы Беряя, які ўзначаліў Міністэрства

дзяржаўнай бяспекі, накіраваў у прэзыдюм ЦК КПСС сакрэтную запіску «Аб прыцягненні да крымінальнай адказнасці асобаў, вінаватых у забойстве Міхоеўла і Голубава». У гэтым дакумэнце Беряя спасылаецца на паказаныні арыштаванага яшчэ ў 1951 годзе Віктора Абакумава, які да таго быў міністрам дзяржбяспекі: «Наколькі я памятаю, у 1948 годзе кіраўнік Савецкага ўраду І.В. Сталін даў мне тэрміновае заданыне — хутка арганізаваць работнікамі МДБ СССР ліквідацыю МІХОЭЛСА пад выглядам няшчаснага выпадку, гэта значыць, каб МІХОЭЛС і ягоны спадарожнік загінулі, трапіўшы пад аўтамашыну.

У гэтай жа размове перабіраліся кіруючыя работнікі МДБ СССР, якім можна было б даручыць правядзенне ўказанай апэрацыі. Было сказана — ускласыці правядзенне апэрацыі на АГАЛЬЦОВА, ЦНАВАУ і ШУБНЯКОВА.

Пасля гэтага АГАЛЬЦОЎ і ШУБНЯКОЎ, разам з групай падрыхтаваных імі для гэтай апэрацыі работнікаў, выехалі ў Менск, дзе сумесна з ЦНАВАМ і правялі ліквідацыю МІХОЭЛСА».

Лаўрэнцій Цанава, даўні паплечнік Берыі, на той момант займаў пост міністра дзяржаўнай бяспекі Беларускай ССР. Сяргей Агальцоў быў першым намеснікам міністра дзяржбяспекі СССР. Як і Цанава, ён меў званыне генэрал-лейтэнанта. А палкоўнік Фёдар Шубнякоў быў начальнікам сакрэтнага аддзелу контравыведкі, які займаўся, паміж іншага, дывэрсіямі і ліквідацыямі ў межах СССР.

Цанаву, які з 1952 году быў «на пэнсіі», дапыталі па справе, таксама, як перад тым Агальцова. Цанава напісаў у сваёй дакладнай запісцы: «...АГАЛЬЦОЎ сказаў нам, што паводле рапашэння Ураду і асабістага ўказаныня таварыша І.В. Сталіна павінен быць злыквідаваны МІХОЭЛС, які праз дзень ці два прыяжджае ў Менск у справах службы... Забойства МІХОЭЛСА было ажыццёўлена на дакладнай адпаведнасці з гэтым пляном... Прыкладна а 10-й гадзіне вечара МІХОЭЛС і ГОЛУБАВА завеззлі ў двор лецишча. (Лецишча Цанавы пад Менскам — В.Т.) Яны

Апошніяе прыжыцьцёвае фота Саламона Міхоэлса (у першым шэрагу ў цэнтры).

адразу з машыны былі знятты і расціснутыя грузавой аўтамашынай. Прыкладна ў 12 гадзінай начы, калі па горадзе Менску рух людзей зъмяншаецца, трупы МІХОЭЛСА і ГОЛУБАВА былі пагружаныя на грузавую машыну, адвезены і кінутыя на адной з глухіх вуліц гораду. Раніцай яны былі знайдзены рабочымі, якія аб гэтым паведамілі ў міліцыю».

Вынікам дакладной запіскі Берыі ў прэзыдыюм ЦК стаў арышт Агальцова, а потым і Цанавы. Шубнякоў на той момант ужо сядзеў у турме ў сувязі з іншай справай. Аднак, у 1953-м, пасля «выкryцця» і расстрэлу Берыі як замежнага шпіёна, Шубнякова і Агальцова выпуслылі. А Цанава скончыў жыцьцё самагубствам у камеры.

Бязродныя касмапаліты

Напэўна, у Берыі ў 1953-м маглі быць нейкія свае, не зусім ясныя матывы для арышту сталінскіх «гэбісташ». Але гэта не азначае, што ўказаныне зьліквідаваць выдатнага яўрэйскага артыста не магло сыходзіць ад Сталіна. Праўда, Жарэс Мядзведзеў у сваёй работе, прысьвечанай забойству Міхоэлса, выказвае думку, што Сталін мог зьнішчыць яго ў сувязі з датычнасцю да «справы Алілавай» — жонкі правадыра. Як бы там ні было, імя Міхоэлса было выкарыстана напоўніцу пры канцы

1948 году пры арганізацыі справы «Яўрэйскага антыфашистыкага камітэту». Гэты камітэт быў утвораны ў 1942-м годзе з ініцыятывы Берыі з мэтай атрымаць міжнародную падтрымку ў барацьбе з нацысцкай Нямеччынай — у тым ліку і матэрыяльнную. У камітэт, які ўзначаліў Міхоэлс, увайшли пісьменнікі Ільля Эрэнбург і Самуіл Маршак, знакамітая на ўесь сьвет музыка Давід Ойструх і Эміль Гільельс, іншыя дзеячы культуры. Падчас паездак у Англію, ЗША і Канаду Міхоэлсу разам з пісьменнікам Іцыкам Фэфэрам удалося сабраць мільёны даляраў у дапамогу савецкім Узбросеным сілам. Пасля вайны ЯАК спрычыніўся да збору дакументаў, якія тычыліся Галакосту (масавага зьнішчэння яўрэяў гітлеравцамі). У СССР, аднак, гэта дзеяньніцца не ўхвалілася. Выданыне на расейскай мове так званай «Чорнай кнігі», прысьвечанай зьнішчэнню яўрэяў, у Савецкім Саюзе было забароненае.

Сябры камітэту былі абвінавачаны ў буржуазным нацыяналізме і касмапалітызме. У 1952 годзе 13 сябраў ЯАК, сярод якіх былі выдатныя паэты Леў Квітко і Пэрэц Маркіш, расстралялі. Варта нагадаць, што за пятнаццаць гадоў да гэтага, 29 кастрычніка 1937-га году ў Менску былі расстраленыя 19 беларускіх паэтаў. Сярод іх пяцёра пісалі на ідыш — Бранштэйн, Дунец,

Кульбак, Харык і Юдэльсон.

У 1921 годзе, дэкрэтам ЦВК мова ідыш была абвешчаная адной з дзяржаўных моваў БССР. З 1926-га па 1937-ы на афіцыйным гербе Беларускай ССР надпіс «Пролітараты ўсіх краін, злучайцеся!» дубляваўся яшчэ на трох мовах — ідыш, польскай і расейскай.

Мінскі яўрэйскі тэатар і яго лёс пасля забойства Міхоэлса ўжо згадваліся вышэй. У канцы 1948-га на толькі ўсе кнігі Міхоэлса, але ўвогуле ўсе кнігі на ідыш у СССР былі забароненны і сканфіскаваны зь бібліятэк.

Здавалася б, пасля Другой сусветнай вайны, асабліва пасля Нюонбэргскага трибуналу, калі ўесь сьвет даведаўся пра злачынствы супраць чалавечнасці, пра гітлераўскі генацыд славянскіх нароў да і пра Галакост, антысемітыйзм — тым больш, дзяржаўны, павінен быў адсыці ў нябіт разам з гітлерызмам. Але фашизм ідэйна ня быў разгромлены. Да гэтага я не магло адбыцца ў СССР, дзе панавала ідэалёгія ня менш бесчалавечная.

9 траўня 1945 году Сталін абвесціў тост на прыёме ў Крамлі: «...Я п'ю, перш за ўсё, за здароўе расейскага народу, таму што ён зьяўляеца найбольш выдатнай нацыяй з усіх нацыяў, што ўваходзяць у склад Савецкага Саюзу, ...за здароўе расейскага народу як кіроўнай сілы Савецкага Саюзу».

Пытаныне самавызначэння нацыяў было закрытае на бліжэйшыя сорак гадоў. Як і пытаныне павагі да «нярусікіх».

Пасля вайны слова «жыд», якое мae зъняважлівае значэнне ў расейскай мове, хочам мы таго альбо не, набыло такі самы сэнс і ў беларускай. Але ж і літаратурнае слова «яўрэй» у канцы 1940-х пачало гучыць як сынонім «бязроднага касмапаліта», і тысячы савецкіх грамадзянаў, у тым ліку і ў Савецкай Беларусі, спрабавалі ўсімі сіламі зъмяніць «ганебны» пяты пункт у пашпарце. Праўда, ня ўсе. Таму, думаеща, «габрэй» ці «гэбрэй» пакуль я не могуць служыць адекватнай заменай слова «яўрэй», бо выглядаюць усяго толькі ягоным сарамлівым заменнікам.

1948

Працяг са старонкі 21.

5-ы дзень месяца Іяра

14 траўня 1948 году (паводле яўрэйскага календара, на 5-ы дзень месяца Іяра 5708 году) была абвешччана Дзяржава Ізраіль. Цяпер шмат дзе можна прачытаць пра тое, што ізраільская дзяржава нібыта абавязаная сваім існаваньнем Сталіну. Савецкі Саюз сапраўды падтрымаў рэзалюцыю ААН 1947 году аб стварэнні дзізвюю палестынскіх дзяржаваў — арабскай і яўрэйскай. Брытанская імперыя тады імкліва губляла свой упльў у съвеце, у прыватнасці, і на Блізкім Усходзе. Сыход брытанскіх акупацыйных войскаў з палестынскіх тэрыторый быў выгадны Савецкаму Саюзу, які імкнуўся да экспансіі дзе толькі можна. Брытанцы шукалі апірышча сярод арабаў. І Сталін, натуральна, разглядаў ізраільцяў як прощівагу брытанскаму ўпліву. А Ізраіль — у якасці патэнцыйнага хаўрусьніка СССР у міжнароднай палітыцы.

Але ў тагачаснай няпэўнай і напружанай сітуацыі на Блізкім Усходзе мала хто мог прадбачыць, што Ізраілю ня толькі ўдасца абвесьціца незалежнасць, але й стварыць моцную дзяржаву, якая здолеа абараніць свой сувэрэнітэт у варожым атакэніні, прычым самастойна. Ёсьць шмат літаратуры і дакументаў, якія съведчаць: многія ізраільцяне — удзельнікі тагачасных падзеяў — лічаць стварэнне дзяржавы Ізраіль амаль што чудам. Якому паспрыяў, безумоўна, Галакост.

Кіраунік савецкай дэлегацыі ў ААН Андрэй Грамыка некалькі разоў выступаў з пальмінымі прамовамі ў падтрымку стварэння яўрэйской дзяржавы. Але што харектэрна — у самім Савецкім Саюзе гэтыя прамовы нідзе не друкаваліся. Яны прызначаліся для замежнай палітыкі, а не для ўнутранай.

Адзін з дасылчыкаў тэмы — Віктар Балан, які жыве ў ЗША, прыводзіц цікавую дэталь. Напярэдадні новага,

1948 году Міхое́лс выступіў на вечарыне памяці Мэндэле Мойхер-Сфорыма (яшчэ аднаго выдатнага сына Беларусі) у Політэхнічным музеі ў Москве. Але не абмежаваўся культурніцкай тэмай і распавёў аб рашэнні ААН пра стварэнне яўрэйскай дзяржавы і аб прамовах Грамыкі. Прысутныя сустрэлі гэтую навіну радаснымі авацыямі й воклічамі. Балан мяркую, што ў той вечар лёс Міхое́лса быў прадвырашаны. Цяжка з гэтым не пагадзіцца.

Ужо ў верасьні 1948-га Ізраіль адхіліў прапанову Москвы накіраваць туды «кінтэрнацыянальную дапамогу». Сталінскі ідэолаг Суслай пасля гэтага запрасіў да сябе актывістаў Антыфішысцкага камітету і перадаў ім меркаваныне ЦК КПСС: Ізраіль, замест таго, каб клапаціца пра патрэбы яўрэйскага народу, апынуўся ў фарватэры дзяржаваў, «варожых справе міру». У якасці альтэрнатывы прапаноўвалася стварыць дзяржаву на грунце... ужо абвешччанай раней Бірабіджанскай АССР у складзе Расейскай Федэрацыі.

Мэндэлісты-марганісты

Каб ня зводзіць тэму 1948 году да аднаго толькі нацыянальнага пытання, варта коротка згадаць яшчэ адну заўважную і ня менш злавесную падзею ў гісторыі. У жніўні таго году праішла сумнавядомая сэсія УАСГНІЛ (Усесаюзной акадэміі сельскагаспадарчых наукаў імя Леніна). На сэсіі пад старшынствам акадэміка Трафіма Лысенкі адбыўся канчатковы разгром у СССР генетыкі — науکі, без якой немагчыма ўяўіць агромністую колькасць дасягненняў дваццаць першага стагодзьдзя ў галіне біялётгій і мэдыцыны. Навукі, асновы якой вядомыя сёньня кожнаму школьніку.

Вось толькі адзін прыклад, які съведчыць пра ўзровень тагачаснай науковай дыскусіі: «Яшчэ не спыніўся грукат гарматаў на палёх бітваў, не перастала ліца кроў верных сыноў народу, якія адстойвалі гонар, свабоду і незалежнасць нашай Радзімы, працаўнікі тылу дапамагалі фронту і адначасова аднаўлялі разбураныя гарады й вёскі, фабрыкі й заводы, а прадстаўнікі мэндэлэўска-морганаўскага кірунку біялётгій тым часам былі занятыя вырашэннем

«найважнейшай» задачы: у якіх судносінах у папуляцыі гінулі пладовыя мухі у разбураным захопнікамі Варонежы».

Тэрмін «мэндэлізм-марганізм» утвораны ад імёнаў чэскага манаха Грэгара Мэндэля, які адкрыў законы спадчыннасці і амэрыканскага навукоўца Томаса Моргана. Ён першым стаў выкарыстоўваць у сваёй лібаратарыі мух-дразафілаў, якія выявіліся найбольш зручным аўектам для генетычных дасылдаванньняў (і выкарыстоўваюцца дагэтуль).

Адным з «мэндэлістаў-марганістаў», якому ўдалося выступіць тады на сэсіі УАСГНІЛ, быў беларускі акадэмік Антон Жэбрак. Ужо зняты на той момант з пасады презыдента Акадэміі науک БССР Жэбрак адстойваў мэтады сучаснай генетыкі і крытыкаў тое, што ў 1960-я гады назавуць лысенкаўшчынай.

Тут няма месца гаварыць аб лёсах Жэбрака й Лысенкі. Важна памятаць, што пры канцы 1940-х у савецкай науцы (за выключэннем, мабыць, атамнай фізыкі), панавалі дагматызм і цемрашальства. Акадэмік Лепяшынская, напрыклад, без усялякіх ваганняў заяўляла, што ў лібаратарыі ўдалося зафіксаваць нараджэнне жыцьця ў прабірках літаральнай зь нічога. Потым выявілася, што тэя прабіркі праста кепска мылі, і ў іх заставаўся бруд, зъ якога выводзіліся жывыя арганізмы. Дзяржаўны абскурантызм, як і дзяржаўны антысэмітыйзм 1948 году, напрыклад, падающа зъявамі, насамрэч, аднаго парадку.

Станіслаў Ежы Лец пісаў некалі, што кожны век мае сваё сярэднявечча.

Выглядзе, што гэта досьцік аптымістычны погляд на гісторыю. Шмат якія рэчы ў сёньняшній Беларусі прымушаюць сумнівацца ў тым, што на пачатку новага тысячагодзьдзя мы з таго сталінскага сярэднявечча ўжо вырваліся. І размова тут, вядома, ня толькі пра Бабруйск...

P.S.

Дарэчы, тыя, каму падалося, што лічбы ў назіве артыкулу ім штосці нагадваюць — не памыляюцца. Славуты раман-антропія «1984» Джорджа Оруэла быў апублікаваны акурат у 1948 годзе.

Шрэк-3 па-беларуску

У перакладзе на беларускую мову выходзіць трэцяя частка мультыплікацыйнай эпапеі пра самага вядомага ў сьвеце людажэра — Шрэка. Дзякуючы «хуліганству» зь беларускімі тэкстамі і перакладамі школа Worcestershire стала нагадваць Коласаўскі ліцэй, яе вучаніцы скандуюць «Верым! Можам! Пераможам!» ды абмяркоўваюць магчымае разъмеркаванне ў Крупкі, а з вуснаў герояў гучаць вядомыя цытаты беларускіх дзеячоў.

Ул. інф.

Бабіна і Севярынец прэтэндуюць на «Глінянага Вялеса»

Паэт Алесь Аркуш апублікаваў сьпіс намінантаў на атрыманьне літаратурнай прэміі «Гліняны Вялес» за 2007 год. Два выданыні з сёрыі «Кнігарня «Наша Ніва» апнуліся ў шорт-лісце.

Гэта раман Наталкі Бабінай «Рыбін горад», а таксама кніга Паўла Севярынца «Лісты з лесу». Сярод іншых прэтэндэнтаў кінараман-фарс Ўладзіслава Ахроменкі і Мак-сіма Клімковіча «Янкі, альбо Астатні наезд на Літве», «Фрашкі да пляшкі» Севярына Квяткоўскага і зборнік вершаў Алега Мінкіна «Пэнаты».

Ляўрэата «Вялеса» звычайна называюць напрыканцы зімы. Летась прэмію атрымаў Валянцін Акудовіч за кнігу «Код адсутнасці».

Зьміцер Панкавец

Новая аўдыёкніга для дзетак

Кампанія «Белтонмэдия» выпусці-ла чарговую аўдыёкнігу для маленкіх слухачоў — «Дзікі лебедзі». На кам-пакт-дыску запісаныя казкі Ганса Хрысьціяна Андерсэна па-беларуску. Тэкст чытае акторка Галіна Кухальс-кая. Гэта дзясятая аўдыёкніга кам-паніі. Стваральнікі кніжкі ажывілі яе гукамі прыроды: слухачы пачуюць

сыпевы птушак і гукі жамяры. Каарды-натар праекту Франак Вячорка абясце, што неўзабаве выйдзіць у сьвет кніжкі з школьнай праграмы: «Палесская хро-ніка» Івана Мележа, «Сымон-музыка» Коласа, п'есы Янкі Купалы. Рыхтуец-ца таксама аўдыёкніжка Антуана дэ Сэнт-Экзюпэры «Маленькі прынц».

Ул. інф.

Данчыку — 50

Юбілей сьвяткуне съя-
вак Данчык (Багдан Ан-
друшын). Ягоны бацька

Паўло — украінец, а маці Юлія — беларуска. Ён за-
служыў папулярнасць у
Беларусі пры канцы 1980-х.
Цяпер ён займаеца пера-
важна журналісткай пра-

цай. На гэты момант ён вы-
конвае абавязкі кірауніка
Беларускай службы радыё
«Свабода».

«НН» далучаеца да
віншаваньня.

Спініўся выхад «Музыкальной газеты»

Нумар ад 28 сінегня 2007 году стаў апошнім для яе.

Галоўны рэдактар «МГ» Алег Клімаў так тлумачыць сітуацыю: «Белсаюздрук» прапанаваў нам загадзя нявы-
гадныя эканамічныя ўмовы. Яны прапана-
валі нам павышаць цену на газету ў два разы,
тады як Камітэт па цэ-
нах дазволіў павышаць кошт выданьня толькі на 0,5% у месяц. Таму прычыны абсалютна эканамічныя. Цяпер за-
сіродзімся над працай над інтэрнэт-версіяй га-
зеты. Ужо ў студзені

плянуеца, што сайт зайдзіць новы дызайн,
будзем далей развівацца ў гэтым кірунку.
Спадзяюся, што калек-
тыў аўтараў выданьня
застанеца ранейшым».

«Музыкальная газе-
та» выходзіла ад 1996
году, за гэты час вый-
шаў 491 нумар.
Апошнім часам наклад
вагаўся ў межах 2,5 ты-
сячай асобнікаў. Напры-
канцы 1990-х газета вы-
ходзіла накладам 20 ты-
сячай асобнікаў.

ЗП

«Свабодны тэатар» у 2008-м

У студзені тэатар пра-
вядзе трэці тыдні на гаст-
ролях у Нью-Ёрку і Лос-
Анджеlessе. Таксама ў
ЗША плянуеца зрэалі-
заваць сумесны пэдага-
гічны праект з Каліфор-
нійскай школай мастац-
тваў. Тэатар чакаюць
таксама трохтыднёвая
гастролі ў Англіі. У кра-
савіку ў Салёніках (Грэ-
цыя) «Свабоднаму тэат-
ру» будзе ўручана тэат-
ральная прэмія Эўропы.
У плянах трупы таксама
стварэнне ў Менску тэ-
атральнай студыі.

Ул. інф.

«Белсат» па кабельным тэлебачаньні

Тэлеканал «Белсат» ад 1 студзеня пачаў вяшчаньне ў кабельнай сетцы польскай Гайнаўкі. Там жыве шмат этнічных беларусаў, і беларускамоўнага ТВ яны чакаюць.

Ці магчыма гэта ў Беларусі? Дырэктарка «Белсату» Агнешка Рамашўская паведаміла, што бліжэйшым часам канал мае

намер звярнуцца да кабельных апэратараў з прапановамі аб супрацы. Адбудзецца гэта пасля сканчэння тэставага вяшчаньня і пачатку паўнавартаснага.

Ад аўторка ў этэры «Белсату» зьявіліся тэлесэрыялы. Перавод канала з спадарожніка «Астра» на «Сырынос» адкладены з эхнічных прычынаў.

Маразы ўжо адступілі

Мінулы год быў адным з самых цёплых за апошнія дзесяцігодзідзі, ён на два градусы перавысіў кліматычную норму. Цяплей было толькі ў 1989 г.

Надзвычай цёплым летасцю быў студзень, сярэдняя тэмпература якога на 7,8 С перавышала кліматычную. Рэкордна кароткай была і кліматычная зіма, якая пачалася толькі пры канцы студзеня і скон-

чылася ўжо ў пачатку сакавіка. Самым халодным месяцам быў люты, самым цёплым — жнівень. Галоўны сыноптык Гідрамэтцэнтра» Вольга Фядотава паведаміла, што маразы, якія прыйшли ў Беларусь у пачатку году, ужо адступаюць. Бліжэйшымі днімі чакаецца баражыба між холадам і цяплом, мокры снег, галаўлед. Тэмпературы на за-

хадзе краіны паднімуцца да плюсовых, а на ўходзе — да нуля.

Паводле прафнозаў, сярэдняя тэмпература ў лютым складзе -4 — -7. Раніння вясны прыйдзе на ўрад.

ЗП

Нацыянальныя съцягі ў Лідзе і Віцебску

На Новы год нацыянальныя съцягі былі вывшаны ў цэнтры Ліды. Зрабілі гэта, быццам бы, хлошы з «Маладога фронту». А ў Віцебску «адказнасьць» узяў на сябе Мірон.

Як паведамляюць інтэрнаўты зь Ліды, народ пры выглядзе съцяго распілаваўся: мужыкі нават пачыналі скандаваць «Жыве Беларусь».

Фінькевіч ня ходзіць на пошту, але ездзіць у трамваях

На інфармацыйных стэндах у менскіх паштовых аддзяленнях зьявіліся самаробныя плякацікі з фатаздымкамі Фінькевіча і надпісамі: «Артур Фінькевіч ня можа хадзіць на пошту, бо сядзіць у турме за тое, што любіць Беларусь». Выявы Фінькевіча і Дашкевіча зьявіліся таксама ў сталічным транспарце.

Irap,
Менск

Якія аматары гулялі за Лукашэнку?

«Каманда прэзыдэнта Беларусі» выйграла чацверты калядны турнір аматараў хакею. У фінале яна перамагла расейцаў з лікам 6:2.

Толькі аднойчы прыз з'ехаў зь Беларусі. Летасцю у фінальнім матчы каманда Лукашэнкі саступіла «Газпрому». Можа, акурат таму Расею сёлета прадстаўляў не «Газпром», а клуб «Аўтатрэйд» з Тальяні.

На адкрыцці турніру Лукашэнка парадаў яго з чэмпінатам съвету сярод аматараў. У дзяржаўных СМИ таксама ўвесь час падкрэслівалася, што турнір аматарскі. І што ж за аматары гулялі ў складзе беларускай каманды поплеч з прэзыдэнтам і ягонымі сынамі? Сяргей Шыткоўскі, Аляксандар Макрыцкі, Вадзім Бекбулатав, Алег Раманаў, Уладзімер Цыплакоў, Алег Хмыль, Аляксандар Андрэеўскі, Андрэй Кавалёў, Алег Мікульчык доўгія гады быў лідэрам нацыянальнай зборнай і зусім нядаўна сышлі зь вялікага хакею. Некаторыя з іх нават пагулялі ў НХЛ. Дзмітрый Карпікаў і сёняня абараняе вароты лідэра нацыянальнага першынства «Кераміну» і зборнай краіны. Такім чынам, пакуль канадцы з фінамі прывозяць у Менск дваровыя каманды, мы выстаўляем склад зборнай сямігадовай даўніны. I — ура! — перамагаем.

ЗП

Людзьмі, а не для людзей

На Беларускую елачку ў Горадні прыйшло ў чатыры разы болей людзей, чым летась.

Увечары 26 сіння ў Палацы тэкстыльщыкаў, які месціцца ў самым цэнтры гораду, другі раз адбылося съяткаванье Беларускай елачки.

Летась ідэя арганізаваць Елачку ўзынікла нечакана, падчас размовы пра дзетак і іхныя патрэбы. Тады да Новага году заставалася пятнаццаць дзён...

Дзіўна, але за дзесяць дзён некалькі энтузіястай, якія згуртаваліся вакол ідэі зрабіць съята для беларускамоўных дзетак, здолелі вырашыць усе арганізацыйныя, фінансавыя і творчыя пытаньні, звязаныя з правядзеннем съята. Ці ня праўда, добрай справе ўсё спрыяе? Хаця было шмат экспромту, удалося стварыць па-сапраўданому съяточную атмасферу для больш як пяцідзесяці дзетак і іхных бацькоў, якія прыйшли на съяткаванье.

Сёлета арганізаторы пастаўліся да падрыхтоўкі супрэсіі. Распачалі ўсё больш як за паўтара месяца да съята.

Сёлета ўдалося сабраць 83 дзіцяці і больш за 150 дарослых, сабраць добрыя калектыў, напісаць уласны сцэнар... Але гэтага не дастаткова для таго, каб съята было ідеальным. Вось тут і ўзынікла пытанне: ці можа гэтае съята стаць традыцыяй? Ці варта яго рабіць традыцыяй? Чым гэтае съята адрозніваецца ад іншых беларускіх ці савецкіх съяткаванняў, акрамя таго, што робіцца па-беларуску?

Ідэя съяткаванья Беларускай елачки моцная tym, што на сёньня гэта ці не адзінае беларускае съята,

разылічанае ня толькі на дарослых, ці ня столькі на дарослых, колькі на дзетак і на іхныя сем'і. Гэта съята для сем'яў, якое людзі з радасцю съяткуюць супольна.

На маю думку, Беларуская елачка мае шанцы стаць традыцыяй, бо запатрабаваная беларускай супольнасцю, але для таго, каб стаць традыцыяй, патрабуе асаблівай адказнасці арганізатораў съяткаванья. Гэтае съяткаванье ня можа быць простай калькай з савецкай традыцыі Навагодняй ёлкі, разам зь яе імпрэзамі і пасіўнай ролій дзетак і да-

рослых, якія разглядаюцца як спажывальнікі прадукту, што вырабляюць на сцэне ці перад ялінкай казначныя персанажы.

Людзі, якія бяруць на сябе адказнасць арганізація съяткаванье ялінкі,

* * *

Перачытваючы Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, 200-годзьдзе з дня нараджэння якога будзе адзначацца ў лютым 2008, натрапіў на цікавыя радкі зь вершаванага апавядання «Літаратарскія клопаты» (частка 3, «Гасціянаванне. Літаратарскі посьпех»):

як правіла, не зъяўляюцца прадстаўнікамі шоў-бізнэсу і нават ня маюць адпаведнай адукацыі «масавікоў-забаўнікоў», а значыць, ня могуць стварыць канкурэнцыю Навагодняй ёлцы, якую ладзяць адміністрацыя, рэжысёры і акторы.

На маю думку, альтэрнатыва і асноўнае адрозненіе Беларускай елачкі павінна заключацца акурат у актыўным удзеле саміх бацькоў і іхныя дзяцей, калі не ў падрыхтоўцы Ялінкі, то ў самім съяткаванье. Гэта маё перакананье, якое базуецца на двухгадовым досьведзе. У наступным годзе трэба паспрабаваць найбольш увагі надаць уцягванню ўдзельнікаў ня толькі ў гульні, але і ў съпяванье калядак, развучванье танца.

Елачка стане традыцыяй, калі мы хочам клапаціца пра сваіх дзетак. Гэта ня праста съята — гэта частка іхнага дзяцінства, што ў іхных сэрцах застанецца на працягу жыцця.

І напрыканцы хацелася б пазычыць усім нам, нашым малюпахам-дзеткам і нашым сем'ям здароўя, шчасця і дабрабыту ў новым годзе.

Ігар Кузьмініч, Горадня

На той край сябе праславіць,
Што на лёдзе замкі ставіць,
Што ў тэорыях дзесь кружыць!
А той, што народу служыць!
Той шчаслівым краі быць мусіць!
За здароўе Беларусі!

Напісана гэта амаль 150 гадоў таму — 10 сіння 1856 году — у Менску.

**Эдвард Карбановіч,
Менск**

Беларусь, якую лёгка зъняць, а цяжка зразумець

Уражаныне фільм «Музычныя партызаны» пакідае дваастае. З аднаго боку, героі стужкі кідаюць у вочы праўду, а зь іншага... зноў нас адсылаюць да спрэчкі, узънятай коліс Ластоўскім. Піша Сяргей Будкін.

Па сканчэнні стужкі «Музычныя партызаны» ня ведаеш, што рабіць. Пляскаць у далоні? Ці тое асьвістасць? Уражаныне фільм польскага рэжысёра Міраслава Дэмбінскага пакідае дваастае. З аднаго боку, героі стужкі кідаюць у вочы праўду, а зь іншага... зноў нас адсылаюць да спрэчкі, узънятай коліс Ластоўскім.

Гаротны наш край, усё тут не як у людзей, і добра тут жыць толькі несталенавітым і безыніцыятыўным. Такая сітуацыя вельмі цікавіць замежных дакументалістаў.

Дэмбінскі ўжо зъняў адну стужку пра Беларусь — «Урок беларускай мовы» яна звалася і была прысьвеченая самаахвярнай моладзі. Там было больш-менш усё ясна. Чаму і каму прысьвеченая «Партызанка» і дзеля чаго зънятая, зразумела менш.

Калі гэта фільм пра музычныя супраціў ды пра сітуацыю на беларускай рок-сцэне, то зусім незразумела, чаму Лукашэнка ў спартовых нагавіцах і бязь іх (у пагонах) зъяўляеца ў кадры часцей за Вольскага. Куды цікавей было бы бязірнучы у адну зь менскіх камуналак, дзе жыве адзін з удзельнікаў кульставай беларускай рок-каманды. Або пацікавіца незайдросным лёсам тых, хто стаяў ля вытокаў нашага незалежнага року. Або з схаванай камэрай схадзіць ва ўпраўленыне культуры з

арганізатарам рок-канцэрту.

Калі гэта фільм пра супраціў маладых беларусаў, то чаму ў кадры ані маладафронтайца, а толькі чуюцца жартаўлівия кіпны Лявона і Піта пра мора, пальмы і электрычнае сонца. Няўжо маладыя беларусы толькі і робяць, што бегаюць уначы зь бел-чырвона-белымі сцягамі па праезжай частцы ды распіываюць «Я нарадзіўся тут» у грамадzkіх месцах?

Пры ўсёй павазе да Сьвятых Сугакі, былой вакалісткі «Тарпача» — аніяк яна ня цягне на лідэра маладога пакалення. А нараканьні на злачынны рэжым падающца тут (тут!) ня больш, чым звычайнym узроставым максымалізмам. Можа падащца, што маладому рок-сыпеваку так хочацца адчуць сябе забароненным, што пры канцы ён сам пачынае даваць веры ў тое, што ўладам не даспадобы ягоная творчасць. Вядома ж, што беларускамоўная рок-музыка ніколі не атрымаюць лукашэнкаўскі грант на падтрымку, але на тое яны і РОК-музыкі, каб знаходзіцца ў андэграўндзе. А таму прэтэнзіі, што даводзіца будаваць з падручных сродкаў сцэну ў дыскаклубе аніяк ня вяжуцца са зьбіццём мірных дэмантрантаў.

Калі ж гэта стужка пра сучасную Беларусь, то чаму наша краіна падаеща тут такій убогай і прыгнечанай — адно толькі калгасынкі ў нас, што цягнуць дамоў з працы шыфэр, пашарпаныя бочки з квасам, спэцназаўцы, што галавой разьбіваюць цагліны ды саўковыя клубы, дзе танчаць пад «Руки вверх». Дык а чым тады ганарыцца? Хіба толькі імпэтам маладых? А чаму так стаўлася? І дзе выйсьце? Стужка не дас адказаў на гэтыя пытаныні.

I ўрэшце, калі гэта фільм-замалёўка, фільм-нарыс, фільм-рэпартаж, то чаго ён такі даўті (амаль на гадзіну). Чыста рэжысэрская прыдумка — гурты «Тарпач» і «Сыцяна» спачатку без проблемаў граюць у Варшаве, а потым едуть у тур па Беларусі і сутыкаюцца з рознымі цяжкасцямі — яна даволі прыцягальная. Але рэжысэр намагаецца ахапіць як мага болей, а тое ў яго выходзіць куды горш, чым у Хашчавацкага. Таму фільм пераўтвараецца ў чарговую баявую тэлеўлёткту.

Бадзёрая кома

афіцыёзу і шыкоўныя здабыткі ў кароткім мэтражы і андэграўндзе. Беларускае кіно на мяжы 2008. Піша **Андрэй Расінскі**.

Ідэоляг Уладзімер Замялін, прызначаны на пасаду дырэктара «Беларусьфільму», распачаў маштабную рэканструкцыю з мэтаю выпускаць па 12 фільмаў у год да 2009 году. Студыйная тэрыторыі, куды даўно не ступала нага чалавека, прызначаныя на распродаж. Ласыя кавалкі зямлі ў самым цэнтры сталіцы вабяць інвестараў, але гаварыць пра дасягненныі ў самім кіно пакуль ніяк не выпадае.

Заштампаваная тэма «Вялікай Айчыннай вайны» заставалася галоўнай на «Беларусьфільме». І гаварылі на гэту тэму самай сталінскай мовай.

У беларуска-расейскім фільме Алы Крыніцынай «Радзіма альбо съмерць» крыкілава НКВДойніца перавэрбоўвае беларускіх дзетак-шпегаў (!). Дэбют Андрэя Голубева «Чаклун і Румба» — «партнэрскае» кіно пра сапэра й ягоную аўчарку са сціплым сюжэтам, патрыятычнымі штампами і апэратарскімі ляпамі.

Патрыятычна-вайсковую тэму працягвае стужка Дзяніса Скварцова «Шчыгт Айчыны», пракат якой пачнеца ў канцы студзеня. Гэта карціна, знятая на замову Міністэрства абароны, палохае гледачоў заходнімі шпегамі ў Беларусі, якія мараць выкрасы і сакрэты супрацьпаветранага шчыта сінявокай рэспублікі. «Беларусьфільм» падкрэслівае, што ў фільме шмат камп'утарных эфектаў.

«Вайсковым» фільмам

«Чаклун і Румба».

можна лічыць і чатырохсэрыйнага «Маёра Ветрава», паставленага Аляксандрам Франскевічам паводле твораў Мікалая Чаргінца. Гэта трэшавы баявік на

мілітарна-чачэнскую тэму.

Марыя Мажар у расейска-беларускім фільме «Ворагі» спрабуе адысьці ад сталінскіх штампаў і паглядзець на вайну вачыма

«Ворагі».

жанчыны. У ейнай стужцы нямецкія акупанты сусінуюць разам з беларускімі вяскоўцамі, пакуль вайна не прымусіць зрабіць усіх жудасны выбар. Але сама карціна хутчэй студэнцкая, а беларускія бабы, якія своращаца на чысьцоткай расейскай мове — недараўальны фальш.

З чарговай мэлядрамай выступіў Аляксандар Яфрэмай. Ягоная карціна «Рыфмуеца зь любоўю» пра хворую дзяўчынку, не вылазіць з эсэнгоўскіх фэстаў, але разлічваець на нешта большасць ёй не выпадае.

Калі поўнамэтражныя ігравыя стужкі выглядаюць архаічнымі, то сапраўднае беларускае кіно яшчэ жывое ў «кароткім мэтражы».

Дакумэнталіст Віктар Асьлюк дэбютаваў невялічкай ігравой стужкай «Нябачаны край», якую паказвалі ў асобных правінцыйных кінатэатрах. Гэта экранізацыя апавяданьня Міхася Зарэцкага «Ой, ляцелі гусі». Дзеяньне мэлядраматычнай навэлі перанесенае ў сучаснасць, стужка цалкам зробленая на беларускай мове. Але рэжысэр ставіцца да свайго ігравога дэбюту досыць крытычна.

Затое ягоная дакумэнтальная карціна «Марыя», ужо прадстаўленая на Ляйпцигскім фэсьце, — бездаркны шэдэўр. Герайня гэтага фільму калісці была знакамітай, але цяпер засталася сам-насам са сваімі ўспамінамі. Віктар Асьлюк

Шматсэрынае рэактыўнае параза.

**«Завядзёнка»
Галіны
Адамовіч
трыумфальна
прайшла на
міжнародных
фэстах.**

робіць неверагоднае: у дакументальным кіно, якое лічыцца «пабытова-рэчыўным», матэрыяльным — паказвае душу жанчыны.

На мяжы 2007-га з рэжысэрскім дэбютамі выступіла і Вольга Дащук, якая складала сцэнары да фільмаў Віктара Асьлюка. Ейная першая рэжысэрская стужка — партрэт Леаніда Левіна. А карціна «Адзінаццаць манэтак» паказвае імпэтнага селяніна, які вярнуўся да родных мясыцін, дзе ўсё зъмянілася.

Адразу троі дакументальных стужкі былі знятые на Палесі з ягонын унікальной традыцыйнай культурой. Карціна «Завядзёнка» Галіны Адамовіч, знятая напрыканцы 2006, але паказаная ў 2007 — трыумфальна прайшла на міжнародных фэстах. Гэтая карціна паказвае шматдзетную палесскую сям'ю. Яе штодзённы клопат прасякнуты съятыасцю жыцця.

Другі фільм Адамовіч «Мужчынская справа» — пра апошніх народных музыкаў, якія шчэ засталіся ў палескіх вёсках.

Фільм тэлевізійнага рэжысэра з АТН Сяргея Рыбакова «Сонцам асьвячу-

ся» быў запрошаны на Нью-Ёрскі фэст. Гэтая стужка з Iванам Кірчуком паказвае магію старых палескіх песьень.

Казкі — нявычарпаная крыніца для беларускіх аніматараў. «Залатыя падковы» Ірыны Кадзюковай — мэлянхолічная экранізацыя Ганса Хрысціяна Андерсана. «Жабка-вандроўніца» — анімацыя Ўладзімера Пяткевіча паводле Ўсевалада Гаршына.

Уладзімер Пяткевіч — адзін з самых цікавых аніматараў. Ягоны «Прыгоды Мюнхгаўзена ў Рэсе» — мультфільм, разылічаны на суседzkі рынке. А вось «Дзедавы прымайкі»

Міхаіла Тумелі — экранізацыя беларускіх прымавак.

Аляксандар Ленкін працягвае ствараць прыгоды «Рэактыўнага парасяці». Знятая ўжо 7-я і 8-я часткі.

На вялікі жаль, убачыць гэтыя цуды амаль немагчыма. Крыху выпраўляюць сітуацыю фэсты.

На VI Рэспубліканскім фэсце беларускіх фільмаў, які адбываецца ў Берасці раз у два гады, былі прадстаўлены 11 анімацыйных, 13 дакументальных і 8 ігравых стужак. На Міжнародным каталіцкім фэсце хрысціянскіх фільмаў і тэлепраграм «Магніфікат» (43 карціны з 14 краін!),

што праходзіць у Глыбокім — беларускія стужкі займаюць годнае месца. На кінафэсце «Лістапад» (42 краіны) упершыню пачаўся паказ і кароткамэтражных стужак.

Але сапраўднае беларускае кіно на тэлевізіі ня бачна, у кінатэатрах з'яўляецца зредку.

«Падпольнае» дый «закінчнае» беларускае кіно — куды больш вядомае.

Забаронены ў Беларусі Юры Хашчавацкі зняў стужку «Плошча» — пра супрацьў аўтарытарнае дыктатуры.

«Навінкі» ў сярэдзіне 2006 г. засвяціліся з палітычным відэакоміксам «Гуд-бай бацька!», які ў 2007 набыў папулярнасць.

Сцэнар Андрэя Курэйчыка паводле ягонае п'есы «Выканаўца жаданьняў» быў пастаўлены ў Рэсе. Стужка «Любоў-морква» стала адной з самых касавых (зборы болей за \$11 млн; у той час, як гадавая каса ўсяго беларускага кінапракату не перавышае \$8 млн). А Андрэй Кудзіненка, якому не даюць працуваць на радзіме, завяршае ў Маскве на студыі Паўла Лунгіна пайтор стужкі «Розыгрыш». Карціна, знятая паводле сцэнару Аляксандра Качана, абяцае быць вельмі моцнай.

Для тэлеканалу «Белсат» тэатральны рэжысэр Валер Мазынскі паставіў «Тутэйшых» паводле п'есы Янкі Купалы.

Год таму Андрэй Кудзіненка акрэсліў стан беларускага кіно як «кому».

Сёньня — гэта бадзёрая кома, энэргічныя адміністрацыйныя заходы пры маслацкім спараднені — але, на шчасціце, на пэрыфэрыі, яшчэ не прыціснутай ідэалагічным кантролем, ідзе сапраўднае жыццё.

Андрэй
Расінскі

«Навінкі» засвяціліся з палітычным відэакоміксам «Гуд-бай бацька!».

Ці вы любіце тэатар?

Аднойчы мне ўжо давялося пісаць пра тэатар імя Янкі Купалы, і я шчыра спадзяваўся, што мне больш ніколі не давядзеца гэтага рабіць. Проста таму, што я яго надта люблю. Я думаў, у прастаце душэўнай, што акторам трупы, у якой гралі вялікія Платонаў і Глебаў, Маўчанаў і Ўладзімірскі, Станюта і Макарава, не давядзеца тлумачыць, што беларуская мова — гэта ня толькі лексыка ці артаграфія, але і фанэтыка, а вымаўленыне зацвярдзелага, як я памятаю са школьнай лаўкі, гуку «Ч» як «Ч» у беларускай мове катэгарычна забароненае. Я верыў, што сцэна, на якой ставіў свае спектаклі вялікі Саньнікаў, заслугоўвае лепшага відовішча, чым паставлены слупам Плюшкін-Мілаванаў, якому дазволена вымавіць каля паловы дзясятка рэплікаў. Патлумачыўшы ўсё гэта ў рэцензіі на відавочна слабы спектакль, якім я палічыў «Чычыкава», я вычакаў паўзу і вырашыў схадзіць у Купалаўскі. Але спачатку падышоў да афіши.

Тое, што я прачытаў на афіши, мяне ўзрушыла. Хвілін дзесяць я праціраў акуляры, спадзеючыся, што запацелае школа проста не дазваляе мне спаśцігнуць сапраўдны сэнс напісанага. Напісана ж было проста: «Карла Гальдоні. Слуга двух гаспадароў. Пераклад з расейскай Анатоля Бутэвіча».

Не, паважаныя чытачы! Я разумею, што многія з вас маюць усе падставы мяне не любіць. Дапускаю, што сярод гэтай катэгорыі ёсьць супрацоўнікі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, можа быць — і супрацоўнікі Купалаўскага. Але нават гэтыя рабы Мэльпамэнія ня маюць маральнага права даводзіць няшчаснага філёляга да сардэчнага крызісу! Ці няхай аплочваюць мне маральныя выдаткі і візит да мануальнага тэррапэўта па поўнай праграме!

Кожны выпускнік філфаку пацвердзіць, што нябожчык Карла Гальдоні НІКОЛІ НЕ ПІСАЎ ПАРАСЕЙСКУ! І для таго, каб ягоныя

героі — у тым ліку і славуты Труфальдзіна — загаварылі на мове Аляхновіча, п'есу Гальдоні трэба перакласці З ІТАЛЬЯНСКАЙ! А Анатоль Іванавіч Бутэвіч, вельмі прыстойны чалавек, што любіць сваю краіну, сваю культуру, італьянскай мовы ня ведае, у чым шчыра прызнаўся ўсім нам.

Але тады назавіце свой спектакль як заўгодна іначай. Гэта можа лічыцца «перапрацоўкай». «Аўтарскай варыяцый».
«П'есай па матывах» — крыху меней літаральнасці, крыху болей фантазіі, і «піпл скавае»: ён жа, піпл гэты самы, упэўнены, што тэлевэрсія «Труфальдзіна з Бэргама» з Канстанцінам Райкіным і Натальляй Гундаравай — таксама Гальдоні, хаяць п'еса вялікага вэнэцыянца напісаная прозай, і вершаваны «пераклад» абазначае сур'ёзнае адхіленыне ад задумы. Але гэта было б нашмат большай праўдай, чым тое, што напісана на афішы галоўнага тэатру Рэспублікі Беларусь і звернута да мінакоў галоўнага праспэкту яе сталіцы. Бо «ПЕРАКЛАД ЗЬ ПЕРАКЛАДУ НА РАСЕЙСКУЮ» абазначае, што гэта — што заўгодна, але не пераклад Гальдоні, і што ў краіне няма пісьменнікаў, якія б ведалі італьянскую мову.

Стоп-стоп, спадарства! Ёсьць у нас такія пісьменнікі! Цудоўныя перакладчыкі ёсьць! Той жа Лявон Баршчэўскі, скажам! Па-моіму, сярод моваў, вядомых спадару Лявону, ня толькі нямецкая (Гётэ) з францускай (Апалінэр) і грэцкай (Эсхіл), але і італьянская. Вось няхай бы яму міністэрства наша і замовіла адпаведны пераклад. Дарэчы, там яшчэ нехта Скарынкін лічыцца, за свайго Данцэ нават нечым там італьянскім уганараваны. Вось і ён няхай перакладае — калі, канечне, ён перакладаў Данцэ, а не Лазінскага. Або Аксана Данільчык з БДУ, якая на перакладах з італьянскай спэцыялізуецца. Урэшце, адзін з рэдактараў газеты, якую вы трymaeце ў руках, таксама перакладаў Пірандэла і Эка, і ён бы замову Мінкульту, напэўна, таксама палічыў бы за гонар.

А Анатоль Іванавіч няхай перакладае Нямцэвіча і Багамольца — з польской мовы, якой, наколькі я разумею, гэты паважаны пераклад-

чык Станіслава Лема мусіць валодаць больш-менш прыстойна. І ня трэба яго няславіць, даючи яму замовы, якія не адпавядалі б ягонай натуры, талентам і ведам.

Я пішу пра гэта зусім не для таго, каб кінуць камень у агарод спадара Бутэвіча. Якраз Бутэвіч, хутчэй за ўсё, вінаваты менш за іншых. Я ўяўляю сабе, як ён адмаўляўся, калі яму прапанавалі зрабіць гэты, дазвольце сказаць, пераклад. Як ён пакутаваў, уяўляючы сабе зласцівасць калегаў-перакладчыкаў: бачыш ты, італьянец знайшоўся! Але папрасілі, паабязці заплаціць... Трэба ж жыць на нешта пісьменніку, які не спадзяеца на несъмяротнасць, падобную да несъмяротнасці Гальдоні!

А вось вінаватыя якраз тыя, хто падставіў шаноўнага Анатоля Іванавіча.

Па-першае, мастацкі кіраўнік Купалаўскага тэатру спадар Раёўскі. Былыя заслугі не даюць мандат зьдзяйснення глупстваў пры ўсэагульным маўклівым ухваленіні. Дэмансстрацыя відавочнай непавагі да гледачоў уласнага тэатру — глупства. Калі ня горш. Калі гэта ня съведчаньне таго, што мастацкага кіраўніка рэпутацыя даверанай яму ўстановы ўжо папросту не хватлюе.

Па-другое, вінаваты намеснік міністра культуры, які курыруе тэатры. Міністраў у нас прэзыдэнт прызначае. Яны — людзі ня творчыя, а палітычныя, таму можна прызначыць шкляра, і будзьце ўдзячныя, што вам яшчэ партача не падсунулі. А вось намеснікамі міністраў павінныя быць — і гэта практикуецца ва ўсім съвеце, уключаючы Рэспублю і Нямеччыну, як ні дзіўна, — прафесіяналы. Розыніцу паміж ПЕРАКЛАДАМ і ПЕРАРОБКАЙ (ПЕРАКАЗАМ, ВАРЫЯЦЫЯМІ і г. д.) яны павінныя разумець. А калі не разумеюць, то няхай едуць на гуту памочнікамі школовыдзімальшчыкаў. Там праца шкодная, небяспечная, а раптам яны хаяць б чаму-небудзь і навучацца. І будуць ведаць, што кожнаму належыць займацца сваёй непасрэднай справай. У тым ліку і перакладчыкам. Гальдоні мусіць перакладаць чалавек, што валодае італьянскай. Гэта БЯССПРЭЧНАЯ

ІСЬЦІНА.

І толькі ў тым выпадку, калі гэтым двум вышэйназванным спадарам чаргавае «купалаўскае» «бязладзьдзе» дарма пройдзе, вінаватым будзе міністар. Таму што не выконвае сваёй наўпростай функцыі — не кіруе культурай, а спакойна назірае, як яна ідзе пад адхон пры маўклівым пакусванні спадаром Раёўскім сваёй жа ўласнай барады. А дэградацыя галоўнага тэатру краіны — службовая злачынства чалавека, што адказвае за гэту самую культуру.

І апошняе.

Я абязцю спадару Раёўскаму, што з 1 студзеня і да канца сезона я паспрабую пабачыць усе п'есы, што ідуць у ягоным тэатры, і шчыра сказаць чытачам, што я пра іх думаю.

Аляксандар Фядута

ТЭАТРЫ

Купалаўскі тэатар

- 11 (пт) — «Івона, прынцэса Бургундзкая».
  - 12 (сб) — «Ромул Вялікі».
  - 13 (ндз) — «Дзіўная місіс Сэвідж».
  - 14 (пн) — «Ідылія».
  - 15 (аўт) — «Больш чым дождж».
  - 16 (ср), 17 (чц) — «Сны аб Беларусі».
  - 18 (пт) — «Сымон-музыка».
  - 19 (сб) — «Памінальная малітва».
  - 20 (ндз) — «Макбэт».
- ранішня спектаклі*
- 13 (ндз) — «Афрыка».
  - 20 (ндз) — «Сынежная каралева».
- малая сцэна*
- 13 (ндз) — «Беларусь у фантастычных апавяданьнях».

Тэатар юнага гледача

- 17 (чц) — «Таямніцы блакітных азёраў».
- 18 (пт) — «Залатое сэрцайка».
- 18 (пт) — «Тарас на Парнасе».
- 19 (сб) — «Мешчанін у шляхеце».
- 19 (сб) — «Паліяна».
- 20 (ндз) — «Маленькая трагедыя».
- 20 (ндз) — «Дзень народзінаў ката Ле-апольда».
- 20 (ндз) — «Прыгоды Бібігона».

Тэатар беларускай драматургії

- 11 (пт) — «Чорны квадрат».
- 15 (аўт) — «Жан і Бэатрыса».
- 17 (чц) — «Іванаў».
- 18 (пт) — «Адвечная песьня».
- 19 (сб) — «Белы анёл з чорнымі крыламі».
- 20 (ндз) — «Дамавічкі».
- 20 (ндз) — «Сёстры Псыхеі».

Пётар Лысенка: чалавек, які зъдзіўляе

гарадоў паўднёвай Беларусі зрабілася для тых, хто ім цікавіцца, значна больш зразумелым. Ды і тых, хто ім цікавіцца, стала значна больш!

Пётар Фёдаравіч падаецца чалавекам, які звык усё рабіць грунтоўна і як мага лепш. Магчыма, у гэтым імкненіі і звычы ўсё рабіць усё належным чынам і крыюцца карані ягоных жыццёвых посыпехаў?

Цяпер Пятру Лысенку 76 год. Ён працягвае працаўца ў Інстытуце гісторыі НАН РБ, займаеца палявымі дасыльданьнямі, публікуе новыя кнігі. Зь ім побач і ў археалагічным раскопе і на паверхні — вельмі прыгожая і энэргічная жонка Натальля Мікалаеўна Дубіцкая і сын Фёдар, вучань беларускамоўнай 23-й гімназіі. Менавіта Федзя ў 2004 годзе на раскопках Турава першым знайшоў унікальны цагляны крыж памерамі 6,95x6,75 мэтраў... Што гэта такое, на вонша — загадка дасюль...

Пра загадкі і праблемы беларускай археалёгіі, пра мінулае і сучаснасць гутарыць зь Пятром Фёдаравічам Лысенкам карэспандэнтка «НН».

Бярэсьце, якога ня ведалі

«НН»: Пётар Фёдаравіч, давайце пачнем з Вашага, на мой погляд, самага эффектнага тварэння: археалагічнага музею «Бярэсьце». Багацьце экспазыцыі ўражвае: сам старажытны горад з вуліцамі і дамамі, шматлікія знаходкі... Такога не даводзілася бачыць ніде. Рыхтуючыся да размовы з Вамі, у адным са шматлікіх артыкулаў, прысьвеченых Вашым дасыльданьням Бярэсьця, прачытаала, што Вам удалося знайсці Бярэсьце таму, што Вы празорлівец і можаце бачыць

Археолаг, доктар гісторычных науک, прафэсар Пётар Фёдаравіч Лысенка зъдзіўляе многім. Найперш плёнам сваёй працы. Ён адкрыў старажытнае Бярэсьце. Ён раскопваў старажытныя Пінск, Тураў, Давыд-

Гарадок, Слуцак, Клецак. Ён змог арганізаваць — ад раскопу ў чыстым полі да будаўніцтва павільёну і фармавання экспазыцыі — унікальныя археалагічныя музеі ў Бярэсьці і Тураве. Ён напісаў больш за сот-

ню артыкулаў і дзясяткі кніг. Тыя зь іх, якія ў выхадных дадзеных пазначаныя як «навукова-папулярныя», чытаюцца, як захапляльныя прыгодніцкія раманы. Дзякуючы ягонай працы жыцьцё стражытных

празь зямлю. Сапраўды так, Вам была нейкая відзежа?

ПЛ: Ні ў якім разе! Ні ў якім разе! У першы ж мой палявы сэзон у асъпірантуры — гэта было ў 1961 годзе — мы з маім навуковым кірауніком Валянцінам Васільевічам Сядовым праехалі па ўсіх гарадах старажытнай Тураўскай зямлі, у тым ліку былі і ў Бярэсці. Тады яшчэ ня быў адчынены мэмарыял Брэскай крэпасці, а на тое месца, дзе мог бы быць старажытны горад, трапіць было цяжка, бо там разъмящчалася воінская часць і пабочным асобам уваход быў забаронены. Тым ня менш, мы трапілі туды, куды нам было трэба, але ў той раз ніякіх съядоў старажытных паселішчаў не знайшлі. Я засеў за літаратуру, каб сабраць звесткі пра працу маіх папярэднікаў — людзей, якія раней спрабавалі знайсьці старажытнае Бярэсце, вядомае нам па летапісах. Аказалася, што аўтар выдатнай кнігі «Горадабудаўніцтва Беларусі» Юры Ягораў лічыў, што шукаць яго трэба на адным з астрравоў, якія ствараюць рукавы Мухавца пры ўпадзеніні ў Буг.

«НН»: Але ж, здаецца, там цяпер ніяма ніякіх астрравоў...

ПЛ: Справа ў тым, што за прамінулыя стагодзьдзі ляндшафт вельмі зьмяніўся. Некаторыя астрравы зыніклі, некаторыя рукавы перасохлі. Да таго ж, ляндшафт быў вельмі зьменены штучна пры будаўніцтве Брэскай крэпасці, калі сам горад быў перанесены ў іншае месца. Выдатны дасьледчык археалёгі Палесься Юры Кухарэнка лічыў, што старажытнае гарадзішча загінула якраз пры будаўніцтве крэпасці. Тому перш-наперш я стаў адшукваць пляны і крас-

люнкі, якія выкарыстоўваліся пры будаўніцтве крэпасці, пляніроўкі, дзе было відаць, якія зьмены адбываліся з ляндшафтом, а таксама съведчаныні старажытных вандроўнікаў, якія бывалі ў Бярэсці — Шпілеўскага і іншых. Недзе ў 1964 г. у мяне ўжо склалася пэўнае ўяўленне, дзе варта шукаць, і я выкладаў свае здагадкі і меркаваныні ў навуковай працы. То бок, спачатку Бярэсце было адкрытае на конchyку асадкі. У гэты ж час праводзіліся земляныя работы ля бастыёнаў на Шпітальным востраве, і мы знайшлі там кераміку XII—XIII стагодзьдзя. Гэта мяне натхніла. Мы заклалі шурфы і знайшлі выдатны культурны слой, які захоўваў нават дрэва. Потым заклалі ўжо раскоп на вялікай плошчы, і тут усялякія сумненіні ўжо зыніклі: мы сапраўды знайшлі старажытнае Бярэсце.

«НН»: Значыць, справа была не ўяснівансці, а ў строгім навуковым разыліку?

ПЛ: Ня толькі ў разыліку... У 1969 годзе мы ўскрылі частку плошчы ля падножжа бастыёнаў. Знайдкі былі вельмі добрыя. Стала зразумела, што трэба шукаць і капаць далей. Але дзе менавіта? Там, на востраве, яшчэ ў мінулым годзе расла такая вялізная таполя. Дык вось, я тады трывалі сядзей пад гэтай таполяй і ўсё стараўся ўяўіць: калі старажытнае гарадзішча было менавіта тут, то як, па якой логіцы, яно магло быць збудаванае? Як маглі ісці вуліцы, як маглі стаць дамы? На мяне ўжо сталі нападаць супрацоўнікі, якія прыехалі са мною: маўляў, хопіць сядзець, трэба працацаць, палівы сэзон праходзіць! А я ўсё сядзей і думаў, сядзей і імкнуўся ўяўіць старажытны горад... Нарэшце выб-

раў месца, пачалі працацаць. І гэта аказалася вельмі ўдалае месца. Менавіта на ім мы выявілі будынак на 12 вянкоў! А такія будынкі ў археалёгіі і дасюль невядомыя. Ужо нашто выдатны археалагічны помнік ў Ноўгарадзе, там адкапана больш за 1000 будынкаў, але яны на 2—3 вянка. А ў нас аказаліся будынкі і на 8, і на 10, і на 12 вянкоў!

Знайдкі датующа XI—XIII стагодзьдзямі.

«НН»: Якім было жыццё ў старажытным Бярэсце? Ці можна сказаць, што гэта быў багаты горад?

ПЛ: Бярэсце не было вялікім, тут не было раскошы. Гэта быў перыферыйны горад з насельніцтвам, у розныя часы, каля 1000—5000 чалавек, дзе людзі жылі штодзённымі патрэбамі. Але гэтае жыццё было паўнавартасным: тут абраблялі нівы, пасывілі быдла, працавали рамеснікі, воіны рыхтавалі адмысловую зброю, жанчыны наслілі ўпрыгожваныні, дзеці бавіліся з цацкамі... І гэта быў усходнеславянскі горад дрыгавічоў. Гэта неаправерджна даказалі менавіта археалагічныя дасьледаванні.

Вы бачылі, якімі былі жыцця пабудовы: невялікія, часцей за ўсё памерам 3,6x3,6 м хаціны, якія разьмешчаныя цесна адна да адной. У іх жылі людзі, а паміж дамамі трымалі жывёл: кароваў, сівіней, коней... Калі ў халодную пару году зьяўляліся прыплод, яго таксама бралі ў хату.

«НН»: А вада пра воду, каналізацыя?

ПЛ: (іранічна глядзіць на карэспандэнтку, пасля паўзы): Вадой забясьпечвалі ракі, Буг і Мухавец, а што датычна каналізацыі, то было так, як яшчэ нядаўна на вёсках: за хату...

«НН»: Калі знаходзісьця ў Бярэсці і разглядаеш тое, што збераглося ў зямлі, міжволі ўяўляеш, што навокал, пад ногамі, дасюль застаюцца яшчэ больш цікавыя знаходкі. Чаму раскопкі Бярэсця не вядуцца далей?

ПЛ: Археалагічныя работы — складаны працэс. Ня толькі ад археолягаў залежыць, што і дзе капаць. Але раскопкі Бярэсця працягваюцца. Не далей як летам 2006 году мы праводзілі раскопкі на тэрыторыі цытадэлі крэпасці, ля гарнізоннай царквы, дзе будаўнікі рыхтавалі катлаван для прыходзкага дому гэтай царквы. І вынікі аказаліся вельмі цікавымі. Нам удалося знайсьці кераміку XI стагодзьдзя, што служыць доказам, што тут, на Цэнтральным востраве, знаходзіўся акольны горад дзяцінца, які быў разьмешчаны там, дзе цяпер археалагічны музэй.

Ніжэй за гэты пласт знайшлі кераміку і некаторыя іншыя рэчы, якія датуюцца X стагодзьдзем. Значыць, пасяленне тут узыніла раней за дзяцінец на Шпітальным востраве! Нам удалося знайсьці глінабітную печ. Звод яе абаваліўся, а пад зводам захаваліся кераміка трох гаршчкоў X стагодзьдзя! Такая знаходка — рэдкасць. Мы змаглі перавезці яе цалкам у музэй.

Тайм чынам, Бярэсце стала старажытней на 40—50 год.

Цікавасць да археалёгіі вырасла, а сродкі здабываць стала цяжэй

«НН»: Скажыце, калі ласка, калі цікавасць да археалёгіі была вышэй: 20—30 год таму, ці сёньня?

Пётар Лысенка: чалавек, які зъдзіўляе

Працяг са старонкі 33.

ПЛ: Сёньня. Да археалігічных музэяў у Бярэсці, у Тураве людзі едуць цэлымі аўтобусамі, прычым ня толькі з нашай краіны, але і з-за мяжоў. І паглядзіце, якія захопленыя водгукі яны пакідаюць!

«**HN:** У сваёй книзе «Адкрыццё Бярэсця» Вы вельмі маляўніча апісваеце, як з трох праектаў павільёну музею ў міністэрстве выбралі самы танны. З тых часоў нешта зьмянілася? Ужо з'явілася ва ўладных структурах разуменіе того, што археалёгія вартая таго, каб укладаць сродкі? Сродкі здабываць стала лягчэй?

ПЛ: Нашмат цяжэй! Раней мы мелі фонд, мы мелі сродкі для таго, каб працаўаць у экспедыцыі 3—4 месцы. Цяпер мы маем сродкі толькі для таго, каб працаўаць у полі 2 тыдні без усялякіх сродкаў на найм працоўнай сілы.

«**HN:** А як жа Вы працуеце?

ПЛ: У многім за кошт ранейшых накапленняў. Горка шкадую, што такіх магчымасцяў, якія былі раней у нас, сёньняшняя археалігічная моладзь ня мае. Суровая рэчаіснасць яшчэ далёкая ад ідэалу. Вось ужо 48 год я працую ў палявой археалёгіі. У мяне ёсьць што параўноўваць.

«**HN:** Дык, магчыма, менавіта гэтым недахопам сродкаў у навуковай археалёгіі тлумачыцца ўсплеск актыўнасці так званих «чорных» археолігіяў?

ПЛ: І гэтым. Аднак ня толькі гэтым. Стымулююць работу «чорных археолігіяў» попыт на старажытныя рэчы на «чорным рын-

ку». Аднак галоўнае — слабасць аховы нашых гісторычна-культурных помнікаў Міністэрствам культуры РБ і органамі мясцовай улады. У выніку — археалігічныя помнікі аказваюцца безабароннымі перад нашэсцем «чорных археолігіяў», што наносіць страшную страту нашай гісторычнай і культурнай спадчыне. І маральна разбэшчвае наша грамадзтва ў цэлым.

«**HN:** А ці ёсьць у беларускіх археолігіяў магчымасць атрымоўваць гранты для даследванняў ад нейкіх міжнародных арганізацый, прынятых структураў?

ПЛ: Ёсьць. У найбліжэйшы час, магчыма, у гэтым годзе, магчыма, у наступным павінныя быць вельмі цікавыя работы ў адным з гарадоў... У тым жа Бярэсці. Калі мы знайдзем сродкі.

«**HN:** Бярэсце ўнесена ў сьпіс помнікаў ЮНЕСКА?

ПЛ: На зъдзіўленыне, не. Гэта ўнікальны помнік, адзіны ў сьвеце. Тым ня менш, ён не ўваходзіць у сьпіс ЮНЕСКА.

«**HN:** Як жа такое магло адбыцца?

ПЛ: Калі Беларусь працавала свае помнікі для гэтага сьпісу, то займаўся работай адзін чалавек зь Міністэрства культуры, і ён унёс тады той помнік, зъ якім працаўаў сам. Гэта, увогуле, называецца злоўжываннем службовым становішчам.

Пра музэй «Бярэсце»

«**HN:** Калі восеніню гэтага году была ў музэі, мяне ўразіла, што там працякаў дах, і ад дажджу супрацоўнікі закрывалі раскоп плёнкай.

ПЛ: Гэта якраз вынік таго, што некалі выбралі

самы танны праект. Цяпер сродкі на рамонт даху выдзелены. У мінулым сэзоне мы займаліся кансервацией пабудоваў, паставілі іх на дубовыя лагі.

«**HN:** Пры многіх музеях міра існуюць музэйшопы: крамы, дзе наведвалынікі могуць набыць дакладныя копіі рэчаў, выстаўленых у музэі. Ці магчыма з'яўленьне такой крамы ў Бярэсці? Я думаю, многія з задавальненнем набылі б на памяць ці для выкарыстання тყыя ж бранзалеты, пярсыёнкі, фібулы, кілты, рукавічки, керамічны посуд ды іншае.

ПЛ: Думаю, гэта магчыма і неабходна. Аднак гэта патрабуе клопатаў, арганізаціі. І гэта па-за межамі нашай кампетэнцыі і магчымасцяў.

«**HN:** Думаю, кожны берасціец уздзячны Вам за тое, што Вы адкрылі «адкуль ёсьць пайшло» зямля берасцейскай. Але сярод берасцейскай інтэлігенцыі карыстаецца папулярнасцю і ідэя ўзнаўлення хача б часткі гораду XVI—XVII стагодзьдзя, часоў яго росквіту, калі ў горадзе было многа прыгожых цэркваў, манастыроў, іншых будынкаў, ад якіх, на жаль, не засталося камені на камені. Скажыце, калі ласка, як Вы стаўіцеся да гэтай ідэі? І дзе, па-Вашаму, можна было б узвесці такі комплекс?

ПЛ: Месца, дзе размяшчаўся горад XVI—XVII стст. кардынальна перабудаванае пры ўзвядзенні крэпасці і стварэнні мэмарыялу. Аднак, магчыма і што-небудзь зрабіць. Я — за гэта. А як удаса — пакажа час. Патрэбная моцная зацікаўленасць і падтрымка мясцовых уладаў.

Працавітасць і ўменыні — ад бацькі

«**HN:** Калі я чытала Вашую книгу «Адкрыццё Бярэсця», мяне ўразіла, як добра Вы разъбіраецеся ў «тэхпрацэсах» старажытных рамёстваў, у тым, што складала паўсядзённае жыццё гораду. Вы так апісваеце будаўніцтва дамоў, або работу жаронаў, або выплаўленне жалеза, або працу старажытнага шаўца, што здаецца: дай Вам пэўны інструмент, і Вы і дом пабудуеце па старажытнай тэхналёгіі, і боты пашыце...

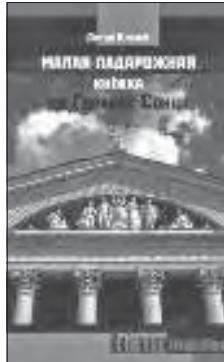
ПЛ: А гэта ў мяне ад бацькі Фёдара Кляментавіча. Ён мог і боты пашыць, і туфлікі жаночыя, ён і бондарную працу ўмёў, і стальную — мёблю рабіў. І калі яго я вучыўся. Ён і сълясарыў, і ровар мог наладзіць, і матор...

«**HN:** Значыць, тое, што Вы з маленства пагружаны ў гэтае традыцыі, аўтэнтычнае жыццё рамесніка, якое многае захавала ад прамінных стагодзьдзяў, дапамагло Вам потым у прафесійнай працы, ва ўзнайўленыні жыцця нашых продкаў?

ПЛ: Канечне! Ну і, канечне ж, існуе і спэцыяльная літаратура, якая дапамагае тэарэтычна падкаўацца... А тата мой быў ня толькі страшна працавітым, але і фантазірам, ён мог многае прыдумаць. Не было такай працы, зъ якой ён ня мог бы справіцца. Ён мне многае даў. Сваю книгу «Старажытны Пінск XI—XIII стагодзьдзяў» я прысьвяціў бацькам: Фёдару Кляментавічу і Ганні Дзянілаўне, пінчанам.

Гутарыла Наталка Бабіна

зъ б я р ы « К н і г а р н ю « Н а ш а Н і в а »

Малая падарожная кніжка па Горадзе Сонца.

**Наталка Бабіна.
Рыбін горад.
Раман**

**Валянцін
Тарас.
На высьпе
успамінаў.**

шукайце ў кнігарнях і ў незалежных распавесю днікаў

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

Актавая кніга Полацкага магістрату 1650. Зборнік дакументаў. Складу і падрыхтаваў да друку М. Гардзееў. НАН Беларусі, Ін-т гісторыі. — Менск: Беларуская наука, 2006. — 270 с.

Захапляльная кніга для ўсіх, хто цікавіцца сараднівячнай гісторыяй і жыцьцем у гэты час беларускіх гарадоў.

Бяласін Я. Открытость людям. — Берасць, надрукавана прынтэрным спосабам, 2006. — 144 с.

Выданье змяшчае артыкулы аўтара на розныя тэмы, надрукаваны ў беларускіх пэрыядычных выданнях на працягу апошніх 15 год. На расейскай і беларускай мовах.

Гарэцкі М. Дзіве душы. Аповесьць. — Менск: Мастацкая літаратура, 2006. — 110 с.

Класычны, захапляльны твор.

Жук А. Слуцак, 37-ы... — Менск: Выдавец В. Хурскі, 2006. — 52 с.

Краязнаўчае выданье, якое адлюстроўвае некаторыя фрагменты жыцьця случчакоў у 1937 годзе.

Ірванец А. Роўна/Ровно. Выбраныя творы. Пераклад з украінскай У. Арлова. — Менск: Зынцер Колас, 2007. — 176.

У кнігу ўвайшлі раман «Роўна/Ровно», п'есы і апавяданье аднаго з найбольш чытаных сучасных украінскіх пісьменнікаў.

Коутун В. Пакліканыя раман-жыціе. — Менск, Маст. літ., 2007. — 247 с.

Новы раман вядомай беларускай пісьменніцы, прысьвечаны жыцьцю Эўфрасініі Польшакай.

Кобец-Філімонава А. Карэльскія Курпаты 1937—1938 (расстрэльныя сipyсы беларусаў і асуджаных у Беларусі). — Менск: Кнігазбор, 2007. — 180 с.

Кніга памяці, выданье якой прымеркаванае да міжнароднага Году памяці ахвяраў палітычных рэпрэсій.

Лысенка П. Адкрыцьцё Бярэсця, 2-е выданье, з дап. — Менск: Беларуская наука, 2007. — 181 с.

У кнізе расказваецца пра адкрыцьцё старожытнага Бярэсця і яго археалагічнае вывучэнне. Дадаўся разьдзел пра вынікі раскопак

у 2006 годзе на тэрыторыі Берасцейскай крэпасці.

Лысенка П. Старажытны Пінск XI—XIII ст. — Пінск: Пін. рэг. друкарня, 2007. — 172 с.

Гісторыя Пінску па матэрыялах археалагічных дасьледаванняў і пісьмовых крыніц.

Лысенка П. Сказанье пра Тураў — Менск: Беларуская наука, 2006. — 118 с.

Гісторыя Турава па матэрыялах археалагічных дасьледаванняў і пісьмовых крыніц.

Мэтрыка Вялікага Княства Літоўскага. Кніга №560 (1542 год). Падрыхтаваў А. Дзярновіч. — Менск: Беларуская наука, 2007. — 157 с.

Гэтая кніга Мэтрыкі прысьвечаная дэмаркацыі мяжы паміж ВКЛ і Лівоніяй, утрымлівае звесткі пра лякальныя канфлікты на гэтай мяжы.

Пра Івана Луцкевіча. Успаміны, свядчаны. Укл. А. Сідарэвіч — Менск: Кнігазбор, 2007. — 80 с.

Перавыданне тэкстаў брашуры «Памяці Івана Луцкевіча ў першыя ўгодкі сімерці Яго» з дадаткам, каментарамі і індэксам імёнаў.

Содаль У. Волат зь Мігайкі. — Менск: Выдавец В. Хурскі, 2007.

Успаміны землякоў пра Аляксандра Ўласава, сабраныя і асэнсаваныя У. Содалем.

Саракавік I. Гісторыя Беларусі у канцэктусе сусъветнай гісторыі. — Менск: Современная школа, 2006. — 456 с.

Даецца кароткі агляд гісторыі Беларусі са старажытных часоў да нашых дзён у канцэктусе сусъветнага гістарычнага пракэзу.

Чарняўскі М. Як пошуг маланкі. Расыціслаў Лапіцкі. — Менск: Тэхналёгія, 2006. — 72 с.

Карпатлівае дасьледаванье трагічнага і яркага лёсу Расыціслава Лапіцкага, які быў расстраляны ў 22 гады, у 1950 годзе за антысавецкую дзеянасць.

Шамякіна Т. Кітайскі каляндар і славянскі міталягічны бэстыярыум. Паралелі. — Менск: РІВШ, 2007. — 104 с.

Кніга для тых, хто цікавіцца бэстыямі. Ix

чакае шмат цікавага.

Алексіевіч С. У войны не женское лицо. — Москва: Время, 2007. — 416 с. — (Голоса утопии)

Алексіевіч С. Цінковые мальчики. — Москва: Время, 2007. — 400 с. — (Голоса утопии)

Алексіевіч С. Чернобыльская молітва: хроніка будущаго. — Москва: Время, 2007. — 384 с. — (Голоса утопии)

Перавыданыя кнігі, якія сталі сусъветнымі бэстсэлерамі.

Белорусский эротический фольклор. Издание подготовили Т. В. Володина, А. С. Федосик. — Москва: Научно-издательский центр «Ладомир», 2006. — 381 с. (Русская поэтическая литература).

У зборнік уваходзяць артыкулы дасьледчыкі тэмы, а таксама фальклёрныя матэрыялы.

Гридыки. Составитель — Жук С., 2003

Гісторыя вёскі Грыдыкі Пастаўскага раёну, складзеная са словаў аднасільчанаў жынхаркай вёскі. Цудоўныя краязнаўчы летапіс, які будзе цікавы не адно бытлым, цяперашнім і будучым жыхарам гэтай вёскі, але і шырокаму колу чытачоў — і выкладзеным зьвесткамі, і як прыклад прыватнага мікрагістарычнага дасьледавання ў штодзённасці.

О Рождестве Христовом. Религиозное издание. Худ. А. Романовская — Менск: Издательство Белорусского экзархата, 2006.

Добра прайлюстраванае выданье месціць адаптаваную для дзяцей гісторыю нараджэння Ісуса Хрыста.

Цвид А. Подивинки Полісся (Записки просвітніцініна). — Луцак: Волынская областная друкарня, 2006. — 132 с.

Апошняя кніга ўкраінскага пісьменніка зь Берасцейшчыны Антона Цвыда, пасля ягонай сімерці ўкладзеная і выдадзеная ягонай жонкай.

КП

Каханка Свабоды

(да стагодзьдзя з дня нараджэння Сымоны дэ Бавуар)

9 студзеня 2008 году спаўніяцца 100 год з дня нараджэння Сымоны дэ Бавуар, французскай гуманісткі, філёзафа-экзистэнцыяліста, пісьменніцы, фэміністкі, будзіцелькі французскай лявіцы, адзінай таварышкі і вечнай спадарожніцы Ж.-П. Сартра, непапраўнай і перакананай атэісткі, аўтаркі шматлікіх мастацкіх, эпістальянных і эсэістычных твораў, у прыватнасці, выбітнага і рэвалюцыяналага эсэ «Другі пол», забароненага Ватыканам і СССР, які дасюль ня мае беларускага перакладу. Кабеце, якая зыначыла мэнталітэт многіх французаў і нават многіх заходнікаў наагул, ужо сто год. Але і пасля съмерці (1986 год) эўрапейская інтэлектуалка вымушае пераглядаць і перачытаць, падаеща, вядомую гісторыю блізкага XX стагодзьдзя. І пасля съмерці скандальная аўтарка дарыць новыя скандалы, новыя дадзеныя з уласнага жыцця і жыцця Сартра, нібы сумыслья яна пакінула некалькі сакрэтай сваім нашчадкам, каб і потым яны цікавіліся ёю. Маецца на ўвазе апублікаваныне іхнага даваеннага ліставаньня, а таксама зьяўленыне ўспамінаў пра іх у самым канцы XX стагодзьдзя, адкуль даведваесяся, напрыклад, пра іхнью татальнью бязьдзеянасць у час вайны ці пра гомасексуальныя амуреты выбітнай жанчыны-філёзафа. Але ж, відаць, таму і назвалі іх «каханкамі свабоды». Праўда, сапраўднай каханкай свабоды зь іх дваіх была яна.

Ейнае імя вядомае, але ж ці нагэтулькі добра, як імя Сартра? Нават у Францыі вакол яе існуе процьм'a стэрэатып: часцяком у кнігах, артыкулах і чалавечай памяці цыркулюе стэрэатып пра тое, што дэ Бавуар — «жонка» і «пасльядоўніца» Ж.-П. Сартра. Гэта, безумоўна, насымашыла б іх абаіх і скандалізавала б пісьменніцу, якая ўсё жыцьцё паважала выбар іншага/іншай, а таму хацела, каб на-вакольныя паважалі і ейны выбар. А як вядома, яна выбрала яна шлюб, яя статус жонкі Сартра. Дарэчы, панятак «выбар» — ключавы ў разуменіі філізофіі і твораў пісьменніцы. Вядомы паствуяць экзистэнцыялізму пра

Жанчынай не нараджаюца,
ёю становіца.

С. дэ Бавуар

Беларусам не нараджаюца,
ім становіца.

A. Каўка

Сымона дэ Бавуар і Жан Поль Сартр.

тое, што жыцьцё будзе самім чалавекам, а само жыцьцё — адначасова прости і цяжкі выбар той ці іншай мадэлі існаваньня, знайшоў у жыцьці дэ Бавуар прости водгук. На ўласным эксперыменте яна прадэманстравала, што быць жанчынай, чалавекам, пісьменніцай, францужанкай, парыжанкай, інтэлектуалкай досьць проста, калі заставаща рэалісткай і ўспрымаць жыцьцё не як падарунак ці выпрабаваныне, а як штодзённую будоўлю, штодзённы выбар паміж млявасцю і актыўнасцю, аўтэнтычным жыцьцем і ўчёкамі ад яго, апусканьнем у містыку, тлумачэннем усяго ілюзій пад назовам «бог».

Нарадзіўшыся ў клясычнай буржуазнай, праўда, збяднелай, сям'і, яна зь цягам часу адчула гідоту да ўсяго сямейнага; збядненыне сям'і, на дзіве, выратавала яе, бо адчяло ад яе багатых прэтэндэнтаў, вымусіла яе выбраць навуку, зарабіць самой на жыцьцё, паказала ёй сапраўдны кошт і смак жыцьця. И яна выбірае свой шлях: замест сямейнага жыцьця — інтэлектуальнае, замест шлюбу яна

падпісае з Сартрам своеасаблівы віртуальны пакт пра партнэрства (пра каханье і інтэлектуальную вернасць). И гэты пакт застаўся сталёвым і непарушным да скону абаіх.

Што датычыща філізофскай кар'еры, то трэба нагадаць, што яна была прафесійным філёзафам — выкладчыцай, адной з першых выкладчыцай філізофіі ў Францыі, бо традыцыяна гэту дысцыпліну выкладалі мужчыны. Ейны ўплыў на разьвіццё «сартраўскага» экзистэнцыялізму дасюль недаацэнваеца: яна ўсё яшчэ лічыцца ягонай «пасльядоўніцай». Хаця ў першых сваіх раманах, якія, дарэчы, зьявіліся раней за Сартравыя філізофскія эсэ. Сымона дэ Бавуар разважае пра чалавечас жыцьцё і складае сваю карціну сапраўднага, «аўтэнтычнага» жыцьця, крытыкуючы фаталізм і прадвызначанасць. У рамане «Усе людзі ўміручыя» яна цудоўна вызначыла праз мастацкія сродкі асноўныя паствуяты будучага экзистэнцыялізму-сартрызму ці ўсё ж такі бавуарызму? Ды і сам Сартр, дарэчы, ніколі не хаваў уплыву дэ Баву-

ар на свае ідэі, у адным з інтэрвю ён заўважыў: «Філёзаф — яна, ня я». Далей у аповесці «Вельмі мяккая съмерць» яна апісвае съмерць маці, але разам з тым развязвіваеца зь ёю і навучае чытчыца прымаць съмерць. Наагул пісьменьніца заўжды давала рады ствараць ня толькі якасныя масцакія творы, але пры гэтым заўжды сацыяльныя і вытрыманыя ў духу экзыстэнцыялізму.

І, канечне, размова пра дэ Бавуар будзе няпоўнай, калі не прыгадаць ейнай рэвалюцыйнай ролі ў адраджэнні фэмінізму ў ХХ стагодзьдзі — гэта ейная заслуга. Хоць не яна вынаходніца фэмінізму, тым ня менш, на сучасным этапе менавіта яна надала яму вагі, увяла яго ў філязофскія рэчышча, стала асноўным тэарэтыкам сучаснай фэмінісцкай думкі. Хаця, як зазначала сама філёзаф, яна не чакала скандальных водгукав, калі пісала «Другі пол», бо яна проста спрабавала, між іншага, на параду Сартра, патлумачыць жаночую загнасьць і адсутнасьць у гісторыі. І ёй удалося гэта — на гэтым эсэ выраслы некалькі генэрацыяў французскіх кабетаў, якія так і называліся «генэрацыі Бавуар». Але ня толькі французкі ўдзячны ёй. Іншыя ўропейкі і паўночныя амэрыканкі, калі твор звязвіўся на іншых мовах, пачалі з новай

сілай змагацца за вызваленіне ад прыгнёту — палітычнага і побытавага адначасова. На жаль, для сучаснага беларускага інтэлектуала, асабліва, калі ён належыць да правіцы, панятак «фэмінізм» дасюль выклікае страх і чараду манструёзных клішэ. Але сучасная Эўропа, куды так імкнецца наша правіца — гэта ня толькі шчыт ад Расеі, але якраз цэляя мудрагелістая філязофія і лад жыцця, якія варта навучыцца паважаць, бо яны будуюцца якраз і на моцных каштоўнасцях гендэрнага раўнаправя, да якога, дарэчы, спрычыненая ў першую чаргу выбітная французская мысльярка.

Сымона дэ Бавуар ніякім чынам не звязаная з Беларусью, хоць і вандравала яна шмат па СССР, калі яшчэ не лічылася ворагам сацыялізму. Яна пакінула ўражаныні пра вандроўкі ў Прыбалтыку, ва Ўкраіну, у краіны Закаўказзя і Сярэдняй Азіі — ніводнага слова пра Беларусь. Тым ня менш, сіную літаратурную і філязофскую спадчыну, хаця яна, з большага, і не вядомая беларусам, чужынскай не назавеш, бо традыцыя атэістычнага экзыстэнцыялізму нейкім дзіўным чынам вядомая беларусам. Прыгадайма хаця б раманы Кузьмы Чорнага ці пазней Васіля Быкава. Творы першага напісаныя да звязлення французскіх атэістычных экзыстэнцыялі-

стаў, тым ня менш, яны прасякнутыя падобнымі ідэямі і каштоўнасцямі жудаснага, штодзённага, але і непаўторнага існаванья. Творы Быкава таксама любяць звязваць з экзыстэнцыялізмам — і сапраўды, карціна сьвету Быкава і проблема заўсёднага і складанага выбару ягоных герояў падобныя да карціны сьвету і проблемы выбару ў Бавуар.

Пісьменніцы няма, яна больш за дваццаць год спачывае на могілках — і зноў у кампаніі Сартра, у любым Парыжы, застаўшыся да апошняй крапкі вернай сваім прынцыпам і каштоўнасцям, а галоўнае — жаданню быць чалавекам вольным і слабым, але чалавекам самастойным, будаўніком свайго жыцця, які не абапіраецца на кульбаку, падстадленую, як для многіх, богам. Да скону Сымона дэ Бавуар ня здрадзіла сябе, Сартра, іхную супольную філязофію, іхны непарушны пакт, засталася каханкай свабоды, тады як ейны спадарожнік — выбітны Сартр — перад сконам пад уплывам свайго прыёмнага сына пачаў вагацца і сумнівацца ў іхнай філязофіі жыцця і шчасця. З горыччу прыняла гэта філёзаф, але ведала, што ў тым і заключаецца свабода чалавека — у здольнасці памыляцца...

Гарбацкі Ўладзь

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

Новыя манографічныя выданыя па гісторыі Беларусі

Бразуноў А. Перакладная белетрыстыка Беларусі XV—XVII ст. / Навук. рэд. В. Чамярыцкі. Менск: Беларуская навука, 2007. 302 с.

Вось якія папулярныя жанры старабеларускай перакладнай літаратуры дасыльедзе аўтар — рыцарскія раман і навэлі, гістарычныя раман і аповесць. «Трышчан», «Александрыя», «Атыла», «Рымскія дзея» і інш. разглядаюцца ў супастаўленні з іх ўропейскімі крыніцамі. Сьвецкія гістарычныя і рыцарскія перакладныя раманы «ўраўнаважылі» ў прыгожым пісьменстве Беларусі XV—XV ст. шырокую плынь літаратуры рэлігійнага зъместы.

Дук Дз. Палацак XVI—XVIII ст.: нарысы тапаграфіі, гісторыі матэрыяль-

най культуры і арганізаціі жыццёвой прасторы насельніцтва беларускага гораду. Наваполацак: ПДУ, 2007. 268 с.: іл.

Абгрунтоўваючы абраны храналягічны пэрыяд сваёй працы, аўтар канстатуе: «Раны Новы час звязлівеца пераломнім у палітычным, эканамічным, і, як наступства, культурным жыцці гораду. Менавіта ў гэты пэрыяд Палацак з квітнеючага і самага вялікага пасяля Вільні гораду Вялікага Княства Літоўскага, сталіцы намесніцтва і ваяводства, пераўтварыўся ў павятовы горад у складзе Рaseйскага імперыі».

CD: The 5th International Conference «History and Archeology of Polotsk and Polotsk

Land». Polotsk National Historical Cultural Muzeum-Reserve, 2007.

[V Міжнародная канферэнцыя «Гісторыя і археалёгія Палацку і Палацкай зямлі». Палацкі нацыянальны гісторыка-культурны музэй-западнік, 2007.]

Кампакт-дывіск, які выйшаў напярэдадні V Міжнароднай канферэнцыі, утрымлівае электронную копію зборнікаў папярэдніх чатырох канферэнцый 1987, 1992, 1997 і 2002 г. Добрая дапамога для спэцыялістаў. На дыску таксама звязана слайд-шоў пра Палацак. Інтэрфэйс у трох мовах — беларускай, расейскай, ангельскай. Хоць вокладка выкананая ў ангельскай мове.

Марзалюк, I. Этнічны і

канфэсійны съвет беларускага гораду XVI—XVIII ст. (Этнаканфэсійны склад насельніцтва, этнічныя і канфэсійныя стэрэатыпы беларускіх гараджан). Магілёў: МДУ імя А. Куляшова, 2007. 164 с.

Новая праца магілёўскага гісторыка і археоляга стала працягам ягонай папярэднай кнігі — «Людзі даўнія Беларусі: этнаканфэсійныя і сацыякультурныя стэрэатыпы (X—XVII ст.)» (Магілёў, 2003), якая выклікала немалы розглагалася сярод гісторыкаў. Свой аналіз мэнтальнай адметнасці гарадзкой цывілізацыі аўтар праводзіц асобна для двух гістарычных рэгіёнаў даўніе Беларусі — Літвы і Русі. Дыскусіі тae эпохі працягваюцца і сёняння.

Алег Дзярновіч

Гарэлка

Ад акавіты да вадкіх грошай.
Піша Але́сь Белы.

Гарэлка зьявілася ў ВКЛ на мяжы XV—XVI ст. зь Нямеччыны, як съведчыць і пачатковая назва — «вино горелое» (калька зь нямецкага *Séprant Wein*). Падобным чынам гарэлка называецца ва ўсіх народаў, што ўваходзілі ў Рэч Паспалітую — палякаў (*gorzałka*), украінцаў (горілка), літоўцаў (*degotine*). Праўда, у Польшчы ціпер значна больш пашыранае пазычанае ў расейцаў слова *wódka*. Да сёлетняга вэрдыкту Брусаля Польшча і Фінляндія някепска зараблялі, карыстаючыся tym, што толькі напоі, атрыманыя са збожжа або бульбы, мелі права называцца на ёўрапейскім рынку *vodka* ѹ, але лабісты масавых вытворцаў, якія гонілі алькаголь з чаго заўгодна, дамагліся скасавання ўсялякіх абмежаваньняў, і ціпер «водку» ў Ёўропе можна рабіць з любой арганічнай сыравіны.

Да XVII ст. гарэлка была адносна дарогай і маладаступнай, аднак па меры адноснага зъмяншэння выдаткаў на яе вытворчасць пачала паступова выцясьняць *piva* і асабліва *mèd pitny*, з канца XVII — пач. XVIII ст. заняўшы месца асноўнага алькагольнага напою. Рытуальная ролі гарэлкі ў традыцыйных абрадах беларускага сялянства (вясельле, памінкі ды інш.) усталявалася парадаўчыя нядыўна, прыкладна з XVIII ст., у глыбокай старажытнасці яе адыгрывала піва. На прыкладзе дынамікі цэнаў у актавых кнігах магілёўскага магістрату бачны гэты паступовы працэс замены піва гарэлкай. Напрыклад, у 1710 г., капіт Magiljéou быў пакараны расейскім войскам за прыхільнае стаўленне да швэдаў, у парадунаны з 1697-м, судносіны цэны гарэлкі і піва зъмяніліся ад 11:1 да 7:1 (на фоне таго, што цэны амаль на ўсё — хлеб, цукар, піва, боты — выраслы ўдвоя, а заробак меней як на 20%). Сытуацыя, досьць падобная на сёньняшнюю Беларусь. Гэта значыць, што магілёвец стаў больш піць, стаў менш падобны да нямецкага бюрэгера, а болей на «порядочнага рускага мастеровага», апісанага Гогалем.

У залежнасці ад ступені дыстыляцыі мацунак гарэлкі вагаўся ад 15—20% (г.зв. «простая») да акавіты (каля 70%). У сучаснай беларускай папулярнай гісторычнай літаратуры акавітай часта назы-

ваюць старадаўнью гарэлку ўвогуле, але гэта не зусім карэктна. Агульнаэўрапейскім тэрмінам *aqua vitae* («вада жыцця») з XIII ст. называлі гарэлку або вінны сыпірт, атрыманыя праз дыстыляцыю віна, пазней таксама гарэлку з соладу, збожжа, муکі ды інш. У кельцкіх народаў скарочаны паслоўны пераклад лац. выразу «вада жыцця» — *uisce beathac* — стаў называй нацыянальнага моцнага напою зь ячменнага соладу — віскі. Дарожы, спачатку гарэлку, як і віскі, гналі пе-раважна з соладу, толькі не зь ячменнага, а з жытнія.

У сучасных скандынаўскіх краінах акавітай называюць моцную гарэлку (як правіла, з жыта), часам араматызаваную невялікай колькасцю кмену, якую прынята піць зь невялікіх (50 г.) кілішкай адным глытком. Такая гарэлка досьць блізкая да нашых старадаўніх узоруў, але, на жаль, у нас не вырабляецца. Да сярэдзіны XX ст. ужываўся старадаўні жартайлівы беларускі тост:

- Як ты называешься?
  - Акавіта.
  - А з чаго ты?
  - З жыта.
  - Пашпарт ёсьць?
  - Ніяма.
  - Вось табе турма!
- (пасыля чаго акавіту выпівалі).

Пачатковая акавіта ўжывалася як ап-тэчны сродак (найчасціцей для настой-вання зёлак і г.д.). Папулярнымі сярод шляхты былі розныя напоі — лікёры, настойкі і наліўкі на аснове гарэлкі, з дадаткам зёлак, мёду, спэцыяў, ягадаў, цукру — зуброўка, крупнік, крамбамбуля, траянка і г.д. Гарэлка з чыстага жытнёва-га сыпірту, вытрыманая ў дубовых боч-ках на працягу 5—10 гадоў, называлася *старка*. Яна мела сьветла-бронзавы колер, падобны да віскі. Самай славутай у Рэчы Паспалітай лічылася гданьская гарэлка, або «залатая вада» (*wódka gdańska*, *Goldwasser*), традыцыйная на-стойка на зёлках і карэннях. Апроч таго, у кожнай пляшчы плавала некалькі лісткоў тонкай залатой фольгі. Гдань-скай гарэлцы прыпісваліся лекавыя і ледзь не цудатворныя ўласцівасці. Шматвекавая слава гарантавана забіс-печыла ёй месца ў ёнцыклігэдчай паз-эмэ А. Міцкевіча «Пан Тадэвуш»:

Судзьдзя шкатулку ў гонар той аблавы
Дастаў, адкрыў, і пляшак бліснулі голавы.
Ён выніў самы большы буталь адмысловы
(Багаты падарунак ад ксяндза Рабака).
Гарэлка з Гданьска, дарагая для паляка.
«Няхай жыве! — сказаў Судзьдзя з паднітай
чашай,—
Наш горад Гданьск, зноў быць яму ва ўладзе
нашай!»

І па чарзе ўсім наліваў лікёр срабрысты.
Пакуль дно залатым не заблішчала лістам.

Асноўнай сырэвінай для вырабу гарэлкі доўгі час было жыта, у т.л. солад, аднак з 1830-х сырт і гарэлку пачалі атрымліваць пераважна з бульбы, што рэзка зынізіла яе сабекошт, а разам з тым і якасць (гарэлку з бульбы цяжэй ачысыцца ад сівушных алеяў). У XIX ст. вытворчасць гарэлкі была асноўнай галіной харчовай прамысловасці Беларусі, прыносячы вялікія прыбылкі вытворцам і дзяржаўнаму скарбу. Сотні дробных бровараў, пераважна з 4—5 працаўнікамі і гадавой вытворчасцю каля 10 тыс. вёдраў (120 тыс. л.) існавалі амаль у кожным буйным майданку. Падатковая палітыка расейскага ўраду стымулявала перавагу гарэлкі над усімі іншымі алькагольнымі напоямі. У 1859 г. 46% прыбылкі дзяржаўнага бюджету Расіі давалі падаткі ад продажу і вытворчасці алькагольных напояў (у асноўным гарэлкі), а ў Гарадзенскай губэрні на іх долю прыпадала 55% дзяржаўных прыбылак.

У канцы XIX ст., калі ў расейскай мове канчаткова замацавалася слова «водка», у Беларусі выраблялася больш за 16 л. гарэлкі на чалавека штогод. З 1894 г. у Расейскай Імперыі існавала дзяржаўная манаполія на продаж гарэлкі, з 1914 г. дзейнічаў «сухі закон», аднак у 1923 г. савецкі ўрад быў вымушаны іншою легалізаваць гарэлку. Падчас абедзвююх усясьветных войнаў гарэлка ў Беларусі набыла статус універсальнага эквіваленту, сваіго кшталту «вадкіх гропай», які захоўваўся праз усю савецкую эпоху.

Кніга Белага па-беларуску й па-ангельску

У траўні па-ангельску выйдзе кніга Алеся Белага «Беларуская кухня». Пра гэта паведамляе міжнародная бібліятэчная рассылка hippocrenebooks.com. Гэта — выдатнае дасьледаванне па беларускай гісторыі і ежы, што з'ведала габрэйскі ўплыў, — назначаеца ў анатазії.

Кніга ўключае разьдзелы пра закускі, супы, клёцкі, асноўныя стравы, дэсэрты, напоі, такія традыцыйныя беларускія стравы, як халаднік, гусь, фаршыраваная кашай і грыбамі, панцакі і калдуны, алькагольныя напоі ды інш.

Кніга Алеся Белага «Наша страва» выйдзе па-беларуску ў сэрыі «Кнігарня «Наша Ніва» ў красавіку.

Ул. інф.

Самагон

Пакуль міліцыя выдумляе новыя прыстасаванні для выкрыцця самагоншчыкаў, хітрыя беларускія вяскоўцы працягваюць гнаць гарэлку. Такія апараты вы знайдзеце амаль у кожнай заходнебеларускай вёсачцы (на ўсходзе менш, там народ чамусьці аддае перавагу хімікатам, якія правялі «максімкам»).

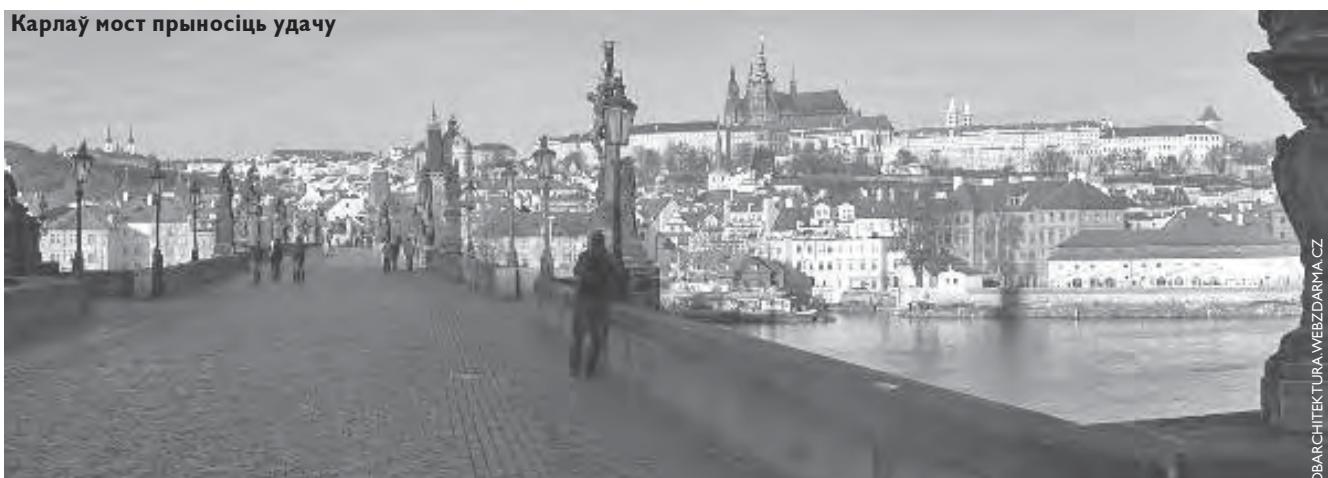
Сам працэс займае 5-6 гадзінай і патрабуе значных фізычных выслікаў. З 200 літраў брагі (мука з дрожжамі) выходзіць 15-20 літраў самагонкі. Вяскоўцы настойваюць яго на зёлках і каранях, у кожнай сям'і свой рэцэпт, таму гарэлка ў розных рэгіёнах Беларусі розніцца на смак.

Дарэчы, самагон вырабляюць нават у Злучаных Штатах — там ён называецца «moonshine vodka» — «гарэлка, зробленая пры съятле месяца».

Тэкст і фота Юліі Дарашкевіч

Карлаў мост прыносіць удачу

DBARCHITKTURA.WEBZDARMA.CZ

Легальная міграцыя – адкрыты шанец

Ігар Л. нарадаіўся ў Беларусі. Скончыў фізіка-матэматычны факультэт аднаго з прэстыжных беларускіх універсітэтаў. Пачаў займацца праграмаваннем. Здольнасці далі яму магчымасць працаўцаў у розных краінах. Але ў 47 год ён усё ж такі вырашыў пасяліцца ў Чэскай рэспубліцы, скрыстаўшыся эміграцыйнымі праектам «Падбор кваліфікованых замежных спэцыялісту», які скіраваны на прыцягненне ў Чэхію адмыслоў з-за мяжы. Ігар пагадзіўся адказаць на пытанні нашага каўзанда.

— Калі Вы ўпершыню патрапілі ў Чэхію?

— У сакавіку 2006 г. я прыехаў ў Прагу на 10 дзён з турыстычнай групай. Але ў той час, калі ўсе астатаў на ведвалі помнікі архітэктуры ды крамы, я імкнуўся большім даведацца аб эміграцыйным праекце, ну і, натуральна, разважаў аб тым, што, магчыма, менавіта ў гэтай краіне я бы хацеў жыць. Ведаць, калі я навучаўся ў Менску, у мене былі аднакурснікі з Чэхіі. Яны часта распавядалі пра сваю радзіму, і эта, канечно, мене зацікавіла. Але ў Прагу я патрапілі толькі праз 20 гадоў. Адначасова я ўсвядоміў, што калі ні буду імкнучыца знайсці за мяжой хачаць ба часовую працу, то ніколі не пабачу съвет.

— Што паўплывала на Вашае канчатковае рашэнне аб удзеле ў гэтым чэскім праекце?

— Я працаў ў Нямеччыне, потым ў Дамініканскай рэспубліцы і Злучаных Штатах. Трэба сказаць, што з усіх краін, якія я наведаў, Чэхія мне падобаецца больш за ўсё. Я атрымаў некалькі прапаноў на неконтактную працу з іншых краін, напрыклад з Ірландіі, але ў рэшце я вырашыў скрыстаць магчымасць жыць і працаўцаў ў Чэскай рэспубліцы. Я пераехаў у Чэхію ў сярэдзіне жніўня 2006 г. Калі б у мене не было досьведу працы ў амерыканскай кампаніі, то пачынаць было бы на шмат больш складана. Уласна кажучы, я ўступіў у добра вядомае асяроддзе дзе транснацыянальнай кампаніі і фактычна

ня мусіў вучыцца новаму. Натуральна, акрамя спэцыялізацыі. Я ўсвядоміў, што ў Злучаных Штатах жыць не могу. У мене іншыя харкатар, і я ня мог бы паставіцца жыць ў грамадзтве, якое арыентаванае толькі на гроши. А чэскі мэнталітэт беларускаму вельмі блізкі. Я атаясамляю сябе з ім.

— Што было асноўнай прычынай Вашага ад'езду з Беларусі ў Чэхію?

— Асабіста для мене гэта было складанае пытанніе. Не могу сказаць, што ў Беларусі ў мене былі кепскія працоўныя месцы. Справы ішлі няблага, але я адчуваў, што не могу разъвіваць свае здольнасці і не могу вывучаць усё новыя і новыя рэчы, якія патрэбныя для мэйн працы. Я адчуваў, што ў сваёй сферы мага стацца канктакт з эўрапейскім спэцыялістамі, што праз нейкіх 10 год я б адсталаў і стаў бы никому не патрэбным. Мне пашанцевала, што я мог працаўцаў ня толькі ў Нямеччыне, але і з аўтам. Там я пабачыў сучасны ўзровень і магчымасці навукі. Эта прафесійны бок. Але былі, натуральна, і эканамічныя прычыны. Хто б не разглядаў гэтая пытанніе?

— Як Вы даведаліся аб эміграцыйным праекце «Падбор кваліфікованых замежных спэцыялісту»?

— Наколькі памятаю, упершыню я прачытаў пра яго на інтэрнэтавых старонках tut.by. На той час ужо чатыры гады ў Чэхіі жылі мае сябры, так што яны мне спачатку дапамаглі зарыентаўца ў тым, да каго звязніцца і г.д. Мне паразілі, на якіх сайтах шукаць працу, іх досьвед дапамог мне разылічыць выдаткі на жытло. Яны прыехаў ў Чэхію з сваёй ініцыятывой. Мне было прасцей дзякуючы гэтай праграме. Яны таксама далучыліся да яе, але здолелі ня ўсе.

— Як у Вас пачыналася жыцьцё ў Чэскай рэспубліцы?

— У парыўнанні з некаторымі землякамі, якія жывуць у Чэхіі, мне пашэнціла, бо ў мене вельмі хутка атрымалася знайсці працу і жытло. Калі я сюды патрапіў, то амаль адразу ж пай-

шоў пагладзіць скульптуры с্বятых на Карлаўым мосце. Я ведаў, што гэта традыцыя. Трэба сказаць, што мене гэта дапамагло (съмецца).

— Не сумуцеце па радзіме?

— Натуральна, мене цікавіць, што там адываецца. Але я лічу сябе «грамадзянінам сусвету» і ў гэтай ролі адчуваю сябе камфорта. Але я разумею, што я не могу падобнай манеры жыць на Беларусі. Калі хочаш вярнуцца, то гэта магчыма зрабіць зайдзёды. Я без проблемаў могу ездіць у Беларусь і ежджу туды даўолічаста. Цяпер мае аўтода сыны ўжо дарослыя, адзін вучыцца ў Менску, другі — у Нямеччыне. Бачымся мы часта. Нямеччына і Менск ня так далёка, каб мы не маглі сустракацца. Я пляную, што да мене пераедзе моя жонка, і цяпер мы якраз гэтым займаємся.

— Ці былі ў Вас нейкія праблемы, калі зыбіралі неабходныя дакументы для сваёй жонкі?

— Натуральна, на гэта патрэбны час. Але ў парыўнанні з іншымі краінамі гэта ня так ужо і складана. А тыя некалькі гадзінаў, якія мусіце выстаяць у чарзе ў паліцыі для замежнікаў, у парамунанні з вынікамі не такая ўжо вялікая перашкода. Канечно, гэта нялётка. Самым складаным было знайсці для яе працу і сабраць усе неабходныя дакументы. Я бачу праблему ў тым,

што калі яна страйці працу, то ёй будзе складана знайсці іншую і зноў-ку сабраць усе неабходныя дакументы. Мая жонка не далачана да гэтага праекту. Я, як узделнік праекту, у тым выпадку, калі страчу сваю працу маю права на 45 дзён ахойнага тэрміну для пошуку новай працы. Заўсёды знойдзеца нейкае рашэнне. Толькі нельга дазволіць, каб падобныя складанасці вас перамаглі.

— Яшчэ ня так даўно казалі аб тым, што ў Чэскай рэспубліцы ўсё вельмі дорага ў параўнанні з Беларусью. Як Вы эта адчуваеце?

— Я спачатку таксама так думаў. Але за апошнія некалькі год, на маю думку, гэта выраўнялася. Кошты харчоў у Менску і ў Празе амаль адолькаваць, у Празе, можа, нават і крыху таншын. А калі парыўнані з сярэднім заробкам, то ў Чэхіі ўсё ня так і дорага, да таго ж і выбар большы.

— Ці ёсьць у Вас праблемы з чэскай мовай?

— Трэба прызнацца, што ёсьць. Чэскую мову ведаю вельмі кепска. Галоўным чынам гэта вылікане тым, што на працы я размаўлюю па-ангельску, а са знаёмімі — па-ангельску альбо па-расейску. Пастаянна сам сабе паўтараю, што мушу вывучаць мову, але рукі пакуль што не даходзяць.

Праект рэалізуецца: Міністэрствам працы і сацыяльных справаў Чэхіі

Праект дае магчымасць: атрымаць дазвол на пастаяннае месца жыхарства ў Чэхіі праз 1,5 — 2,5 гады (замест 5 год у адпаведнасці са стандартнай працэдурай)

Патрабаванні да кандыдатаў:

— наяўнасць легальнай працы ў Чэхіі (пашук працы ажыццяўляеца самастойна);

— 25 і больш балаў па крытэрах падбору (адукацыя, узрост, сямейны стан, валоданні мовамі і г.д.)

Падрабязная інфармацыя:

афіцыйная старонка праекту: www.imigracecz.org

інфармáція Прадстаўніцтва Міжнароднай арганізацыі па міграцыі ў Рэспубліцы Беларусь: (8 029) 33 33 031

Чалавек умёрз у лёд

Трагедыя здарылася ў Гомелі. Рыбак трапіў у ваду, замёрз. Ягонае цела знайшлі ў глыбе лёду на адным з кар'ераў.

**Ізноў беларус забіты
ў Расеі**

На тэрыторыі складзкога корпусу ЗАТ «Нарт» на Сафійскай вуліцы, каля №24/7, знайдзены труп грамадзяніна Беларусі Сяргея Доды. Цяпер съледчыя чакаюць заключэнне спэцыялістаў, якія робяць ускрыцьцё. 33-гадовы Дода быў камэрсантам і ў Пецярбург прыбыў з дзелавой мэтай.

**Жанчына абліла
каханку мужа кіслатой**

4 гады аблежаваньня волі без накіраваньня ў папраўчую ўстанову атрымала жыхарка Баранавічаў. Прыйшоўшы з працы, яна застала ў сваім ложку ня толькі мужа, але і аголеную маладую жанчыну. Раззлаваная кабета ўзяла на кухні бутэльку кіслаты і давай паліваць ёй госьцю. У выніку тая трапіла ў бальніцу.

**Чарга перад польскім
консульствам у Менску
засталася**

Нягледзячы на павышэнне цэнаў на візы, перад консульствам Польшчы ў Менску ўсё адно стаіць вялікая чарга, а людзі запісваюцца ў адмысловы съпіс, каб патрапіць на прыём. У съпісе каля сямісот просіцьбаў. Кожная асоба са съпісу павінна штодзённа прыходзіць а 14 гадзін на пераклічку. Людзі бавяць у чарзе па

два—тры тыдні, а консульскія работнікі разводзяць рукамі: маўляў, яны нічога ня могуць зрабіць.

**Пагоня на вуліцах
Сьветлагорску**

1 студзеня вуліцы Сьветлагорску нагадвалі сцэны з амерыканскага баевіка. Па вуліцах гораду на вялікай хуткасці насяіўся аўтамабіль «аўдзі». Яго даганяла міліцыя. Гэта цягнулася больш за гадзіну. Нарэшце «аўдзі» не ўпісаўся ў паварот і вылецеў з узбочыны. Кіроўцу ўрэшце затрымалі.

**Падлетак выратаваў
прэзыдэнта**

Жанчыцё прэзыдэнта Мальдываў, на якога быў зьдзейснены замах, выратаваў хлопчык, які перахапіў у зламысьніка нож.

Замах на 70-гадовага прэзыдэнта Маюма Абдул Гаюма быў зьдзейснены падчас публічнага выступу палітыка. Невядомы, які выскачыў знатоўцу з нажом у руцэ, паспрабаваў пырнуць Гаюма ў жывот. Але 15-гадовы хлопчык адруховаў перахапіў нож. Гаюм не пацярпеў падчас інцыдэнту, а вось юнак быў даставлены ў шпіталь з парэзамі на руках.

Пасля спробы замаху прэзыдэнт выступіў па радыё са зваротам да народу, у якім падзякаваў падлетку, а грамадзян заклікаў да спакою.

Гаюм кіруе Мальдывамі з 1978 г. Мальдывы — дзяржава на выспах у паўночна-заходнія частцы Індыйскага

акіяну. Плошча — 298 кв. км, насельніцтва — 290 тыс. чалавек.

**Невыязныя беларусы
яшчэ могуць выехаць
праз Расею**

Наяўнасць у пашпарце беларуса дазвольнага штампа на выезд расейскія памежнікі ўжо не правяраюць, а сьпісу невыязных у іх няма, — так съцвярджае Эўрапейскае радыё для Беларусі.

**Іранскія катэры
пагражалі ўзарваць
амерыканскія караблі**

Уначы з суботы на нядзелю пяць іранскіх хуткаходных катэраў правакавалі трох вайсковых караблі ЗША, неаднаразова набліжаліся да іх і перадавалі па радыё, што маюць намер іх самабойча ўзарваць. Некаторыя агляданікі пішуць, што такім чынам іранцы проста правакуюць рост цэнаў на нафту, ад чаго Іран як нафтавая дзяржава мае зыск.

**730 тыс. даляраў
за беларуса**

Нямецкі клуб «Гамбург» набыў у менскага «Дынама» паўабаронцу моладзевай зборнай Беларусі 20-гадовага Антона Пуцілу. Угода абышлася нямецкаму клубу ў 500 тыс. ёура. На гэтым тыдні футбаліст павінен прыбыць у новы клуб, а ўжо 7 студзеня ён адправіцца з асноўным складам «Гамбургу» на збор у Дубай.

**Чарговы дыктатар
у Гаазе**

Гэта былы прэзыдэнт Лібэрты Чарлз Тэйлар, які

абвінавачваеца ў вясенных злачынствах, парушэннях міжнароднага гуманітарнага права і злачынствах супраць чалавечнасці. Тэйлар стаў першым лідэрам афрыканскай дзяржавы, якога судзіць міжнародны tryбунал у Гаазе.

**Латвійскія чыноўнікі
падраблялі беларусам
пашпарты**

Гаворка ідзе ня проста пра падробку дакументаў — дадзеныя уладальнікай пашпарту ўводзіліся ва ўсе рэгістры ў электронныя систэмы дзяржавы. Паліцыя бяспекі Латвіі аб'явіла пра раскрыцьцё злачыннай сеткі, якая складалася ў асноўным з дзяржаўных урадоўцаў. Пад падзрэньнем знаходзіцца 19 супрацоўнікаў Упраўленія грамадзянства й міграцыі Латвіі, гаворыцца ў прэсавым рэлізе МУС краіны.

**Азаранка атрымала
траўму**

Траўмай мышцы правага сцягна скончыўся 7 студзеня для беларускай тэнісісткі Вікторыі Азаранкі матч турніру ў Хобарце (Аўстралія) супраць суайчынніцы Вольгі Гаварцовой. У сусветным рэйтынгу гулькоў наша мілая суайчынніца ўзьнялася з 30-га на 26-е месца, паўтарыўшы найвышэйшае дасягненне ў сваёй кар'еры.

**Буг; паводле БЕЛТА,
«Прэссбол», BBC,
Фонтанка.Ru,
Эўрапейскае радыё для
Беларусі, Беларуская
служба Польскага радыё**

Падарунак для Дзеда Мароза

Тацяна Барысік. Апавяданье

Гэта быў вечар напярэдадні школьнага Навагодняга ранішніку. Як звычайна, я распаліла ў грубцы і, замест таго каб легчы адпачыць, пачала праглядаць сцэнар заўтрашняга свята. Трашчалі паляніцы, застылая за дзень халупа паціху натравала.

Я амаль беспасыпхова змагалася з жаданнем паспаць і ў чарговы раз шкадавала пра тое, што праз тры дні Новы год, а ня Радаўніца. Радаўніца зрабілася майм улюблёным съятам з тae пары, калі мяне, як кажуць настаўнікі, «дагрузілі» паловай стаўкі арганізатора.

На Радаўніцу з радзінай стрэнесься, на могілках пасядзіш, чарку вып'еш — вось і ўсё. Аніякага клопату! Ня трэба пісаць сцэнараў, шукаць магнітафон, пільна сачыць, каб ён ня змоўк у самы адказны момант. Ни трэба баяцца, што імпрэзу не ўпадабае дырэктар школы і цябে пазбавяць прэміі.

Леташняя Елка выйшла ня надта відовішчнай. Дырэктар папракаў за гэта ранішага арганізатора ажно да Першамана.

Хаця б ціперака ўсё прайшло гладка. Сцэнар съята я напісала па-беларуску. Школа была зь беларускай мовай навучанья, пазаклясныя імпрэзы я ладзіла таксама на роднай мове. Усе прызыўчайліся.

Беларуская Елка вялікім дзівам ня сталася. Калегі падтрымлівалі, вучні навыпераці прасіліся ўдзельнічаць.

Знайшлі і Сынагурку, і злодзеяў, і карагоды павывучвалі.

Толькі вось Дзеда Мароза не было. Сёлета нікто зь нешматлікіх хлопцаў старшаклясынікаў на гэтую ролю не пагадзіўся. Хто байцца, хто словаў ня можа запомніць. Сядзець пад елкаю і падказваць — значыць ізноў разлазаць дырэктара.

Тады Дзедам Марозам прапанавалі абраць мяне. Я згадзілася. Чорт яго бяры, іншага выйсьця ўсё адно няма. Спакайней будзе. Урэшце, жанчына ў ролі Дзеда Мароза, яшчэ з часоў майго дзяцінства — шараговая зъява, куды больш звыклай, чым Елка пабеларуску ў беларускай школе.

Гадзіннік паказваў сем гадзінаў — час ісьці па малако. Я хуценька пра-бегла вачыма словы Дзеда Мароза і пачала апранацца.

У суседзяў за съялою ізноў усчала-ся сварка.

— Колькі можна есьці! Усё жарэш і жарэш! Трэба ж меру знать! — раўла баба Сямёніха.

— І тут не ўгадзіў! Ага, я ж нава-лач, а вы тутэйшыя, — не саступаў яе разьюшаны зяць Вова на мянушку Малдаван.

Я ня стала слухаць працягу, узяла торбу і выбегла на вуліцу.

Ліхтары не гарэлі. Добра, сънег выпаў, а то хоць вока выкалі.

На паўдарозе, непадалёк ад крамы, я заўважыла старую. Трымаючыся за плот, яна паўзла па сънезе. Сівия ва-ласы распратлаліся, рукі імкнуліся ўха-піцца за штыкеціну.

З усяго відаць — кепска чалавеку. Я падбегла бліжэй і аслупнела: старая была абутая толькі ў адзін бот, а друга-я нага босая, нават без панчохі.

Белы съняжок навокал!

— Дзе вашая хата?

Бабка спрабавала нешта патлумачыць, але язык ня слухаўся. Толькі страшэнна патыхала перагарам, набралася як бэля. Гукамі і жэстамі яна ўсё-такі паказала кірунак хады. Я паг-рузіла бабку на ганак роднай хаты, адчыніла дзвіверы ў сенцы і рушыла далей.

Малако я купляла ў Мацюшэўскіх, што жылі ў доме з экзатычнай мя-нушкай — ЛТП.

Калісьці тут сапраўды месцыліся ЛТП. Пасыля ўстанову зачынілі, кватэрэ раздалі людзям.

Дом меў два паверхі і два пад’езды і быў збудаваны на балоце. Адсюль неверагодная вільгаць на першым паверсе, зьедзеныя грыбком, аж чорныя, рамы на вокнах, камар’ё ў трубах да зімы вядзенца.

Якраз у такой кватэрэ і пашчасыціла жыць Мацюшэўскім. Гаспадыні — Ніны — дома не было, дайла карову. Яе сям’я ў поўным складзе глядзела тэлевізар. Паказвалі КВК, выступ студэнцкіх камандаў. Нейкі лысаваты дзядзька, з выгляду 20 гадоў як не студэнт, лётаў па сцэне і мармытаў жарт, які асномы нагнаў:

— Лінолеюм, міленіюм!

Маладым надакучыла, старэйшыя не разумелі.

У гэтага пердзела старога мусі ўнукі ўжо ёсьць, а ён усё маладым прыкідваеца, — пачуўся голас гаспадара, Сяргея Мацюшэўскага.

— Няхай бы лепш унукай гадаваў, чым дзяцініцца, — падтрымала бацьку дачка Іра.

Вось праз такіх зьдзяцінелых дзядзькоў Дзед Мароз ператварыўся ў жанчыну, — падумалася мне.

— Гэты бязъмен тут выдурняеца, а Дзеда Мароза даводзіца граць дваццацідвухгадовым дзяўчатам.

У кватэру ўвалілася Ніна з даёнкаю і, не павітаўшыся, адразу пацікавілася ў мяне:

— Ты Аньку з другога пад’езду ведала?

— А што такое? — зь цяжкасцю прыгадала я худзенькую, нязграбную постасць у зялённым палітоне.

За няпоўны год, што працу ў мес-таковай школе, шчэ не пасыпела ўсіх павывучвачаць.

— Сёняня хавалі. У хляве павесіліся... Нібыта нармальная жэншчына, дарослыя дзяцей двое, — працягвала Ніна.

Тацяна Барысік

жыве між вёскай Круглонева
Бабруйскага раёну і Магілёвам,
гадуе паўтарагадовае дзіця.

— Нашая Сьветка казала, што яна са сваім кавалерам нейкім пасварылася. А Кур'янчыкава нявестка бачыла, як яна плакала, калі ехалі ў машыне на працу, — уступіла ў гаворку Іра.

— Дурная баба, — буркнуў з кута Сяргей.

На адваротным шляху я сапраўды ўбачыла сьвежыя яловыя лапкі каля ганку ЛТП. Дзіёна, чаму не заўважыла адразу. Што й казаць — перадсъвяточны вечар! Лепей бы Радаўніца...

А назаўтра, нечакана для мяне самой, усё склалася інакш.

Калі б папрасілі ўзнавіць хроніку сьвята цалкам, я б, пэўна, ня здолела. Памяць захавала самыя яркія моманты, падобныя да ўспышкі фотаапарата, да мільгацэнтры агеньчыкаў за шклом вечаровага аўтобуса.

Памятаю ўбраную Елку, паўнюткае фое mestachkoўца — дзяцей і дарослых. Зайграла песня:

— Прыйдзе зіма, і сънежань лісьце заваліць сънегам...

Выбеглі старшаклясынікі ў карнавальных касцюмах. Маленкія ў карагод пайшлі. Цудоўна! Чым больш карагодаў, тым мацней адчуваюць сьвята ў дзяцей — съцвярджала нашая завуч.

Я ўпітайкі назіраю за ранішнікам праз шчыліну ў дзвіярах кабінэту фізыкі і хвалююся. Пакуль усё добра.

Вучні малайцы, словаў ня блытаюць. І магнітафон малайчынка —

шчэ ні разу ня змоўк. Дырэктар, задаволены, усыміхаецца. Там, у фое, Сынігурка абвяшчае: «Злодзеі скралі мех з падарункамі ў Дзеда Мароза».

— Дзед Мароз! Дзед Мароз!

Усё, мой выхад.

— Я ішоў да вас з Усходу,
Ды з паўночнай стараны,
У Ляпляндыі далёкай,
Дзеткі, ўчора сё бліны!

А футра ў Дзеда Мароза аказваеца лёгкае, як сукенка. Дарэчы, я ўсё жыцьцё спачувала яму: даводзіца парынца і так у гарачай залі.

Ізноў карагод. Запальваюцца на Елцы агенчыкі. А цяпер чытаньне вершикаў. Нешта накшталт:

Что растёт на ёлке?

Шишки и иголки.

І так разоў пятнащасць. Атрымаць падарунак ад дзядулі хоча кожнае дзіця. Усё нагадвае Елку ў сельскай мясцовасці ў канцы пяцідзесятых.

І раптам — Максім Багдановіч. «Пагоня».

Ля елкі стаяла вучаніца пятай клясы Наташа. Яна таксама падрыхтавала верш для Дзеда Мароза.

Зали съцішылася. Падабенства з ранішнікам канца пяцідзесятых імгненна зынкла:

Толькі ў сэрцы трывожным пачую
За краіну радзімую жах, —
Ўспомню Вострую Браму съвятую
І ваякаў на грозных канях...

Ад узрушэння я шчэ мацней рукою съціснула дзед-марозаўскі кій, змайстраваны з дрэўка піянэрскага сцяга.

Адразу кудысьці адышлі падзеі ўчарашняга вечару: п'яная разутая бабка, ЛТП, Вова Малдаван, зъдзяцінелы кавээншчык...

Усё лятуць і лятуць тыя коні,
Срэбнай збрuiй далёка грýмяць...
Стараўніяй Літоўскай Пагоні
Не разбіць, не спыніць, не стрымаць...

Вось дык Наташа! Не паленавала-ся, знайшла і вывучыла. Упершыню за гэтыя два тыдні я не пашкадавала, што хутка Новы год, а ня Радаўніца. Я была перакананая — падарункі робіць Дзед Мароз, а выйшла — наадварот. Съвята і мой дэбют прызналі выдатнымі, нават на ролю Дзеда Мароза ў мясцовы ДК запрасілі.

У жыцьці мястечка, на жаль, асабліва нічога не зъмянілася.

Съвежыя хвойкі на сънезе шчэ не зъляжаліся. Надышоў яшчэ адзін вечар. Вуліцы безь ліхтароў, ЛТП, бязглаздия жарты па тэлевізоры, нават Воўка Малдаван зь цешчаю, здаецца, сварыўся. Ды я іх ня чула, сышоў адчай з душы, у сэрцы гучай звонкі дзіцячы голас: «Максім Багдановіч. «Пагоня».

новае выданье сэрыі «Кнігарня «Наша Ніва»

Ева Вежнавец Шлях дробнай сволачы

Ева Вежнавец — адзін з самых непаўторных празаічных галасоў сёньняшній Беларусі. Яна піша па-жаночаму. Яна піша па-чарадзейску. Яе пяром прамаўляюць тыя, хто самі ня ўмеюць або ня хочуць трывамаць пяро. Ад часу, калі ў першым нумары часопісу «ARCHE», у 1998 годзе выйшаў яе аповед «Мы два хохлікі», яна мае верных чытачоў.

«Шлях дробнай сволачы» — гэта першая кніга пісьменніцы, што ўзрасла на Любансчыне, а творча сфармавалася ў булёне менскай і варшаўскай багемы 90-х. Цяпер яна працуе ў Варшаве, а жыве ў беларускай культурнай прасторы.

пытайцеся ў кнігарнях і ў незалежных распавесюдніках

Ева Вежнавец
Шлях дробнай сволачы

Кнігарня Наша Ніва

не сказаць каб даўным-даўно, а ўсяго гадоў так пяцьсот таму назад жыў у нас тут у Вільні цмок. Зваўся Базылішкам. Калісці іх, гэтых цмокуў, многа вадзілася. А потым хто загінуў, хто ўцёк. Базылішак заставаўся апошнім. Уцякалі цмокі хто куды. Хто далёка за мора, ці яны там асалелі — ніякага знаку няма. Іншыя ўцякалі ў другі бок, у дрыгву, у палескія балоты.

— Дарэмна, — казаў Базылішак, — яны і там вас дастануць, балоты асушаць і дастануць. Яны — гэта новыя жыхары, прыблуды. Называліся людзьмі, альбо чалавекамі. Раней такіх тут не вадзілася. Але вось прыйшлі, рассяяліся, панабудавалі сваіх жытлаў, назвалі гэта горадам Вільні і зусім жыцця ня стала ранейшым жыхарам — звяр'ю, птаству ды рыбе. Найбольш цяжка давялося цмокам, бо яны былі самыя вялікія: не схаваецца нідзе. Спрабавалі цмокі з тымі прыблудамі ваяваць, але людцы аказаліся надта хірушчымі, пераймалі ад цмокуў усе норавы ды білі тубыльцаў іхнай жа зброяй. Ваявалі цмокі зубамі ды кішорамі — людцы парабілі сабе мячы і дзіды. Каб бараніцца, нарасцілі цмокі на сабе панцыры — і людцы абліпілі сябе жалезнай лускаю. Спрабавалі цмокі паліць сваіх супернікаў агнём з пашчы — і гэтаму людцы навучыліся, плюючы агнём са стрэльбаў і гарматаў. Многія з гэных цмокуў адчаяліся ды кінуліся на ўцёкі. Застаўся адзін Базылішак, які вырашыў змагацца да апошняга. Жыў Базылішак на беразе рэчкі Віленкі, непадалёк ад таго месца, дзе Віленка ўліваецца ў Вяльлю. Пяchora ягоная мясціца на высокім, як бакшта, пагорачку. Суседнія горкі Туравая, Лысая і Крывая ўжо былі занятыя новымі жыхарамі, там высліся іхнія замкі, і гэта ўсё людзі называлі вялікім і сладкім местам Віленскім. Змрочна паглядаў Базылішак на туго Вільно. А людзі са злосцю і зайдзрасцю паглядалі на гару Бакшансскую, яны б хадзелі злынішчыць цмока ды засяляцца на ягоным месцы. Насынявала вялікая бойка. Апошняя і вырамашальная.

Але сёньня быў яшчэ цікі мірны вечар. Цмок сядзеў на сваім пагорачку разам зъ сябром Чмялём. Яны хаці і выглядалі надта рознымі, але лічыліся найлепшымі сябрамі. Абодва любілі палётапці, пагойсаць высока ў небе. Абодва любілі пафарсіць яркімі адзёжкамі. Чмелъ быў апрануты ў вогненна-рудое футэрка, а Цмок меў бліскучую луску. На сонцы тая луска зіхацела ўсім колерамі вясёлкі, а пры месячным сьвятле цмокава луска съвяцілася жывым срэбрам. А яшчэ яны надта моцна любілі свой родны край і сваю свабоду. На гэтым і пасябравалі.

Казачка пра ЦМОКА БАЗЫЛІШКА

Калядная казка. Запісалі яе
**Сыцяпан Дзінь-Дзілевіч і
Марынка Макаўка.**

Цяпер Чмелъ бачыў, што сябар нейкі засумчаны, дык, каб разъвесяліць, клікаў Базылішка паляпець разам да аднаго недалёкага ляснога азярца. Там, маўляў, вадзіца — як гарбата, на дваццаці сямі зёлках настоеяна. Напойчык той я называю тройчы дзвіва — такі смак, такі водар, такі колер! А Цмок аднекваўся, ён болей любіў чистую, белую вадзіцу зъ Віленкі. А галоўнае, Цмок чакаў госьця і на мог адгучаша з хаты.

— Я ж табе казаў, што яны, гэныя чалавечкі, пакралі ўсе нашыя знаходкі. Мы давай лётаць — і яны каней асядлалі, гойсаюць, што не дагоніш. Мы давай плаваць — а яны чоўны парабілі, і на вадзе нас дасталі. И вось чую я, што ўжо блізкі мой канец, зыяцьці мая галава. А ведаеш, дружка мой малады, што можа зрабіць сапраўдны воін, якому адсеклі галаву? — запытаў Цмок.

— Дык што ж тут ужо зробіш, калі галаву адсеклі? — пытаньнем на пытаньне адказаў Чмелъ.

— Сапраўдны воін, якому адсеклі галаву, можа скрывіць страшную морду, каб сымяротна напалохаць свайго суперніка. Дык вось, прыдумаў я навучыцца крывіць такую морду. Такую жудасную,

што каб толькі глянуў і здрэнцвеў твой вораг. А калі здрэнцвее, замрэ, тады я яго лёгка цоп — і праглыну. Ну, а калі яны ўсё-такі нешта прыдумаюць і мяне цопнуць, дык мне гэты фокус з мордай таксама спатрэбіца. Запомняй мяне так, што і дзеци, і ўнукі будуць баяцца. Але пакуль у мяне такой жудаснай морды не выходзіць. Я ў лужыну пагляжуся — сымех адзін, а ня морда. Дык я ўспомніў пра ваўка, усе ж баяцца ягонага ваўчынага пагляду. Я сёньня паклікаў яго да сябе — хай навучыцца. Чакаю вось цяпер. Так што сёньня ўжо з табой нікуды не палячу.

— Ясна. Тады на заканчэнье гэтай сур’ёзнай размовы дазволь яшчэ адно пытаньне. Выбачай, можа, балочае. Але калі казаць, то ўжо казаць да канца. Ты не баісься? А калі сапраўды заб’юць?

— Не баюся. Я такі, што мне свабода — альбо съмерць. І яшчэ адзін сакрэт скажу, чаму я съмерці не баюся. Маю справу працягнуць мае напшадкі. Бачыш во гэта? Думаеш, гэта проста гладкія каменьчыкі сярод хмызоў? Гэта гняздо з маймі яйкамі, яны тут грэюцца на сонейку. Зъ іх, прыйдзе час, вылупяцца мае дзеци. Род Цмока Базылішка незыніпчальны!

— Чакай, як з такіх малых яйкаў могуць вылупіцца сапраўдныя вялікія цмокі?

— Прыйдзе час, ніхто ня ведае, калі ён прыйдзе, такі закон, але час той прыйдзе авалязкова — гэтыя яйкі пачнуць расыці. З тых вялікіх яек і вылупяцца сапраўдныя вялікія цмокі.

Іх размову перарваў шалёны парыў ветру.

— У-у-у, — завыла віхура.

— Во які вечер, — зъдзіўся Чмелъ.

— Не, здаецца, гэта ня вечер, здаецца, гэта мой госьць, — адказаў Цмок.

— Угу-у-у, гэта я.

Калі Цмокавай пяchorы зъявіўся Войк.

— Здароў, браце, — сказаў Цмок госьцю, а сам цішком, хвастом нагарнуў лісіце на яйкі.

— Здароўце, землякі.

— Як пажываеш? — пытаецца Цмок госьця.

Той пачынае плакацца:

— Якое там жыццё, стары стаў, зубы раскрышыліся, няма як нават зайца за вуха ўкусіць.

— Дык гэта не бяды, давай я табе новыя ўстаўлю, залатыя, ведаеш, колькі ў мяне таго золата ёсьць? Я ж гэтых людкоў нямала пажэр, яны, моднікі, любяць паначапляць на сябе ўсякія залатыя цацкі. А яны ж неядомыя. Як злаўлю чалавечка, мяска ды костачкі зъем, а золатца сплюну. Во колькі набралася.

Давай, разъўляй тую пашчу, а ты, Чмель, ты меншы і спрытнейшы, устаўляй на месца.

І ў момант яны ўляпілі Ваўку і справа, і зьлева залатыя іклы. Воўк апчэрыйця, зазірнуў у лужыну, як у лостэрка. Спадабалася.

— Ну што ж. Прыйгожа. Чым магу аддзячыць?

— О, якраз такі можаш. Я рыхтуюся да бойкі з тымі прыблудамі, зь людзьмі. І трэба мне навучыцца крывіць страшную морду, каб ад аднаго майго пагляду зъмярцвілі яны. А ў мяне не выходзіць. Дык я і паклікаў цябе, каб ты паказаў.

Воўк пасядзеў, падумай, тады апчэрыйця. Было не зразумела, ці гэта ён усьміхаецца, ці пагражаяе.

— Ты, можа, зъдзівісяся, але я ня буду вучыць, як трэба вылупіць вочы ці высунуць язык. Давай я лепей навучу цябе, як трэба ўсьміхацца. Уяві сабе нашыя пушчы, дзе пасыцца незылічоныя статкі такіх смачных дзікоў і аленяў. Вусны цмока пачалі распльывацца ў сътай, задаволенай усьмешы.

— Успомні рэкі, дзе плохаюцца такія смачныя самы ды стронгі. Успомні чыстае нашае неба, дзе лётаюць чароды тлустых агэтынных качак і гусей.

Цмокава морда зас্বяцілася пічасцем.

— А вось на пагорачку, каля сваёй пічоры сядзіш ты — гаспадар усяго гэтага багацця. А вось побач яйкі, вялікія і гладкія. Вось там у сярэдзіне нешта пачало грукацца, вось пэнкнула шкарлупіна, і з твайго Цмокавага Базылішкавага яйка вылупіўся... чалавечак!

— Што! — морду Цмока перакасіла. Вочы ягоныя бліснулі такай злосцю і гневам, што спапялілі б на месцы ўсякага. Воўк абачліва скочыў і схаваўся ў Цмокаву пічору і ўжо адтуль закончыў свою навуку.

— Дык вось з такой мордай і выходзі на сваіх ворагаў. Як ты і хацеў, я цябе навучыў.

— Дзякую. Але другі раз са мной так не жартуй. Заб'ю.

Паслья гэтай навукі хеўра разъбеглася хто куды. Цмок заваліўся спаць у сваю пічору, Чмель паляцеў у сваю нару, а Воўк пабег да свайго логава, што знаходзілася на Воўчай Лапе.

— Дрэнь справы з нашымі цмокамі, — думаў ён па дарозе, — са старэй ён зусім, зъдзяцінеў. Мордакі будзе крывіць. Хіба ж гэтым людзей пераможаш? Не, гэтых нічым не пераможаш. А раз так — сярод ваўкоў жыць, па-воўчаму і выць.

І ён зъмяніў кірунак бегу. На краі лесу ён адшукаў пень-выварацень. У пень

быў уторкнуты нож. Воўк завыў, узнялася віхура, і рэхам разнесла гэты жудасны гук па навакольлі. Воўк пераскочыў цераз пень і абярнуўся ў чалавека — старога, патлатага ведзьмака ў ваўчыным футры і шапцы. Даставаў з пня нож, павесіў на пояс і пайшоў у Вільню. Прамініў прадмесце, падняўся на Замкавую гару, пастукаўся ў браму княскага замку. Князь упусціў яго да сябе.

— Княжа! Ты прасіў мяне, каб я парай табе, як перамагчы цмока. Дык вось, я прыдумаў. Цмока можа перамагчы толькі яшчэ больш моцны цмок.

— Дзе ж я табе яго вазьму?

— Стань сам.

— ???

— Жартую. Трэба зрабіць так. Вазьмі свой вялікі срэбны пічыт, нашмаруй яго да лостранога бляску і як выйдзеш біцца з цмокам, пакажы мяне гэты пічыт. Цмок зірне на яго і ў лостэрку пабачыць злоснага вялікага цмока. Ад гэтага пагляду ён сам здрэнцвее, а ты ў той момент адсячеш мяне галаву.

— Цудоўна! Зараз жа гэта зраблю! А табе вось узнагарода — схадзі, пагуляй у карчме, — і насыпаў мяне поўны кашэль талераў.

Вядзьмак-ваўкалак з удзячнасцю прыняў княскую ўзнагароду і пайшоў выконваць загад. У карчме ён замовіў кварта медавухі і пачаў сам гуляць і ўсіх частваць. Так гуляў ён аж да раніцы, а раніцай у карчму на пах медавухі прыляпіцца Чмель. Той самы, наш знаёмы. Ён пачаў круціцца каля чаркі і рта Ведзьмака-выпівочі. І тут з жахам ён пазнаў зала ты зубы, якія ўчора сам жа і ставіў.

— Ты?!

— Я.

— Як ты мог?!

— А вось так, запраста. Паглядзеў я, што людзей не спыніць, і вырашыў — сярод ваўкоў жыць, па-воўчаму і выць, а зь людзьмі...

— Дык ты, можа, і пра цмока ўсё расказаў?!

— А што яго, старога, шкадаваць, ён ўсё роўна хутка здохне. І ты зараз здохнеш, вось прыхлопні цябе...

— Сам ты здохнеш, — Чмель стралою кінуўся праста ў рот Вядзьмаку і там ужаліў яго з усяе моцы ў саме горла. І хаце сам ён пры гэтым загінуў, але помста адбылася. Горла ў Ведзьмака распухла, дыханье мяне заняло, і ён задушыўся. Ніхто, праўда, на гэта не звярнуў увагі: падумалі, што праста ўшёў і пад стол зваліўся.

А тым часам Князь ужо сабраў войска і выступіў на бойку з Цмокам. Апошнюю і вырашальную. Княскія гетманы і жаўнеры цягнулі гарматы, стрэльбы, мячы,

дзіды, а Князь толькі пасьмейваўся. Ён жа меў яшчэ больш магутную сакрэтную зброю — вялікі, пукаты, нацёрты да люстранога бляску пічыт. І як толькі падышлі яны да Базылішкавай гары, Князь па-геройску рвануў наперад. Заспаны цмок, пачуўшы нейкі грукат і лязгат на двары, высунуў заспаную морду зь пічоры. А Князь яму тыц — і падсунуў пад самы нос пічыт-лостэрка. І ўбачыў наш Цмок сваё адлюстраваньне. Паколькі пічыт быў пукаты, то адлюстраваньне выйшла скажонае, страшнна съмешнае. Ад нечаканасці Цмок зарагатаў, ды так моцна зайшоўся съмехам, што сэрца ня вытрымала і пэнкнула. Яркай вясёлка ўзыяцца на неба цмокава душа і пасялілася на вялікай аблачыне. І з таго часу толькі блокі на небе паказваюць нам, якія цмокі даўней вадзіліся на зямлі.

А Князь тады радасна закрычаў:

— Перамога! Горад наш! Цяпер мы разбудуем наша места шырока-широко! Даю загад, каб усе на Вільню камяні цяглі!

Тут ён убачыў пад нагамі некалькі камянёў, якія ляжалі сярод гальля, як тыя яйкі на гняздзе. Ухапіў, падняў высокавысока. І абвясыць:

— Во гэты камень я ўмурою ў съянью новага замку! А гэты — ў съянью новага палацу! А гэты — у съянью касыцёлу! За работу!

Эпілёт

Кажуць, што гэта толькі казка, але вучоныя знайшли некалькі фактаў, якія даюць падставу думаць, якія вымушаюць трохі засумнівацца. На Бакшанская гары, дзе была Базылішкава пічора, сёняня месцыцца музей, і месцыцца ён не абы-дзе, а ў падзямелы, якое цалкам магло быць калісці цмокавым жытлом. Пра гэта месца і пра цмокаў, якія тут вадзіліся, і сёняня яшчэ старыя віленчкі расказаюць нямала жудасных легендаў. Ля падножжа Замкавай гары археолягі знайшли скамянелья шкарлупіны вялізнага яйка, відавочна, з такіх яйкаў даўней вылупляліся цмокі. Цяпер паглядзець на гэта шкарлупінне можна на вуліцы Ўрублёнскага. А яшчэ кожны турыст можа ўбачыць, што ў сценах віленскіх замкаў, палацаў і касыцёлаў умуравана надта многа гладкіх каменчыкаў, падобных на яйкі. А на касыцёле Святога Казімера адзін з умураваных камянёў нядыўна пачаў падазроні павялічвацца, так што каля яго абаваліла сялікоўка...

**Сыцяпан Дзінъ-Дзілевіч
і Марынка Макаўка**

Палітычная

Гісторыя Беларусі

Незалежны

Палітычна
гісторыя
незалежнай
Беларусі. Вільня:
Інстытут
беларусістыкі,
2006. — 744 с.: іл.

Беларуская палітычна сцэна

І прэзыдэнцкія выбары 2006 году

Беларуская палітычна
сцэна і прэзыдэнцкія
выбары 2006 году.
Вільня: Інстытут
беларусістыкі, 2006. —
284 с.

Ян Станкевіч

Язык і языковеда

Станкевіч, Ян.
Язык і
языковеда.
Выданне
другое,
папраўлене і
дапоўнене.
Вільня: Інстытут
беларусістыкі,
2007. — 1214 с.

Гісторыя беларускага нацыяналізму

Булгакаў, Валер. Гісторыя
беларускага нацыяналізму.
Вільня: Інстытут
беларусістыкі, 2006. — 326 с.

Істория белорусского национализма

Андрэй Катлярчук

Швэды

у гісторыі й культуры беларусаў

Андрэй Катлярчук

У гісторыі й культуры беларусаў

У гісторыі й культуры беларусаў

пытайцеся ў незалежных распаўсюднікаў

КАРНАВАЛ

Стары Новы год

Паэтычны тэатар «Арт.С» 11 студзеня а 18-й запраша на літаратурна-музычную вечарыну-карнавал «Стары Новы год у Цёткі», якая адбудзеца ў бібліятэцы імя Цёткі (вул. Талбухіна, 12а). У праграме бяруць удзел: акторка Людміла Баяўчук, барды Вадзім Клімовіч, Ярош Малішэўскі, Раман Ярош, казачніца Алена Масла, паэты Маргарыта Аляшкевіч, Мікола Кандратаў. Таксама вас чакаюць літаратурная варажба, конкурсы і іншыя сюрпрызы. У ролі Каравалы зімы народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч. Вядучыя Зыміцер Ар-чиох і Аксана Спрынчан.

АНДРЭЙ ПІНКЕВІЧ

ІМПРЭЗА

Ірванец
у Менску

У сераду 16 студзеня адбудзеца прэзентацыя кнігі выбраных твораў аднаго з найпапулярнейшых сучасных украінскіх пісьменнікаў Аляксандра Ірванца «Роўна/Ровно», прапакладзенай Уладзімерам Арловым. Удзельнічаюць: аўтар, перакладчык, выдавец Зыміцер Колас, а таксама Зыміцер Бартосік, Лявон Баршчэўскі, Вероніка Бурлак, Віктар Жыбуль, Алеся Пашкевіч, Барыс Пятровіч і Андрэй Хадановіч. **Пачатак а 17.30 на Управе БНФ (пр. Машэрава/Варвашэні, 8).** Уваход вольны.

Матыльда Жыль.
Выстава на вынас

Да 13 студзеня ў арт-галерэі «Падземка» (пр. Незалежнасці, 43) працуе выстава фотаінсталяцыяў французскага фотографа Матыльды Жыль, якая сваімі фатапрацамі, знятывімі ў Беларусі, Польшчы і Францыі, дэмантструе асаблівы погляд на культуру кожнай краіны.

Кожны наведнік выставы можа знесці з сабой любы ўпадабаны фатаздымак. Для гэтага трэба толькі даслаць на адреса фотографа абгрунтаваныне свайго выбару.

Скульптура ў «Падземцы»

З 14 студзеня да 14 лу-

тага ў «Падземцы» працуе персанальная выстава менскага скульптара Андрэя Капуснікава. Усе працы выкананыя спэцыяльна для гэтай выставы і будуть паказаны ўпершыню.

Дзіцячы мастацкі проект

Да 14 студзеня ў музэі сучаснага выяўленчага мастацтва (пр. Незалежнасці, 47) працуе выстава працаў пераможцаў нацыянальнага адборачнага конкурсу Міжнароднага дзіцячага мастацкага праекту Unilever International Schools Art Project (UISAP 2007—2008).

Стары Новы год
Мастацкая галерэя

«Ўніверситет культуры» (Кастрычніцкая пл., 1) запрашае 11 студзеня а 17-й гадзіне на адкрыццё выставы «Стары Новы год» твораў мастакоў-жывапісцаў — Васіля Пешкуна і Ганны Сілівончык. Работы гэтага творчага тандэму найбольш арганічна раскрываюць эмблему старанавагодняга свята.

Васіль Пяшкун у сваёй творчасці працягвае традыцыйны рэалістычны школы, не цураючыся ў той час уплыву імпрэсіянізму. Ганна Сілівончык стварае свае мастацкія вобразы на аснове беларускага народнага жывапісу, трансфармуючы яго здабыткі сродкамі сучаснага мастацтва.

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

«Пажада»

або барацьба з акупантамі ў ложку.

Пажада (Se, jie)

Кітай — Тайвань — ЗША, 2007, каляровы, 157 хв.

Рэжысэр: Энг Лі

Жанр: Драма

Прызы: «Залаты леў» Вэнэціянскага кінафесту, намінацыя на «Залаты глобус» — усяго 12 узнагародаў і 14 намінаций

Адзнака: 8 (з 10)

Шанхай, акупаваны японцамі. Удзельнікі драматычнага гуртку вырашаюць забіць высокапастаўленага калібаранта Йі, які катуе падпольшчыкі. Пекная акторка Ўон уваходзіць у давер да паліцыянта й выклікае ў яго пажаду. Але гульня зь юрам — нат і дзеля патрыятычных мэтаў — справа небясьпечна...

Акварэльная пекната кадраў, стрыманасць рухаў — і цялесная пажада, твары-маскі, калі кожны вядзе некалькі гульняў, схаваныя намёкі — і першаякроў забойства.

Карціна Энга Лі дасканалая, як вытанчаная кічавая падробка — і як шэдэўр зь безданню сэнсаў.

Гэта не эратычны фільм, хаця сцэны

непрыхаваныя й рызыкойныя, амаль як у «Карыдзе каханья» (кітайскія гінэколягі нат заклікалі не паўтараць акрабатыку). У ложку разгортваецца палітычная барацьба — зь цялеснымі дотыкамі, садамазахісцкай нянавісцю, недаверам.

Гэта й не падпольніцкая гісторычна-стужка, калі здрада набывае наўпростае ўласбленне (а ўявіце падобны сюжэт у беларускім кіно!).

«Пажада» — гэта клясычна-мэлядрама з канфліктам паміж пачуцьцём і абавязкамі, любоўным трохкунікам і нявыказанымі прызнаньнем — калі памылка гарантует герайчную смерць, а ворагу застаюцца раны ў сэрцы.

Андрэй
Расінскі

КАЛІ Б...

...Скарына меў якасць
Зімоўскага —
апошняга ляўрэата
ордэну імя Скарыны.

МАЛОНАК і ТЭЖТ ЛЕПІКА УШКИНА

Скарына: Як бачыце, Ваша каралеўская мосьць, у вінку заснаваньня друкарні, улада атрымае эфектыўныя сродак баразьбы з палітычнымі апанентамі.

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Дзякую вялікі ўсім, хто вінішаваў Рэдакцыю з Калядамі і Новым годам праз пошту! Здароўя, поспехаў, дабрабыту Вам і Вашым родным!

Сяргею К. зь Менску. Замалёўка «Татат гасцінец» выдатна прыдалася б у сакавіку 2006 году. Ціпер яна троху састарэла.

Міколу Б. зь Сьветлагоршчыны. Абодва Вашы лісты атрымалі. Улічым.

Васілю Б. з Віцебску. Кідайце рэфлексаваць над асабістымі перажываньнямі. Зірніце на съвет цэлы, як Купала коліс зрабіў. Вершаштавім мала на старонку, бо паэзіі трэба свабоды.

Андрэю В. з Смургоніяй. «Думка аб Радзіме» не высякае з сэрца іскраў.

Сяргею Т. з Бегамля. Усё, што Вы пішаце, слушна, аднак ужо сама тое, што ў якасці асновы для навагоднага кабарэ БТ бярэ клясычны твор беларускай літаратуры — гэта становічча тэндэнцыя.

Міхасю Т. з Слуцку. Успамін пра партызаў наў надрукуюм.

А ТЫ ПАДПІШЫСЯ!

Каб рэгулярна атрымліваць «Нашу Ніву»,
проста паведаміце ў Рэдакцыю свой адрас.
Адначасова Рэдакцыя зьвяртаецца з
просьбай ахвяраваць на выданье. Дэталі —
старонка 25.

Падарунак для Дзеда Мароза

Апавяданье
Тацяны Барысік.
Старонка 42.

«НН» СТО ГАДОУ З ВАМИ

Гэй, братка, ты, Новы годзе,
Што з сабою нам нясеш,
Што пасееш ты ў народзе,
Што на нівах ты пажнеш,

Ці развязяжаш ты нам путы,
Ці ня будзеш нам ліхі?
Ці зноў будзеш такі ж люты,
Як той сёмы быў, стары?..

Гэй, скажы нам?..

Ц-ка
«Наша Ніва». №1. 1908

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:

З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1915),

Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч,

У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Настя Бакшанская

шэф-рэдактар Андрэй Дынько

галоўны рэдактар Андрэй Скурко

мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі

заснавальнік Місцавы фонд выданья

газеты «Наша Ніва»

выдавец Прыватнае прадпрыемства

«Суродзічы»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/c 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос форматам

A2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр.

Ф. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасць за звесткі рагільных абелістак.

Кошт свабодны. Галоўны рэдактар — Сяргей Харэўскі. Выдача №581

ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Юрыйдичны адрас: 220101, г. Менск, пр. Ракасоўскага, 102-71. Р/р

3012206280014 у МГД ААТ «Белінвестбанку», Менск, код 764.

Наклад 2239. Газета выдаецца 48 разоў на год.

Нумар падпісаны ў друк 23.00 09.01.2008.

Замова № 143. Рэдакцыйны адрас: Ракасоўскага, 102-71.